

BİLİMİN ve BİLİNCİN
SINIRLARI DİZİSİ 4

Milliyet
YAYINLARI

Atlantis'in Esrarı

Charles
Berlitz

- **MİLLİYET YAYIN LTD. ŞTİ. YAYINLARI**
- **Bilimin ve Bilincin Sınırları Dizisi:**
No. 3
- **Yayın hakkı (Copyright):**
Charles Berlitz - Kesim
Milliyet Yayın Ltd. Şti.
- **Grafik Düzeni :**
İsmet İslimyeli
- **Birinci baskı :**
Aralık 1976

- **Dizgi - Tertip - Baskı**
Üçler Matbaası
- **Kapak, film ve baskı**
Renkler Matbaacılık,

CHARLES BERLITZ

ATLANTİS'İN ESRARI

Çeviren :

Belkıs Çorakçı

ÖNSÖZ

İnsanoğlu olanca hızıyla geleceğe ve sınırsız uzayın derinliklerine doğru koşarken, bir yandan da ufuklarını geriye doğru genişletmektedir. Gerçekten de, insanın kendi geçmişine duyduğu ilginin git-tikçe arttığı ortadadır. Bilinen ilk uygarlığın başlangıcı diye kabul ettiğimiz tarih, her geçen yılla biraz daha geriye doğru itilmektedir. Yeni yöntemler yeni karbon 14 tarihleri, bulguların yaşını ortaya çıkardıkça, insanoğlunun başlangıçta sandığımızdan binlerce yıl önce de uygar olduğu, hem bu uygarlık merkezlerinin bizim kabul etmeye alıştığımız yerlerde, örneğin ortadoğunun verimli topraklarında olmadığı da belli olmaktadır.

O halde ilk uygarlık nerede gelişmiştir? Acaba tüm uygarlıklar dünyaya bir merkezden mi yayılmıştır? Mısır'ı, Sümerler'i, Giriti, Etrüsk'leri, Akdeniz adalarını ve yakın kıyıları, hatta Kuzey ve Güney Amerika uygarlıklarını etkileyen daha eski, daha ileri bir kültür mü vardır?

Bu sorulara cevap olarak, ta uzaklardan, sisli okyanusun ötelerinden seslenir gibi kulağımıza varan bir kelime, bilinmeyen geçmişten bu güne kadar yankılanıp gelmektedir. Bu kelime Atlantisdir. Birçoklarına göre Atlantis denilen kayıp kıta, uygarlığın beşiği olan bu altın topraklar, tam gücünün doru-

ğunda olduğu bir sırada büyük depremler sonucu batıp yokolmuştur ve bugün okyanusun dibinde yatmaktadır. Yalnızca en yüksek tepeleri, okyanus adaları olarak görünmektedir.

Başkaları ise Atlantis'i, Yunan filozofu Eflatun'un kendi diyaloglarından ikisine fon olarak kullanmak için uydurduğu bir efsane diye değerlendirmektedirler. Bu efsanenin romantik kişiler tarafından yüzyıllar boyu yaşatıldığına, bugüne kadar sürdürüldüğüne inanmaktadırlar. Üçüncü bir grup ise Atlantis'in gerçek bir uygarlık kaynağı olduğu, bunu belirten belgeler bulunduğu, fakat yerinin Atlantik olmayıp başka bir yer olduğu inancındadırlar. İleri sürülen her Atlantis yerini destekleyen geniş gruplar vardır.

Ansiklopediye bakarsak, Atlantis'in «bir efsane» olarak nitelendirildiğini görürüz. Bu kıta belgelendirilmiş tarihin kapsamına girmektedir. Fakat beriyandan oseanograflar ve jeologlar Atlantik'de kıta sayılabilecek bir kara parçasının var olup sonradan battığı üzerinde birleşmekte, yalnızca bu olayın tarihini insanlığın uygarlık çağına sokamamaktadırlar.

Yine de, Atlantis bizi bırakmamakta, özellikle bugün bize her zamandan daha çok yaklaşmaktadır. İnansak da, inanmasak da kültürümüzün bir parçası niteliğini korumaktadır. 3000 den fazla kitabın konusunu oluşturmakta, klasikleri esinlemekte, tarihi etkilemektedir. Ayrıca Yeni Dünya'nın keşfine de katkıda bulunmuştur.

Deniz altında kent ya da uygarlık kalıntıları sık sık bulunmaktadır. Çünkü dünyada su düzeyinin

yükseldiği ve eskiden kara olan bazı yörelerin bugün deniz düzeyi altında kaldığı bir gerçektir. Bu gibi olaylarda buluşu yapan kişinin dudaklarından hemen **Atlantis** kelimesi dökülür. Daha son zamanlarda Atlantis yeni baştan, Akdeniz'in volkanik hareketler sonucu kısmen batmış Thera adasında, bir kere daha keşfedilmiştir.

Buna karşılık Edgar Cayce'in dikkate değer kehanetleri, bir Atlanta tapınağının 1968 veya 1969 yıllarında Bimini dolaylarında, yani Bahama'larda su yüzüne çıkacağını haber vermiş ve denilen yıllarda gerçekten bazı su altı yapıları keşfedilmiştir. Bu satırlar yazılırken, bulgular da incelenmektedir.

Atlantis konusuna bir efsane denilebilse bile, bunun çok canlı bir efsane olduğu, kendini durmadan yenilediği, diğer bilinen efsanelerden böylelikle ayrıldığı ortadadır. Her yeni kuşak, artık denizler altına gömülmüş bulunan bu cennetin, ya da kıtanın efsanesini öğrenirken ortaya yeni sorular çıkmakta, bunlara yeni cevaplar bulunmaktadır. Bugün elimizde bulunan modern araştırma yöntem ve olanaklarını düşünürsek, belki de artık bu esrarın çözülmesine, uygar insanın yaşı, ilk büyük uygarlığın merkezi gibi konuların bilimsel olarak ortaya konmasına çok yaklaştığımızı ümit edebiliriz.

BİRİNCİ BÖLÜM

ATLANTİS EFSANE Mİ YOKSA GERÇEK Mİ?

DÜNYANIN esrarlı hikâyeleri arasında en büyüğü, en ilginç Atlantis'tir. Yalnızca kelimenin söylenişi bile bize anlaşılmas bir yakınlık, unutulmuş anılardan kopup gelen bir rüzgâr getirmektedir. Bunun böyle olması da doğaldır. Çünkü atalarımız binlerce yıldan beri Atlantis üzerinde tartışıp durmaktadırlar.

Ansiklopedide Atlantis kelimesine baktığımız zaman «efsanevi» kayıp kıta deyimini görürüz. Bu kıta ya yapılan ilk atıflar arasında Eflatun'un M.Ö. 4 cü yüzyılda yazdığı iki diyalogdan, **Timacus ve Critias** diyaloglarından söz edilmektedir. Bu diyalogların konusu, Solon'un Mısır'daki Sais papazlarına yaptığı bir ziyaretle ilgilidir. Solon bu ziyaretinde papazlardan, «Herkül sütunlarının (Cebel ü Tarık'ın eski adı) ilerinde kıta boyutlarında bir adanın var olduğunu, adanın Atlantis olduğunu, buranın eskiden çok büyük ve çok fevkalâde bir imparatorluğun merkezi olduğunu, altın damlarla dolu kentlere, güçlü donanmalara ve ordulara sahip bulunduğunu, bunlarla durmadan yeni fetihler gerçekleştirdiğini» öğrenir.

Eflatun bize Atlantis'i tarif ederken, «ada, Libya ile Asya'nın toplamı boyundadır,» demektedir ve burada Libya sözüyle her halde Afrika'nın o zaman bilinen bölümünü kastetmektedir. Eflatun bundan sonra, bu adadan geçilerek karşı taraftaki kıtaya varılabileceğini ve bu karşı kıtanın, asıl okyanusun kıyılarını oluşturan

duğunu söylemektedir. Atlantis bu yazılarda bir dünya cenneti olarak anlatılmakta, yüce dağların, verimli ovaların, ulaşım sağlayan nehirlerin, zengin mineral rezervlerinin, kalabalık ve çalışkan bir nüfusun vatanı olarak tanımlanmaktadır. Bu güçlü imparatorluk, «bir gün bir gece içinde denizin altına batmış,» bulunmaktadır.

Eflatun bu batma tarihini kendi gününden 9.000 yıl önce olarak hesaplamaktadır. Buna göre olay, bizim günümüzden 11.500 yıl önce yer almış demektir. Kitabımızın 3. üncü bölümünde daha ayrıntılı incelenecek olan bu kayıp kıta konusunda Eflatun'un söyledikleri, yüzyıllar boyunca insanları kâh inandırarak, kâh kuşkulandırarak günümüze kadar ulaşmaktadır. Diyaloglarda ileri sürülen sözlerin bir kısmı, 1492 yılında «karşı kıta»nın keşfiyle kesinlik kazanmıştır. Okyanus dipleri daha iyi tanındıkça, insanoğlunun ilk çağı hakkında bildiklerimizin başlangıcı geriye doğru itildikçe, büyük filozof'un sözlerinin gerisi de belki aynı derecede gerçek olarak kanıtlanabilecektir.

Doğru olsun veya olmasın, hangi psikolojik nedenlere dayanırsa dayansın, çeşitli soyların belleklerinde Atlantığın bir yerinde bir zamanlar bir atasoyun barındığı, bu yörenin ilk vatan olduğu, kişilerin öldükten sonra bu cennete gideceği bilinci vardır.

Eğer Atlantis gerçekten var idiye, bugün Atlantığın iki yanında yaşayan kavimlerin bunu hatırlayacağı, ya da hiç değilse bu konuda bazı ilk anılara veya yazılı belgelere sahip bulunacağı düşünülebilir. Konu buraya gelince, bazı isimlerin seçilmesindeki garip raslantı dikkatlerden kurtulmamaktadır. Welsh'ler ve eski İngilizler, batıdaki okyanusu dünya cenneti ola-

rak kabul eder, adına **Avalon** derlerdi. Eski Yunanlılar batık kıtayı Herkül Sütunlarının ilerisine koymuş, **Atlantis** diye adlandırmışlardı. Babililerin cenneti de batı okyanusundaydı. Adı **Aralu** idi. Mısır'da ölenlerin ruhları ise batıya, ta okyanusun ortasına giderdi. Bu cennete Mısır'da çeşitli adlar verilmişti. Bunların arasında **Aaaru**, **Aaalü** ve **Amenti** sözcükleri sayılabilir. İspanya'daki Seitik kabileler ve Bask'lar, batı okyanusundaki bir anavatan anısını korumaktadırlar. Fransa'da yaşayan ilk Goller, özellikle batı kıyılarında yaşayanlar ise, soylarının batı okyanusunun ortasından geldiğine, orada yer alan bir felâketten sonra atalarının vatanlarını bırakıp göç ettiğine inanmaktaydılar. Araplar da, tufan'dan önce Ad kabilesinin yaşadığı, sonradan Tanrı'nın günahlarından ötürü onlara kızıp dünyayı sularla kaplayarak bu kabileyi cezalandırdığı inancı yaygındır. Kuzey Afrika'nın eski halkı da batıda uygar bir kavimin yaşamış olduğu anısını korurlar. Kuzey Afrika kaynaklarında dikkatli çeken bazı kelimeler şunlardır: **Atarantes**, **Atlantici**, şimdi kurumuş bulunan Attala denizi, Atlas dağları. Bugün Atlantîği geçerken, Kanarya adalarında (bu adaları Atlantis'in en yüksek tepeleri olarak kabul etmek gerekir). **Atalaya** adını alan bir dizi çok eski mağara bulunduğunu görürüz. Buralarda yaşayanların Atlantis'in batısına ait anılarını korumakta olduğu, eski Roma kaynaklarında bile belirtilmektedir.

Kuzey ve Güney Amerika'da da karşımıza bir sürü olağanüstü raslantı çıkmaktadır. Kızılderili kabilelerinin büyük çoğunluğu, ya kendilerinin doğudan geldiklerine, ya da doğuda yaşayan çok uygar süper-insanlardan sanat ve uygarlık öğrendiklerine inan-

maktadırlar. Aztek'ler kendilerine, eski vatanları «Aztlan»ın adını yaşatan bir isim seçmiş bulunmaktadır. Aztek dilinde (Nahuatl) **atl** sözcüğü «su» anlamına gelmektedir. Aynı kelime Kuzey Afrikalı Berberilerin dilinde de aynı anlamı taşımaktadır. Azteklerin ve diğer Meksika kavimlerinin tanrısı olan Quetzalcoatl'ın sakallı bir beyaz adam olduğu, Meksika vadisine okyanus tarafından geldiği, orayı uygarlaştırma görevini gerçekleştirdikten sonra da Tlapallan'a döndüğü bilinmektedir. Mayalar kutsal kitaplarında bir zamanlar üzerinde cennet hayatı yaşadıkları doğu topraklarından söz etmekte, orada siyahlarla beyazların barış içinde yaşadığına işaret etmekte, sonradan tanrı Hurakan (Hurricane-fırtına)'ın kızarak dünyayı sular altına aldığını anlatmaktadırlar. İspanyollar Venezuela'ya ilk ayak bastıklarında burada beyaz derililerden kurulu Atlan adlı bir kabile bulmuşlardır. Bu kabilenin halkı, atalarının boğulan kitadan kurtulup bu raya geldiğini söylemişlerdir.

Bütün bu garip dil raslantılarının arasında en dikkati çeken belki de bizim kendi toplumumuzda kullandığımız sözcüktür. Okyanusun adı, Atlantik, belki bu suların dibinde yatan efsane kentiyle ilişkilidir. Atlantik adının Atlasta geldiğini hepimiz bilmekteyiz. Atlas, gökyüzünü sırtında taşıyan Yunanlı efsane kahramanıdır. Ama Atlas'ın efsanesinin de herhangi bir nedenle, bir gücü simgelemek için yaratılmadığını, Atlanta İmparatorluğunun gücünü anlatmak için seçilmiş bir yol olmadığını nereden bilebiliriz? Yunanca'da Atlantis, «Atlas'ın kızı» anlamına gelmektedir.

Büyük bir tufan sonucu, ileri düzeylere varmış

bir uygarlığın batmasıyla ilgili efsaneler dünyanın hemen bütün ırk, ulus ve kabilelerinde yaygındır. Bunlar ya yazılı kaynaklarda geçmekte, ya da sözlü olarak, kuşaktan kuşağa anlatılmaktadır. Kutsal kitapta geçen Nuh tufanının ve buna paralel olarak Sümer, Babil, Asur, Pers ve diğer eski Akdeniz uygarlıklarında inanılan destanların, ortadoğu yöresinde gerçekten yer almış bir sel felâketinden esinlenmiş efsaneler olabileceği pek çok kimse tarafından öne sürülmüştür. Fakat bu durum İskandinavya'da, Çin'de, Hindistan'da, Kuzey ve Güney Amerika'nın birçok kıızılderili kabilelerinde de geçerli olan benzer tufan efsanelerini açıklayabilir mi?

Bu tufan efsanelerinin hepsinde, kurtulan sayılı kişilerin, yıkılan eski uygarlığın kalıntıları üzerine yeni bir dünya kurmak üzere çalışmalarından söz edilir. Bu anlatımlar besbelli gerçekten yer almış bir olayı dile getirmektedir. Aslında eğer dünyanın tümü gerçekten sularla kaplanmışsa, bu suların asla çekilemeyeceği, çünkü toplanabilecek bir yer bulamayacağı ortadadır. Böyle olunca, tufan diye adlandırılan olayın, özellikle güçlü su kabarmalarını, buna eklenen yağmurları ve iklim değişmelerini anlattığı kabul edilebilir. Böyle bir durum, hiç değilse o olaydan kurtulanların gözüne, sanki tüm dünya sular altında kalmış gibi gözükebilir. İnsanları yüzyıllar boyu etkileyen ve Amerika'nın keşfine ve fethine yol açan inanç, bu tufanın ve daha önce var olan bir dünya cennetinin anısıdır. Klasik yazarların pek çoğunun Atlantığın ortasında sulara gömülen böyle bir adanın varlığından söz etmiş olmaları da ek bir güdü katmış olabilir.

Atlanta teorisine karşı çıkanlar, eğer bu ileri sü-

rülenler gerçek olsaydı, eskiçağlardan bize Atlantis hakkında çok daha fazla bilgiler gelmeliydi, demektedirler (Geçmiş olan bilgiler bu kitabın daha ileri bölümlerinde incelenecektir). Şimdilik elimizde bulunan bilgileri inceler, yenilerinin ortaya çıkarılmasını beklerken bu kadarının bile bize ulaşmasını bir şans eseri diye nitelemek normal gözükmemektedir. Atlantis'le ilgili bilgi veren kaynaklardan bir kısmının kaybolduğunu zaten bilmekteyiz. Çünkü elimize geçen kaynakların birçoğu, bize daha geniş kaynaklar göstermektedir. Bu geniş kaynaklar ise, daha sonraki tarihlerde, göz göre göre kaybolmuştur. Yunan ve Roma manüskriplerinin barbar istilâları sırasında genel olarak imha edildiği, birçok klasik eserin kendi mirasçıları eliyle yokedildiği bilinen gerçeklerdir. Örneğin Papa Gregori tüm klasik edebiyat eserlerinin imhasını emretmiş, buna gerekçe olarak da «inançlı halkın dikkatini cennetten ayırıyorlar» demiştir. İskenderiye'nin Müslüman fatihi Amr İbnül As, dünyaca ünlü kütüphanenin milyonlarca cildini, altı ay boyunca kentin 4000'i aşkın hamamını ısıtmak için yakıt olarak kullanmıştır. Onun da gerekçesi şudur: Eğer bu kitaplarda yazılanlar Kuran'da da varsa, bu kitaplar fazla demektir. Yok eğer Kuran'da yoksa, o zaman da bu kitaplar gerçek inançlılar için hiç bir değer taşımamaktadır. İskenderiye o çağın bir edebiyat merkezi olduğu kadar bir bilim merkezi de olduğuna göre, Atlantis'le ilgili ne kadar bilginin hamam suyu ısıtmak uğruna yok olduğunu hiç birimiz bilemeyiz. Yeni Dünya'ya gelen İspanyol fatihler de aynı imha yöntemlerini sürdürmüşlerdir. Piskopos Landa, Yucatan'da bulduğu tüm Maya yazılarını imha etmiş, elinden yalnızca bugün Avrupa müzelerinde bulunan altı yazı kurtulabilmiştir.

Bu yazılarda kendi kökenlerine doğrudan doğruya değinen, insanı şaşırtacak bilimsel bir düzeye ulaşmış olduklarını bildiğimiz Mayalar belki de bize kayıp kıta hakkında çok değerli bilgiler verebilirlerdi. Yeni belgeler bulunursa, belki hâlâ da verebilirler.

Eski yazılar kaybolmuş, olabilir ama, Atlantis konusundaki modern eserler ortadadır. Dünyanın belli başlı dillerinde, çoğu son 150 yıl içinde yayınlanmış 5000'i aşkın kitap ve broşür bu konuyu işlemektedir. Bu yayınların sayısı bile, Atlantis'in esrarının insan-daki hayal gücüne ne kadar çekici geldiğini göstermeye yeter. İngiltere'de yapılan bir ankette gazeteciler akla gelebilecek en ilginç haberleri sıralarken, Atlantis'in tekrar yükselmesine dördüncü sırayı vermişler, İsa'nın yeniden dönüşünü bile daha geride bir sıraya koymuşlardır.

Geçen bir buçuk yüzyıl içinde yazılmış binlerce kitap arasında, Ignatius Donnelly tarafından yazılan bir tanesi, Atlantis'in gerçekten var olduğuna ve uygarlığın beşiği olduğuna duyulan kesin inancı ortaya koyan tipik bir eserdir. Donnelly, 1882 yılında bastırdığı Atlantis kitabının başında on üç madde sıralanmıştır. Bu maddeler bugün bile ilginçlikleri, orijinallikleri ve her şeyden çok da, kesin bir inancı simgeleyen ifade biçimleriyle dikkati çekmektedir. Bu on üç madde şunlardır:

1. Bir zamanlar Atlantik okyanusunda, Akdenizin ağzının karşısında büyük bir ada bulunmaktaydı. Bu ada, daha önce Atlantik kıtası adıyla var olan kıtanın kalıntısıydı ve adı da Atlantis'di.

2. Eflatun'un bu adayı ilgilendiren anlatımları genellikle sanıldığı gibi masal değil, gerçek tarihtir.

3. İnsanoğlunun barbarlık düzeyinden uygarlık düzeyine ilk yükseldiği yer, Atlantis'dir.

4. Atlantis, çağlar boyunca gelişerek kalabalık ve güçlü bir ülke haline gelmiş, oradan dağılan insanlar Meksika körfezinin Mississippi nehrinin, Amazonun kıyılarında, Güney Amerika'nın pasifik kıyılarında, Akdenizde, Avrupa ve Afrika'nın batısında, Baltık, Karadeniz ve Hazar Denizi kıyılarında da uygar toplumları oluşturmuştur.

5. Eskiçağ uygarlıklarında kullanılan Cennet bahçesi, Elsiya bahçeleri, Alcinous bahçeleri, Olympos dağı gibi sözlerle daha eski ve çok yaygın bir uygarlığı bu kavimlerin hepsinin hatırladığını kanıtlayan ifadeler, Atlantis'i simgelemektedir.

6. Eski Yunan, Fenike, Hindu ve İskandinav tanrı ve tanrıcaları aslında Atlantis'in kral ve kraliçeleridir. Bu kişilere mitolojide atfedilen serüvenler, gerçek tarihsel olayların karışık ve deforme anılarıdır.

7. Mısır ve Peru mitolojisi olarak tanıdığımız anlatımlar, aslında Atlantislilerin inandığı dinin kendisidir ve güneşe tapma esasına dayanır.

8. Atlantalıların kurduğu ilk koloni her halde Mısır'dır. Mısır'ın uygarlığı, Atlantik adasındaki uygarlığın bir röprodüksiyonudur.

9. Avrupa'ya tunc devri Atlantis'den gelmiştir. Aynı zamanda Atlantis'liler demiri de işleyen ilk ırktır.

10. Tüm Avrupa alfabelerinin atası olan Fenike alfabesi, Atlanta alfabesinden alınmıştır.

11. Aryen ve İndo-Avrupa ırklarının, Sami ırkının, ve büyük bir olasılıkla Turanî ırkının ilk vatani Atlantis'tir.

12. Atlantis korkunç bir yer sarsıntısı sonucu mahvolmuş, ada tümüyle okyanusun dibine çökmüş, hemen bütün halkı da birlikte yok olmuştur.

13. Tek tük insanlar tekne ve sallarla kurtulmuş, doğuda ve batıda yaşayan uluslara başlarına gelen büyük felâketin haberini götürmüş, bu haberler de günümüze kadar çeşitli ulusların tufan efsanelerini oluşturmuştur.

Donelly'nin kitabı ve onu izleyen binlerce kitap, günümüze kadar etkinlik yoğunluğunu sık sık değiştirerek devam eden Atlantis **akımının** öncüsü olmuşlardır. Yazarlar ve araştırmacılar bu konuya değinen eski yazıları yeni baştan gözden geçirmiş, büyük bir hevesle klasik mitolojiyi yeniden okumuş, efsaneleri incelemiş, ayrıca bu konuya ışık tutabilecek biyoloji, antropoloji, jeoloji, botani, linguistik ve sismoloji bilimlerine eğilmişlerdir. Ele alınan malzeme kuşkusuz çok geniştir. Elde edilen sonuçlar da yoruma bağlı olmaktadır.

Sayılan dallardan ilk beşi, bir zamanlar eski ve yeni dünyaları bağlayan bir köprünün varlığına işaret eden pek çok bilgi vermektedir. Bu köprü, kıtaların o sıra birleşik oluşuyla açıklanabilmektedir. Sonradan aradaki geniş kıta birçok küçük parçalara ayrılmış, adalar meydana gelmiş olabilir. Böyle bir düşünce yalnızca bilimler arasındaki paralellikleri açıklamakla kalmamakta, aynı zamanda ortak kültür gelişimlerini ve ortak mitolojiyi de açıklayabilmektedir. Sismoloji biliminin bize sunduğu verilere göre Atlantik yöresi yer kabuğunun en istikrarsız yörelerinden biri olup, Kuzey Atlantis-Ortası yükseltisi boyunca uzanan tabanda sık sık yükselme ve alçalmalar görülmektedir. Bu yükselti bilindiği gibi Brezilya'dan İz-

landa'ya kadar uzanmaktadır. Bu tabandaki değişimler bugün bile toprak parçalarının düzeyinde büyük değişiklikler yapmaktadır. Bilimdeki son gelişmeler, arkeolojik bulgulara tarihler verilmesiyle ilgili yeni teknikler, uygar insanın yaşına ilişkin şaşırtıcı bir devrim niteliğindeki kanıtlar, okyanus tabanı üzerindeki çalışmaların gelişen ve derinleşen kapsamıyla birleşince, yepyeni keşiflere zemin hazırlamışa benzenmektedir. Belki bu buluşların bir bölümü daha şimdiden gerçekleşmiş, yalnızca bilimsel onay beklemektedir.

Tarihleme, kazı yapma ve su altı araştırma tekniklerinin gelişmesinden önce Atlantis kuramcı ve araştırmacıları artık daha ilerisine geçemeyecekleri bir noktaya vardıkları inancındaydılar. Oysa bugün, incelemelerin gerek alanı, gerekse yöntemleri büyük ölçüde gelişmiş bulunmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

ATLANTİS YENİDEN HABER OLUYOR

ATLANTİS bugün artık yeniden dünya haberleri arasına girmiştir. 1968 yılı içinde bu kıta iki kere keşfedilmiş bulunmaktadır! Bir yandan Akdenizde keşfedilirken, bir yandan da Bahamalarda, Bimini yakınlarında bir Atlanta tapınağının su yüzüne çıkmaya başladığı söylenmektedir. Bu yapıya basında Atlanta tapınağı denmesinin nedeni, yirmi sekiz yıl önce, 1940 yılında Edgar Cayce'in bu yoldaki kehanetinden ötürüdür. Cayce, 1968 veya 1969 yıllarında Bimini sularında bir Atlanta tapınağının yükseleceğini belirtmiştir.

Edgar Cayce psişik bir araştırmacıdır. Virginia'da yaşamış ve 1923-1944 tarihleri arasında birçok kehanetlerde bulunmuş, daha doğrusu medyumluk yaparak kişilerle psişik ilişkiler kurmuştur. Bu seanslarda Atlantis konusu sık sık geçmektedir. Sayıları epey fazla olan Atlantis kehanetleri, Cayce'in tüm kehanetlerinin yalnızca bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu kehanetlerden, Cayce'in adını taşıyan ve Amerika'nın birçok büyük kentlerinde şubeleri bulunan bir vakıf da doğmuş bulunmaktadır.

Atlantis'i tarif ederken Cayce, batık kıtanın okyanus'da Bahamaların yakınından başladığını, esasen Bahamaların bu kıtanın dağlarını oluşturduğunu, kıtanın bu bölgesine Poseidia denildiğini söylemiş, ve «Poseidia, Atlantis'in ilk su yüzüne çıkan yörelerin-

den biri olacaktır,» demiştir. 68 veya 69 yıllarında. Çok uzak değil!

Pek garip bir raslantı eseri olarak, gerçekten Bimini açıklarında ve Andres'un kuzey ucunda birtakım yapıların su yüzüne doğru yükseldiği fark edilmiş bulunmaktadır. Bunların ne olduğu, ne kadar eski olduğu henüz saptanmamış olmakla birlikte, işin en şaşırtıcı yanı bu yapıların tam denilen zamanda ve denilen yerde yükselmiş, göze görünür hale gelmiş olmasıdır!

Su altı yapılarını ilk olarak bir uçaktan gören ve resimlerini çeken, iki ticarî havayolu pilotudur. Bunlardan biri Cayce Vakfı üyesi olduğu için zaten sürekli olarak gözleriyle böyle şeyleri araştırmakta olan biridir. Kehaneti daha önceden bilmektedir. Bu arada uçakların uzun yıllardan beri arkeologlara büyük ölçüde yardımcı olduğunu, suyun sakinliği ve duruluğu sayesinde birçok eski liman, kale ve kentlerin uçaklardan görülerek resimlerinin çekilmesine olanak bulunduğunu belirtmekte yarar vardır.

Sözü edilen yörenin güneyinde Okyanus Dili denilen ve derinliği 6000 metreyi bulan bir su altı çukuru bulunmaktadır. Bu durum, Cayce'in «Bimini batık kıtanın en yüksek yörelerinden biridir» sözüne de pek güzelce uymaktadır. Bulgularla ilgili ilk incelemelere göre, yapı bir kaya üzerine kuruludur. Duvarları kumla örtülüdür. Bu yüzden, su altında yapıyı fark etmek güçtür. Fakat uçaktan bakıldığında yapının dikdörtgen çizgileri daha açıkça belli olmaktadır. Şimdi yapılar su yüzüne çok yakın olduğuna göre, bunları hazine avcılarından ve tarihten çok yağmacılığa ilgi gösterenlerden korumak için tedbirlerin de alınması gerekmektedir.

Başka Karaip adalarının yakınlarında da bazı su altı harabeleri bulunmuş durumdadır. Haiti açıklarındaki bulgular, tüm bir kentin su altına batmış olduğu izlenimini vermektedir. Ayrıca bir gölün dibinde de başka kalıntılar bulunmuştur. 1968 yılında Bimini'nin kuzeyinde, birkaç kulaç derinliğinde bir su altı kaldırımı, belki de bir meydanlar veya temeller topluluğu keşfedilmiştir. Bütün bunlardan elde edilen genel izlenim, Atlantik ve Karaip kıta sahanlığının bir zamanlar kara olduğu, insanların uygarlaşmaya başlamasından sonraki bir tarihte ya çökmüş, ya da yükselen sularla kaplanmış olabileceği yolundadır.

Bimini ve Andros dolaylarında yükselen binalar şimdilik incelenmekte, Maya kültüründen bir kalıntı mı, yoksa gerçekten Cayce'in dediği gibi daha eski kökenli mi olduğu saptanmaya çalışılmaktadır. Kalıntıların Mayalara ait olduğu saptansa bile, Atlantis kuramı yine de gücünü kaybetmiş olmayacaktır. Çünkü birçoklarına göre Mayalar, Atlantis'den kurtulanların torunları olmasalar da, hiç değilse yüksek uygarlıklarını Atlantikalılardan almış bir kavimdir... bu da geri kalmış ülkelere yardım uygulamasının bir eskiçağ modelini oluştursa gerektir.

Ege denizinde, Girit'in kuzeyinde bulunan Thera adasında ortaya çıkarılan bulgular da, M.Ö. 1500 yıllarında bir patlamayla kısmen batan bu adanın, Eflatunun sözünü ettiği Atlantis olduğu tezine dikkati çekmektedir. Bu felâketin Girit uygarlığından önce, ya da tam o sıralarda yer aldığı bilinmektedir.

Önceleri Girit İmparatorluğu, kendisini izleyen imparatorluklardan çok daha uygar bir devlettir. İnsanı şaşırtacak modernlikte, akar sulu banyo tesisi

satları bile vardı. Yıldızlı cam kadehler, desenli yemek takımları, gelişmiş giyim modaları ise bugün bile hayranlık uyandırmaktadır.

İlk çağda Thera adasının bir adı da Strongili idi. Bu kelime, bir çemberi belirtmektedir. Patlamadan sonra adanın kuzey kesimi sular altına gömülmüş, geriye hilâl biçiminde bir kara parçası kalmıştır. Belki de bu patlama sıralarında yer alan volkanik şoklar, sismik sarsıntıların yarattığı deprem dalgaları, Girit uygarlığının gerilemesine, sonradan Ahay Yunanlıları tarafından fethedilip silinmelerine yol açmış olabilir.

Yine de, yüzyıllar boyunca Akdeniz çevresinde olan tüm yer sarsıntılılarıyla volkanik patlamalar bir araya gelse, Eflatun'un anlattığı, Herkül Sütunlarının dışındaki felâketin çapına ulaşmamaktadır. İşin asıl ilginç olan yanı her yeni su altı kalıntısının bulunmasında... (ki gelişen teknikler göz önüne alınırsa bunun gittikçe artan bir hızla devam edeceği de ortadadır)... hep aynı sorunun sorulmasıdır: Acaba efsanelerin kayıp Atlantis'i bu mu?

Çünkü Atlantis, ister dünyanın en eski uygarlığı, ister en eski efsanesi olsun, insanoğlunun bilincini kurcalamaktan bir an bile geri durmamaktadır. Bunun kanıtı, henüz belirginleşmemiş, kesinleşmemiş bir kuram olan bu konuda, çevremize yığılmış duran binlerce kitap ve yazıdır. Üstelik bu efsane, veya kalıtsal bellek belirtisi, bugün hâlâ haber niteliğini koruyabilmektedir.

Sanki artık arkeolojik araştırmalar için gerekli yeni ve modern metotların varlığını fark eden insanoğlu, kendi geçmişinde unuttuğu boşlukların doldurulmasını modern bilimden bekliyormuş gibi.

Bu kitap baskıya gireken bile, Atlantis ve Thera konularında birçok kitap daha yayınlanmakta, yıllar önce basılmış olanlar da yeni baskılar yapmaktadır. Tanıdık bir şarkının yankıları, Atlantis konusundaki kamu ilgisini yeniden uyandırırken hepimizin bilinci eskiye doğru uzanıyor, bizleri kendi geçmişimizi, insanlığın altın çağını hatırlamaya, öğrenmeye zorluyor.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ATLANTİS'İN ESRARI

ATLANTİS, dünyanın esrarengiz hikâyeleri arasında en büyüğüdür. Atlantis hakkında ki eski kayıtların en kapsamlıları olan Eflatun'un **Timaous** ve **Critias** diyaloglarında, Solon'un Mısır'daki Sais papazlarından öğrendikleri anlatılmakta. fakat bu anlatım bile kendi başına bir bilmece niteliğini korumaktadır. Acaba Eflatun bu diyalogları, kusursuz bir devletin nasıl olabileceğine örnek göstermek için mi yazmıştır? Yoksa Atina propagandası yapmaya mı kalkışmıştır? Niyet ne olursa olsun, Atlantis'in tarifi çok ayrıntılı biçimde verilmiş bulunmaktadır. Şu anda elimizdeki kaynakların en ayrıntılısı da diyaloglardır. Meğer ki Mısır kaynakları bulunabilsin. Ayrıca Eflatun masallar anlatmaya meraklı bir kişi değildi. Esas dalı olarak felsefeyi seçmiş biriydi. Bu yetmiyormuş gibi, bu diyaloglarda anlattıklarının hayal ürünü değil, gerçek olduğunu defalarca tekrarlamak gibi ek bir zahmete de girmiş bulunmaktadır.

Eflatun, Atlantis'i ilk olarak **Timaous** diyalogunda söz konusu etmiştir:

CRİTİAS: «O halde sana anlatacaklarımı dinle, Sokrates. Bu anlatacaklarım kesinlikle gerçektir. Çünkü yedi bilginin en akıllısı olan Solon demektedir ki... Eski çağlarda Atina'lıların çok büyük ve üstün kahramanlıkları olmuş. Geçen zaman içinde, insanlığın felâket dizileriyle yok edilmesi sonucu bu olaylar

da sonradan unutulmuş. Özellikle bu kahramanlıklardan bir tanesi o kadar büyükmüş ki, onu anlatmak size karşı duyduğumuz şükranı ifade etmemizi kolaylaştırabilirmiş...»

SOKRATES: «Çok iyi; peki Critias'ın sözünü ettiği bu eski kahramanlık neymiş? Solon'un anlattığı, Atina devletinin bu masal olmayan, gerçek olan kahramanlığı nasıl bir hareketmiş.»

CRİTİAS: «Eğer Solon da öteki ozanlar gibi hayatını şiire verseydi, yurduna döndüğü zaman karşılaştığı keşmekeşle ilgilenmeyip, beraberinde getirdiği bu hikâyeyi seslendirme işini bitirseydi, bence o da bugün Hesiod ya da Homer kadar ünlü bir ozan olurdu.»

SOKRATES: «Peki, şiirin konusu neymiş, Critias?»

CRİTİAS: «Konusu, Atinalıların gösterdiği en büyük kahramanlık. Ünü çok yaygın olması gereken, fakat zamanın geçmesi, kişilerinin ölmesi nedeniyle bize kadar ulaşamayan bir kahramanlık.»

SOKRATES: «Bize bütün hikâyeyi anlat, Solon'un bu gerçek olayları nasıl ve nereden duyduğunu da söyle.»

CRİTİAS: «Mısır deltasının başında, Nil nehrinin ikiye ayrıldığı yerde Sais denilen bir bölge var. Oradaki büyük kentin adı da Sais. Büyük kral Amasis'i yetiştiren kent orası. Bu bölgenin halkı, kentlerini kurmuş olan bir tanrıçaya inanıyorlar. Tanrıçanın adı Mısır dilinde Neith diye geçiyor. Fakat bu tanrıçanın biz Hellenlerin Athena dediğimiz tanrıça olduğunu Mısırlıların kendileri söylüyorlar. O kentin halkı Atina'ya ve Atinalılara büyük hayranlık ve sevgi besliyor ve onlarla soydaş olduklarını söylüyorlar. So-

İon'un gittiği yer işte orası. Onu Saisliler çok onurlu biçimde karşılamışlar. O da Sais'li papazların ilkçağ konularında derin bilgileri olduğunu bildiği için, onlara geçmiş zamanlarla ilgili sorular sormuş. Aldığı cevaplardan, biz Hellenlerin ilkçağlar hakkında bilgi sayılabilecek hiç bir şey bilmediğimizi anlamış. Bir ara papazları ilkçağlar hakkında konuşturmak için bizim bölgemizdeki en eski olayları sayıp dökmeye başlamış. İlk insan diye tanınan Phoroneus'dan, Niobe'den söz etmiş, Sonra oradan Deucalion ve Pyrrha'nın yaşamlarına geçmiş. Onların soylarını bugüne kadar izlemeye çalışmış. Bu yolla, sözünü ettiği olayların kaç yıl önce geçtiğini hesaplamış. Tarihler vermiş. Bunun üzerine papazlardan çok yaşlı olan bir tanesi, «Ah, Solon, Solon,» demiş. «Siz Hellenler çocuktan farksızsınız. Hellen olup da yaşlı sayılabilecek bir tek kişi bile yok.» Solon bunu duyunca, «Ne demek istiyorsunuz?» diye sormuş. Yaşlı papaz, «Akıl ve düşüncelerinizin çok genç olduğunu söylemek istiyorum,» diye karşılık vermiş. «Sizlerde eski geleneklerden, eski kuşaklardan kalmış bir tek fikir bile yok. Geçen yılların pekiştirdiği, kuvvetlendirdiği, bir tek bilime bile sahip değilsiniz. Sana bunun nedenini de söyleyeyim. Dünyada bugüne kadar insanlar birçok nedenlerle, birçok kere mahvolmuş, yok olmuşlardır. Buna ilişkin hikâyelerden bir tanesini siz bile hatırlıyorsunuz. Bir zamanlar Phaöton adında bir gencin yaşadığını, güneş tanrısı Helios'un oğlu olduğunu, babasının arabasıyla gökyüzünde dolaşmaya kalkıp bunu beceremediği için dünyadaki her şeyin yanmasına sebep olduğunu, kendisinin de bir yıldırımla öldürüldüğünü siz de anlatıyorsunuz. Bunu bir efsane biçiminde anlatıyorsunuz ama, bu olay aslında dünyada yaşayan in-

sanların bir felâket sonucu yok olmasının öyküsüdür. Bu felâketler bir kereye özgü değildir. Uzun yıllar ara verdikten sonra yine, tekrar tekrar olmaktadır. Bu tür ateşli felâketlerde, yüksek yerlerde ve dağ tepelerinde yaşayan insanlar, deniz ve nehir kenarlarında yaşayanlardan daha büyük tehlike sayılırlar. İşte bizi bu felâketten, büyük kurtarıcımız Nil kurtarmıştır. Her sefer de kurtarmaktadır. Fakat eğer tanrılar dünyayı ateşle değil de, suyla mahvetmeye karar verirlerse, o zaman dağlarda yaşayan çobanlar sağ kalmakta, kentlerde, yaşayanları sular nehirlere ve denizlere sürüklenmektedir. Ama bizim ülkemizde su hiç bir zaman gökten ovalara dökülmediği, hep aşağıdan yukarıya doğru yükseldiği için, bizlerin en eski anıları ve belgeleri koruyan ırk olduğumuz söylenir. Aslında kışın buzu ve yazın güneşi engel olmadıkça insanoğlu çağlar boyunca çoğalır, sonra şartlar bozulunca büyük gruplar halinde ölür. Sizin ülkenizde, bizim ülkemizde ve dünyanın başka yerlerinde olup bitenlerden biz her zaman haberdar oluruz. Bu olaylar hep yazılmıştır. Tapınaklarımızda saklanmaktadır. Oysa siz ve sizin gibi uluslar yalnızca harfleri öğrenir. Devletin sizden beklediği şeyleri yaparsınız. Sonra göklerden felâket indiği zaman hepiniz süpürülürsünüz. Geriye her seferinde harfleri bilmeyen, hiç bir bilgi edinmeyenler kalır. Bu yüzden, her şeye yeni baştan, yeni doğmuş bebekler gibi başlamanız gerekir. Geçmiş zamanda neler olduğunu bilmezsiniz. Senin az önce bize anlattığın olaylara gelince, bunların çocuk masalından farkı yok Solon. Çünkü bir kere, siz dünyanın bir tek kıyametini hatırlıyorsunuz. Oysa birçok kıyamet olmuştur. Sonra, sizin ülkenizin bulunduğu yerde eskiden insanoğlunun en güzel ve en soylu ırkının

yaşamış olduğunu bilmiyorsunuz. Sizin tüm halkınız o soyu kişilerin tohumundan gelmektedir. Bunu bilmeyişinizin nedeni, yıllar boyunca o felâketten kurtulanların sessizce aranızda yaşayıp hiç bir şey söylemeden ölmeleridir. Bil ki, Solon, o büyük kıyametten önce, şimdi Atina olan kentin yerinde, büyük bir kent vardı. Önce savaşlar yapmış, sonra üstün yasalarının yardımıyla büyük işler başarmıştı. Bu kentin anayasası, gökyüzünün altında görülmüş en üstün yasaydı.»

Solon bunları duyunca çok şaşırmış ve papazdan kendisine bu eski insanları ayrıntılı biçimde anlatmasını istemiş. Papaz «İstiyorsan anlatayım Solon» demiş. «Hem senin, hem kentinin, hem de ortak tanrıçamızın hatırı için bilmen gerekir. Bu tanrıça sizin kentinizi bizimkinden bin yıl önce kurmuş. Bizim kentimizin anayasası 8000 yaşındadır. Şimdi sana 9000 yıl önce yaşayan bu insanların yasalarını ve gösterdikleri o büyük kahramanlığı anlatacağım. Sonra, vaktimiz olunca, yazılı kaynaklardaki bilgilere bakarız. Bizim yasalarımızı sizinkilerle karşılaştırdığın zaman, birbirine çok benzediğini göreceksin. Tıpkı eski çağlarda olduğu gibi. Tarihlerimizde senin devletinin yaptığı çok büyük ve üstün işler not edilmiştir. Ama bunlardan bir tanesi büyüklük ve değer ölçüsünde ötekilerin hepsini gölgede bırakır. Tarihler bize o sıralarda çok büyük bir gücün bütün Avrupa'yı ve Asya'yı korku altında tuttuğunu söylüyor. İşte bu korkuya senin kentin son vermiştir. Korkunun kaynağı, Atlantiğin ötesindedir. O zamanlar Atlantiğin gemilerle geçilebilecek bir deniz olduğunu biliyoruz. Sizin Herkül Sütunları dediğiniz boğazın karşısında o zamanlar bir ada vardı. Bu ada Libya ile Asya'nın toplamından daha büyüktü.

Buradan geçerek başka adalara da varılabiliyordu. Adaların ilerisindeki kıta, asıl okyanusu çevreleyen kıtadır. Çünkü boğazın bu tarafında kalan, girişi dar olan bu deniz yalnızca bir limandır. Asıl deniz boğazın dışındakidir. Onun karşı kıyısındaki karaya ise kıta demek gerekir. O zamanlar bu Atlantis adasında çok büyük ve çok güçlü bir imparatorluk vardı. Hem adanın tümünü, hem öteki adaları, hem de kıtanın bir parçasını onlar yönetiyordu. Herkül Sütunlarının bu yanında kalan Libya parçasını da, ta Mısır'a kadar ele geçirmişlerdi. Avrupa ve Tyrrhenia'ya da hâkim diler. Böylelikle oluşan bu büyük güç, senin ve bizim ülkelerimizi bir darbede egemenliği altına almaya kalkıştı. İşte o sırada senin ülken birden parladı. Solon, İnsanoğlunda çok seyrek görülen o üstün gücü ve değeriyle, cesaretini ve askerî yeteneklerini topladı. Hellenlerin başına geçti. Diğerleri yıkılıp o kendi başına kaldığı zaman büyük tehlikelerle yüzyüze geldi fakat sonunda işgalcileri yendi. Henüz ele geçmemiş toprakları köle olmaktan kurtardı, ele geçmiş olanların da, Herkül Sütularının içinde yaşayanlarını özgürlüklerine kavuşturdu. Ama bundan sonra çok büyük depremler başladı. Atlantis adası batıp suların altına gömüldü. İşte o bölgelerde denizin artık geçit vermeme-si bu yüzdendir. Suların çok çamurlu oluşundan dolayı, oralardan geçilememektedir.»

Bundan sonra biraz da **Critias**, ya da **Atlantik** diye bilinen ikinci diyalogda Atlantis'le ilgili neler söylendiğine bakalım.

CRİTİAS: «Önce, Herkül sütunlarının dışında yaşayanlarla içinde yaşayanlar arasındaki savaşın günümüzden 9000 yıl önce yer aldığını söyleyerek konuş-

maya başlayayım. Şimdi o savaşı anlatacağım. Tarafların birinde lider, Atina kentiydi. Kendi tarafını o yönetiyordu. Karşı taraf ise Atlantis krallarının yönetimindeydi. Daha önce söylediğim gibi, bu ada Libya ile Asya'nın toplamından daha büyüktü. Sonradan bir depremle batmış, yerinde denizcilerin geçmesine izin vermeyen çamurlu sular kalmıştı. Tarih bize o çağlarda yaşayan barbar kavimleri ve Hellen'in uzun uzun anlatmaktadır. Ama ben en önce hepsini yöneten Atinalılara değinmek istiyorum. Söze Atina'dan başlayalım...

«Aradan geçen 9000 yıldan beri dünya birçok büyük felâketlere uğramıştır. Bu felâketlerin sonrasında dünyada, dağlarda ve yüksek yerlerde büyük uygarlıklar kurulmamış, sözünü etmeye değecek düzeye gelmemiştir. Uygarlıklar her zaman yukardan aşağıya doğru gelmiş, sonunda denizlerin dibinde görünmez olmuşlardır. Bugün gördüğümüz adalar, daha eskiden kara olan yerin kalıntılarıdır. Toprağın asıl verimli ve yumuşak kısımları göçmüş, geriye katı iskelet denilebilecek bölümler kalmıştır...

«Benim büyük dedem Dropidas'ın elinde eskiden kalma asıl yazılı kaynak bulunmaktaydı. O yazıyı ben de çocukluğumda dikkatle okumuştum...

«Uzun hikâye şöyle başlar: Daha önce söylediğim gibi tanrılar dünyayı parçalara ayırmış, yer yer kendileri için tapınaklar kurma, kurbanlar isteme yolunu seçmişlerdir. Poseidon da bu arada kendine Atlantis'i almıştır. Fanî bir kadın ona çocuklar doğurmuş, Poseidon da o çocukları adanın az sonra tarif edeceğim yörelerine yerleştirmiştir. Yerleştirdiği yerler, dünyadaki ovaların en güzeli ve en verimlisidir. Ova-

nin yakınında, adanın tam ortasında, kıyıya elli stadia kadar uzakta çok yüksek bir dağ vardır. Bu dağda o ülkenin tanrısal olmayan yerli insanları oturur. Ataları Evenor'dur. Karısının adı ise Lucippe'dir. Cleito adlı bir tek kızları vardır. Bu kızın gelişip kadınlıştığı bir çağda, annesiyle babası ölürler. Poseidon ona âşık olur, ilişki kurar, onun oturduğu tepeyi sularla ayırarak çevresine irili ufaklı adalar kurar, sırayla bir su, sonra bir kara, sonra yine su olmak üzere, toplam olarak iki kara ve üç su şeridinin tepesi çevrelemesini sağlar. Böylelikle Cleiton'un yaşadığı tepeye hiç kimse varamaz, çünkü o tarihte tekneler ve deniz yolculukları keşfedilmemiştir. Kendisi tanrı olduğu için tepeye gidip gelmekte hiç bir güçlük çekmez. İki su akıntısını ortadaki adaya çevirir, oradan kaynak olarak fışkırmasını sağlar. Suların biri sıcak, öteki soğuktur. Ayrıca adanın toprakları üzerinde her çeşit yenecek bitkilerin bol bol yetişmesini sağlar. Beş batında on oğulları olur. Poseidon, Atlantis topraklarını on parçaya böler. En büyük ikizlerden ilk doğanına, annesinin oturduğu toprakları verir. Burası Atlantis'in en iyi ve en güzel yöresidir. Poseidon o çocuğu ötekilerin hepsinin başına kral yapar. Ötekileri prens yapar ve her birine yönetebilmeleri için geniş topraklar ve bol sayıda insanlar verir. Çocukların her birine bir ad da vermiştir. Kral olan en büyüğünün adı Atlas'dır. Onun adından ötürü adaya ve Okyanusa Atlantis adı verilir. Atlas'ın ikizine verilen adın Yunancası Eumelus'dur. Onun toprakları adanın doğusunda, Herkül sütunlarına kadar olan alanla, Gades yöresidir. Topraklarına, Gadeirus denmektedir. İkinci ikizlerden birine Poseidon, Ampheros adını verirken, ikincisini Evaemon diye çağırır. Üçüncü ikizler Mneseus'la Autochthon'

dur. Dördüncülerin adları Elasippus ve Mestor, son ikizler ise Azies'le Diaprepes'dir. Bu kişiler ve onların torunları, açık denizdeki adaların yöneticileri olmuşlardır. Ayrıca, söylendiğine göre, Herkül sütunlarının bu yanında kalan alanlara doğru da uzanmışlardır. Ta Mısır'a ve Tyrrhenia'ya kadar. Atlas'ın kalabalık ve onurlu bir ailesi vardır. Nesiller boyunca krallığı hep en büyük oğlundan onun en büyük oğluna geçerek sürmüştür. Servetleri daha önce hiç bir kralda görülmemiş büyüklüktedir. Bir daha da öyle bir servet birikeceğe benzememektedir. Hem kentlerinde hem kırsal alanlarında ihtiyaç duyabilecekleri her şeyleri vardır. Çünkü imparatorlukları çok büyük olduğundan, yabancı ülkelerden onlara çok değerli şeyler gelmektedir. Kendi adaları da yaşamaları için gerekli olan her şeyi vermektedir. Topraklarından metal olsun, mineral olsun, ne varsa çıkarmışlardır. Önceleri yalnızca adı bilinen, sonradan kendi de büyük önem kazanan orikalkum adlı madde de adanın birçok yerlerinde çıkmaktadır. Bu madde, altının dışında, dünyanın en değerli madeni sayılmaktadır. Adada her türlü marangozluk işleri için yetecek kadar bol ağaç da vardır. Evcil ve yabanî hayvanların tüm besin ve yaşama gerekleri hazırdır. Çok fil vardır. Denizlerde olsun, bataklık ve karalarda olsun, yaşayan hayvanların besinleri pek boldur. Dünya yüzünde yetişen, kökü, yaprağı, tahtası, meyvesi veya çiçeği yararlı olan her türlü bitki o adada da çıkmaktadır. Adına sebze dediğimiz, özel yetiştirilen bitkiler de elde edilmektedir. Sert kabuklu meyveler, içki yapılacak bitkiler, et, yağlar, kokular, kestaneler bol bol vardır. Çabuk bozulan meyveler, yemekten usanınca yediğimiz, içimizi acan tatlılar yapmakta kullanılan besinler, güneşini

altında yatan bu adada rahatça ve bol olarak yetişmektedir. Bütün bunları topraktan elde eden bu insanlar, tapınaklar, saraylar, limanlar, rıhtımlar yapımında çalışmakta, ülkelerini aşağıdaki biçimde yönetmektedirler: Önce ilk metropolün çevresindeki su şeridi üzerine köprüler yapmışlar, krallık sarayına yollar açmışlardır. Sonra işe girişmiş, Tanrı'nın ve atalarının yaşadığı yere büyük saraylarını kurmuşlardır. Kuşaklar boyunca bu eserlerini süslemişler, her gelen kral bir öncekinden daha üstün katkılarda bulunmuş, sonunda sarayları büyüklük ve güzellik açısından görenlerin aklını durduracak bir ihtişama ulaşmıştır. Sonra denizden başlayarak, bu saraya doğru bir kanal açmışlardır. Bu kanalın eni yüz metre, derinliği, otuz beş metre, uzunluğu ise elli stadia'dır. Böylece gemileri açık denizden limana kadar girebilmektedir. Kanalın girişi, büyük gemilerin limana yanaşmasına izin verecek kadar geniştir. Daha sonra, karaları birbirinden ayıran su şeritlerinin üzerine köprüler kurmuşlardır. Köprülerin genişliği tek bir trirem'in geçmesine izin verecek kadardır. Köprülerin üzerini de kapatmışlar, dam örmüşlerdir. Altan gemiler geçebilmektedir. Çünkü yamaçlar su düzeyinden çok yüksektedir. Üstüne köprü kurulan su şeritlerinin en genişliği üç stadia'dır. Bundan sonra gelen şeritlerden ikisi ikişer stadia, fakat orta adayı çevreleyen şerit bir stadia genişliğindedir. Sarayın bulunduğu orta adanın çapı beş stadia'dır. Orta adanın çevresi taş bir duvarla çevrilidir. Duvarın iki yanında kuleler vardır. Köprüde ve su kanalında giriş kapıları bulunmaktadır. Suru örmek için gerekli taşları orta adadaki toprağın altından çıkarmışlardır. Biri beyaz, biri siyah, biri de kırmızı olmak üzere üç çeşit taş kulla-

nılmıştır. Bu taşları çıkarırken, daha alttaki kayaları da çıkarmış, bunları işleyerek kendi yerli malzemelelerinden damlar yapmışlardır. Binalarının bazıları basittir. Ama bazılarında çeşitli taşları süsleme amacıyla birbirine karıştırarak kullanmış, göze büyük zevk veren eserler yaratmışlardır. Adanın dış surunu tümüyle princi kaplamışlardır. İkinci sur kalayla, orta tepeyi çevreleyen sur ise kırmızı ışıklı orikalkum'la kaplanmıştır. İç adadaki saraylar ise şöyle yapılmıştır: Orta yerde Poseidon'la Cleito'ya dikilmiş bir tapınak vardır. Buraya girilmez. Çevresi altınla kaplanmıştır. Burası, tanrısal çiftin çocuklarını varlıklarına kavuşturdukları yerdir. Halk buraya ülkenin on bölgesinde yetişen meyveleri getirir, önünde kurbanlar verir. Poseidon'un kendi tapınağı da bu orta bölümdedir. Boyu bir stadium, eni yarım stadium'dur. Yüksekliği de bu boyutlarına göre olan tapınağın barbarımsı bir ihtişamı vardır. Kuleleri hariç, tapınağın dışı gümüşle kaplıdır. Kuleler ise altınla kaplanmıştır. Tapınağın içinde tavan fildişi, duvarlar altın, gümüş ve orikalkum'la süslüdür. İçerde altından heykeller vardır. Bir tanesinde tanrının kendisi bir arabanın içinde görülür. Arabaya altı tane kanatlı at koşulmuştur. Heykel öyle büyüktür ki, başı tapınağın tavanına değmektedir. Çevresinde yunuslara binmiş tam yüz tane Nereid vardır. Çünkü o günlerde Nereid'lerin sayısının yüz olduğuna inanılmaktadır. Tapınağın içinde ayrıca tanrısal olmayan kişilerin buraya koyduğu heykeller de vardır. Tapınağın dışında on kralın ve eşlerinin altın heykelleri bulunmaktadır. Ayrıca kralların ve başkalarının verdiği, ülkenin dışından ve içinden gelmiş birçok armağanlar bu tapınakta saklanmaktadır. Mihrap, büyüklük ve işçilik açısından tapınağın tü-

müyle kıyaslanabilecek kadar değerlidir. Adada bunlardan başka, krallığın büyüklüğünü, tapınağın ihtişamını gölgelemeyecek birçok da saraylar bulunmaktadır.

«Atlantisliler, sıcak ve soğuk su kaynaklarına çeşmeler kurmuşlardır. Pek çok çeşme vardır. Suyun tatlılığı ve kalitesi sayesinde kullanıma çok elverişlidir. Bu çeşmelerin çevresine tesisler kurmuşlar, ağaçlar dikmişlerdir. Sarnıçlar da vardır. Bir kısmının üstü göğe açıktır. Ötekilerin çatısı örülüdür. Bunlar kışın sıcak hamam olarak kullanılır. Kral hamamları, özel hamamlar olduğu gibi, kadınlar için, erkekler için, at ve sığırlar için ayrı ayrı hamamlar da vardır. Buraları ellerinden geldiği kadar süslemiş, güzelleştirmişlerdir. Akan suların bir kısmını, her türlü ağacın yettiği, bereketli Poseidon bahçesine yöneltmişlerdir. Bir kısmı ise, köprülerin üstünden geçen su borularından dıştaki kara halkasına verilmektedir. Birçok tanrı için dikilmiş birçok tapınak vardır. Bahçeler, spor alanları da vardır. Bu alanların bir kısmı insanların, bir kısmı atların çalışması için ayrılmıştır. Ortadaki iki adanın daha büyük olanında bir yarış yeri bulunmaktadır. Eni bir stadyum kadardır. Atlar yarışırken adanın çevresini dolaşabilirler. Nöbetçi evleri de vardır. Görevleri orada olanlardan güvenilir kişiler o adada kalır. Ülkenin en güvenilir görevli nöbetçileri ise stadel'in içinde yatıp kalkarlar. Rihtimlarda denizcilik malzemesi satan yerler boldur. Her şey, kullanılmaya hazır durumda satılır. Kral sarayları hakkında bu kadar bilgi yeter. Dış limanlar üç tanedir. Bunları geçince, denizden başlayıp etrafı çevreleyen bir duvara gelinir. Bu duvar en geniş limandan başlar, elli stadia uzunluk kaydettikten sonra, açık denize

açılan kanalda kavuşur. Buralarda büyük kalabalıklar yaşar. Kanal ve büyük liman her zaman gemilerle dolu olur, her yerden gelen tüccarlar buralarda dolaşır, konuşurlar. Kentle ve saraylarla ilgili bu bilgileri aynen dinlediğim gibi anlattım. Şimdi biraz ülkenin geri kalan kısmını ve doğal durumunu anlatayım. Bütün ülke, denize olan yamaçları dik bir yer olarak tanımlanıyor. Fakat asıl kentin bulunduğu yer alçak bir ova. Düzgün, yassı, oval biçimde, boyu üç stadia, eni iki stadia olan bir ada. Yalnız ortasında yüksek bir tepе var. Yerleşme yeri adanın güneyinde olup, kuzeye karşı korunmuş durumda. Koruyan tepeleri Poseidon güzellikte ve irilikte birinci kılmış. Üzerlerinde zengin köyler var. Nehirler, göller, evcil ve yaban hayvanlarını besleyen otlaklar, her türlü marangozluk işine yarayan ağaçları barındıran ormanlar var. Şimdi de kuşaklar boyunca kralların üstüne düşüp yetiştirdiği, zenginleştirdiği ovayı tarif edeyim. Burası dikdörtgen biçimindeydi. Genellikle düzdü. İçine, çevresine paralel bir çukur kazılmış, dolaşıyordu. Bu çukurun eni, boyu, derinliği inanılır gibi değildi. Bu boyutlarda bir çukurun, böyle düzgün biçimde, insanlar eliyle yapılabileceği akla sığmazdı. Ama ben yine de duyduklarımı söyleyeyim. Derinliği otuz beş metreydi. Eni ise her yerde bir stadium'du. Bütün ovayı çevrelediği için boyu da on bin stadia'yı buluyordu. Dağlardan gelen akarsuları bu kanal topluyor, ovayı sulayıp birkaç noktada kente de dokunduktan sonra, denize kavuşuyordu. Ayrıca tepeden aşağıya, ovayı parçalayan yüz stadia boyunda birçok kanal da boylamasına açılmıştı. Dağlardaki meyveler bu yollardan, bir kanaldan ötekine geçe geçe, kente kadar indiriliyordu. Meyveleri yılda iki kere toplarlardı. Kış meyve-

leri yağmurlardan yararlanarak yetişir, yazın ise, kanallarla sulayarak ürün alırlardı. Arazinin ekimine gelince, ovanın içi, eni ve boyu on stadia olan parsellere ayrılmıştı. Her birinin başına, askerî hizmete uygun bir şef konmuştu. Bu parsellerden tam altmış bin tane vardı.

«Ülkenin içinde, dağlarda veya diğer bölümlerde yaşayanlar, yaşadıkları bölgeye ve gördükleri işe göre çeşitli şeflerin emri altındaydılar.. Her lider, bir savaş arabasının altıda birini hazırlamakla sorumluydu. Böylece ovadan on bin savaş arabası çıkıyordu. Her birinin atları hazır, üstünde binicileriyle birlikte. Buna ek olarak, oturma yeri olmayan bir hafif araba, üzerinde ayakta duran eli kalkanlı bir savaşçı, yanında atları yöneten bir arabacı. Ayrıca şeflerin, ağır zırhlı ve silâhlı iki asker, iki okçu, iki sapancı, üç taş atıcı ve dört denizci yetiştirmesi ve hazır bulundurması da beklenirdi. Bu denizciler bir araya gelince bin iki yüz gemi savaşa hazır oluyordu. İşte kral kentinde savaş düzeni böyleydi. Öteki dokuz hükümetin arazilerinde, her birinin düzeni kendine göre değişikti. Hepsini anlatmak, fazla uzun ve yorucu olacaktır. Yüksek görevlere ve onurlara gelince, düzen, başlangıçtan beri şöyleydi. On kralın her biri, kendi bölgesinde ve kendi kentinde mutlak hâkimdi. Kanunlara göre istediğini astırıp kestirmeye hakkı da vardı.

«Hükümetlerin birbirleriyle ilişkisi Poseidon'un kurduğu kurallara göre yönetiliyordu. Kanunlar ilk kral tarafından orikalkumdan yapılmış bir sütun üstüne yazılmıştı. Bu sütun adanın tam orta yerinde, Poseidon tapınağındaydı. Bütün halk orada beş ve altı yılda bir (sırayla) toplanırdı. Böylelikle hem tek,

hem de çift, sayılara onur vermiş olurlardı. Toplandıkları zaman kamu sorunlarını tartışır, kimsenin kurallar dışına çıkıp çıkmadığını araştırırlardı. Çıkan olmuşsa onun yargısını yapar, cezasını verirlerdi. Cezalar verilmeden önce, yeminler şöyle edilirdi: Poseidon tapınağının arazisinde boğalar serbest dolaşmaktaydı. On kral dualarını yaptıktan sonra tapınağın içinde yalnız bırakılır, bu boğaları silâhsız, yalnızca bıçak ve kementlerle avlar, yakaladıklarını sütunun dibine sürüklerlerdi. Orada başına vurarak öldürürlerdi. Bu iş, yasaların yazılı olduğu ve suçluların cezalandırılmasını emreden satırların yer aldığı yerde yapılırdı. Törenlerini geleneklerinin emrettiği gibi yaptıktan sonra, boğanın ayaklarını yakar, bir kupa alıp içine kan toplar, boğanın geri kalanını, sütunun çevresinde dolaştırıp arındırdıktan sonra ateşe götürerek yakarlardı. Sonra kupadaki kanı on altın bardağa boşaltıp ateşin üstüne serper, sütundaki yasalara uya-caklarına, uymayanları cezalandıracaklarına, şefler arasında Poseidon yasalarını çiğneyenler varsa onları barındırmayacaklarına yemin ederlerdi. Her birinin ettiği dua buydu. Sonra içer, bardakları tapınağa bırakır, akşam yemeği yerlerdi. Karanlık basınca ateş de söğümüş olurdu. O zaman hepsi en güzel elbiselerini giyer, son korların yakınına oturur, ateşi tü-müyle söndürür, içlerinden herhangi birinin ortaya getireceği suçluluk konularını tartışırlardı. Gün ışı-ken hükümlerini bir tablet üstüne yazar, elbiseleriyle birlikte tapınağa bırakırlardı. Kralların yazıp tapınağa bıraktığı özel yasalar pek çoktu. Ama bir tanesi hep-sinden daha önemliydi. Birbirlerine karşı asla silâha sarılmayacak, kentlerden biri hanedanı devirmek için ayaklanırsa, hepsi yardıma koşacaklardı. Ataları gibi,

savaş konusunda hepsi bir arada karar vereceklerdi. Atlas'ın soyundan olanlara fikir önceliği tanınacaktı. Kral, kendi ailesinden olanları ölüme mahkûm edemeyecek, böyle bir şey yapması için, on kralın oy çoğunluğunu sağlaması gerekecekti.

«İşte Tanrı'nın kayıp Atlantis adasına verdiği güçler böyle güçlerdi. Sonradan bu güçler bizim topraklarımıza karşı harekete geçmişti. Bunun nedenleri şöyleydi. Nesiller boyunca, içlerindeki tanrısal yapı sürdükçe, bu insanlar yasalarına uyan, soyundan geldikleri tanrılara saygı ve sevgi gösteren insanlar olarak yaşadılar. Yüce ruhlara sahip, yumuşak ve akıllı davranmayı seçen kimseler oldular. Birbirleriyle ilişkilerini iyi sürdürdüler. İnsanî değerlerden başka hiç bir şeye önem vermezler, altını ve malı mülkü hafife alırlardı. Bunları bir yük diye görürlerdi. Lüks de onların başını döndürmezdi. zenginlik akıllarını başlarından almazdı. Her zaman uyanıktilar. Birbirleriyle dost kaldıkça bu değerlerin çoğaldığını, peşlerine düşüp fazla önem ve onur verince, yararının kaybolduğunu, dostluğun da onunla birlikte yok olduğunu açıkça görebilen insanlardı.

«Tanrısal yapıları böyle düşünmelerini sürdürdüğü sürece bu saydığımız değerler birikip arttı, ama yapıları solup değişmeye başlayınca, fanilik tarafları arttıkça, insan yanları ağır basmaya başladı. Servetlerini hazmedememeye başladılar. Akıllı olanlar onların ne kadar aşağı davranışlarda bulunduklarını görebiliyordu. Böylelikle en güzel, en değerli varlıklarını kaybettiler. Ama gerçek mutluluğun ne olduğunu bilemeyen, tanımayanların gözüne, hâlâ çok şatafatlı görünüyorlardı. Haksız bir hasislik ve haksız bir güç-

le dolu oldukları zaman bile. Dünyayı yasalarıyla yöneten büyük Zeus böyle şeyleri çok iyi görür. Bu onurlu soyun böyle kötü bir duruma düştüğünü görünce onları cezalandırmak istedi. Huylarını, davranışlarını düzeltmeleri için onlara bir ders vermek istedi. Bütün tanrıları en kutsal evine toplayarak, onlara dünyanın tam ortasındaki bu evden olup bitenleri gösterdi ve şöyle dedi:.....»

Eflatun'un Atlantis hakkındaki bu ikinci diyalogu bitirdiğine dair bir belirti yoktur. Bir üçüncüsünü yazıp yazmadığı da bilinmemektedir. Böyle bir şey yazacağından söz etmişse de, ya yazmamış, ya da yazdıysa bile, sonradan kaybolmuştur. Solon'un yazdığı **Atlantikos** adlı şîlr de aradan geçen yüzyıllar içinde kaybolmuş bulunmaktadır.

Eflatun'un anlattıkları, daha ilk yazıldıkları günden beri, kâh saldırı, kâh destek kazanan satırlardır. Bazı yorumcular, yalnız Solon'un değil, sonradan Eflatun'un da Mısır'ı ziyaret ettiğini, aynı bilgileri teyit ettirdiğini ileri sürerler. Eflatun'un öğrencilerinden Krantor'un da bunu yaptığı, kanıtları bu kişilerin hepsinin gözleriyle gördüğü anlatılır. Ne olursa olsun Eflatun'un bu satırları yüzyıllar boyunca insanoğlunun düşünüşünü çok etkilemiş, hâlâ da etkilemektedir. Atlantis kuramını eleştirenlerden bazıları, bu konunun hatırlamasına tek neden Eflatun'dur demektedirler. Fakat yüzyıllar boyunca konuya gösterilen ilginin ne kadar arttığı, bugün bile nasıl artmakta olduğu dikkate alınırsa, belki de günün birinde bunun tersi geçerlik kazanabilir.

M.Ö. 384-322 yılları arasında yaşayan Aristo, bulunduğu gibi başlangıçta Eflatun'un öğrencilerinden bi-

riydi. Fakat Atlantis kuramına inanmayanların ilki olarak o gösterilmektedir. Oysa Aristo kendisi de, Atlantik'in ortasında eskiden var olan, Kartacalıların Antilia diye bildiği geniş bir adadan söz etmiş bulunmaktadır.

Krantor (M.Ö. IV) Eflatun'un izinden giden bir bilimci olarak Atlantis'in hikâyesinin yazılı olduğu sütunları kendinin de gördüğünü söylemektedir. Diğer bazı eski yazarlar da Atlantik'teki bir kıtadan söz etmiş, fakat adına Poseidonis demişlerdi.

Plutarch (M.S. 46-120) bize Saturnia adlı bir kıtayı ve Ogygia diye bilinen bir adayı anlatır. Bu ada, İngiltere'den yelkenle beş günde ulaşılacak bir yerdedir. Homer de Ogygia adasına Odise'de Calypso adlı nimf'in yaşadığı yer olarak değinmiştir.

Romalı tarihçi Marcelinus (M.S. 330-395), İskenderiye aydınlarının Atlantis olayını tarihsel bir gerçek olarak kabul ettiklerini, adanın güçlü depremlerle yok olduğunu, yeryüzünde büyük ağızlar açılarak toprak parçalarını yuttuğunu, bu arada Atlantik okyanusunda, Avrupa kıyılarının batısında bulunan büyük bir adanın da battığını anlattıklarını söylemektedir.

M.S. 410-485 yılları arasında yaşayan neo-Eflatunculardan Proclus, Avrupanın batısındaki bazı adalarda yaşayanların, eskiden burada daha büyük bir ada olduğunu, sonra bu büyük adanın suyun içine batıp yok olduğunu hâlâ kuşaktan kuşağa anlatmakta olduklarını belirtmektedir. Proclus, Eflatun'a atıf yaparak, «... böyle büyük bir adanın vaktiyle var olduğu, tarihçilerin ifadelerinden anlaşılmaktadır,» demektedir. «Tarihçilere göre bu denizde tam yedi ada bulunmaktaydı. Bunlar Persephone'nin kutsal adalarıydı. Bunlardan daha büyük üç ada Pluto'nun adalarıydı.

rıydı. Ayrıca Ammon'un bir adası, Poseidon'un da bir adası vardı. Bu sonuncunun yüzölçümü bin stadia kadardı. Poseidon'un bu adasında yaşayanların, kendi atalarını bildikleri, geçmiş olayları hatırladıkları da tarihçilerin ifadelerinden anlaşılmaktadır. Bu insanlar eskiden Atiantik'te daha büyük bir adanın varlığını, orada üstün bir ırkın yaşadığını, bütün Atlantik adalarına hükmettiğini ve tanrısının da Poseidon olduğunu bilmektedirler.»

Homer (M.Ö. VIII) Odise'sinde tanrıça Athena'yı şöyle konuşturur: «Ulu Tanrımız Kronos oğlu... kalbim akıllı Odiseus için parça parça oluyor. Zavallı adam bunca zamandır yakınlarından ve arkadaşlarından ayrı, denizin göbeğindeki bir adacıkta yaşayıp duruyor. Bu ağaçlı adada kurnaz Atlas'ın kızı olan bir tanrıça oturuyor. Her denizin derinliğini bilen bu tanrıça, aynı zamanda yerle göğü birbirinden ayrı tutan sütunları da elinde bulunduruyor.»

Burada «denizin göbeğindeki adacık»tan söz edilirken Kronos ile Atlas'ın adının geçmesi daha da ilginç gözükmemektedir. Homer ayrıca bize Odiseus'un gemisinin «dünyanın kenarına vardığını, derin Okeanos'un ucuna geldiğini» de söylemektedir. «Orada sisler ve bulutlar içinde saklı bulunan Kommeroi toprakları ve kenti bulunmaktadır...»

Yine Odise'de Homer, Sheria adasından söz eder. Bu ada okyanusun ortasındadır. Burada Phaecialılar oturmaktadır. Bize en uzak yerde yaşayan insanlar onlardır. Ölçülmemiş derinliklerin ortasında, dalgaların ilerisinde yaşamaktadırlar. Homer, Alcinous kentini de tarif etmektedir. Zenginliğini, ihtişamını anlatışı, Eflatun'un Atlantis'i anlatışına çok benzer. İsimler

birbirine hiç benzememektedir ama, yine de bu Sheria adası tanımı, Atlantığın ilerisinde, Herkül Sütunlarının ötesinde büyük ve zengin bir ada-kıta'nın varlığına işaret etmektedir.

Eflatun'a göre Atlantis hakkındaki bilgiler Mısır kaynaklarından geldiğine göre, insan Mısır papi-rus'ları arasında bu konuya değinen daha başkalarının da bulunmasını bekliyor. Bazı Mısır yazıları üzerinde gerçekten çeşitli yorumlar da yapılmaktadır. Yazılara geçen ilk Mısır hanedanından önce, binlerce yıl boyunca yeryüzünde tanrıların hüküm sürdüğü sık sık tekrarlanmaktadır. Bundan başka, Manetho adlı bir Mısır tarihçi ve papazı bize Mısırlıların takvimlerini ne zaman değiştirdiklerini söylemektedir. Verdiği tarih, aşağı yukarı, Eflatun'un Atlantis felâketi için verdiği tarihe uymaktadır. Yani 11.500 yıl önce. Diğer bazı Mısır yazılarının, ihtilâlden önce Rusya'da, St. Petersburg müzesinde bulunduğunu da bilmekteyiz.

Çok ilginç kayıtlardan biri, ikinci sülâleden gelen bir firavunun Atlantis'in başına gelenleri, geriye bir şey kalıp kalmadığını araştırmak için o yöreye bir inceleme heyeti göndermesi olayıdır. Bu heyetin beş yıl sonra vatana döndüğü, fakat görevini tam bitirmiş olarak dönmediği anlatılmaktadır. Mısır kaynaklarında ayrıca dünyanın ucundan, denizlerden gelen insanların saldırılarına ait anlatımlara da sık sık rastlanmaktadır. Bu sahneler çok büyük duvar desenlerinde şekillendirilmiştir. Örnekleri Medinet Habu dolaylarında hâlâ görülebilir.

Mısır kitaplarının çoğu İskenderiye kütüphanesinin yok edilişi sırasında yanmışsa da belki henüz açılmamış Mısır mezarlarından birinde başka yazılar

da ele geçebilir. Bu yazılar belki Mısır'ın kuru iklimi sayesinde bozulmamış olabilir ve bize bugün bile kaynak hizmeti verebilir.

Eski Yunan tarihçisi Herodotus (M.Ö. V) bize Atlantis'e benzer birçok isim ve Atlantik ortasındaki bir adaya ait de bir sürü referans bırakmıştır. Bu anlatılan yerleri birçokları bir Atlanta kolonisi, ya da Atlantis'in kendisinin bir prototipi olarak değerlendirmektedirler. Herodotus şöyle demektedir: «Uzun yolculukları gerçekleştiren ilk Yunanlılar İberia'yı (İspanya) ve Tartessos kentini tanımışlardır... Herkül sütunlarının öte yanında. Oraya giden tüccarlar, dönüşlerinde o güne kadar görülmedik büyük kârlar elde etmişlerdir...» (Bu son cümlelerin insanı şaşırtacak kadar modern bir havası var. Binlerce yıl önceki ticaret filolarını Niarchos'un, Onassis'in filolarına bağlar gibi).

Herodotus yazılarının bir başka yerinde Atarantes ve Atlantes adlı kavimlerden söz etmektedir. «... adlarını Atlas adlı bir dağdan alırlar. Çok yüksek ve çevresi yuvarlak bir dağ. Tepesi, her zaman bulutlarla kaplı olduğu için hiç görünmeyen, yaz kış dumanlı olan bir dağ...»

Herodotus kendi çağının tarihine olduğu kadar geçmiş tarihe de ilgi gösteren biriydi. Atlantik'in Akdenize bağlanışının bir deprem sonucu olduğuna, Cebelitarık boğazının böylelikle açıldığına inanırdı. Ayrıca Mısır dağlarında deniz kabuğu fosilleri bulunduğu için, eski denizlerin şimdi kara olduğunu, eskiden kara olan yerlerin ise artık sular altında kaldığını düşünmüştü.

Thucydides (M.Ö. 460-400), Peloponaz Savaşları

adlı eserinde depremlerden söz ederken şöyle demektedir: «... Euboia'nın Orabiai yöresinde denizler eski kıyı şeridini aşarak büyük bir dalga halinde yükselmiş kentin bir kısmını kaplamıştır. Sonra yer yer çekilmiş, fakat bazı yerler sürekli olarak su altında kalmış, böylelikle eskiden kara olan bu yerler artık denizin altına göçmüştür. Bu arada yüksek yerlere kaçamayan insanlar yok olmuştur. Buna benzer bir felâket Atalantae yakınlarında, Opuntian Locri kıyısındaki adada da yer almıştır...»

Timagenes adlı bir Yunan tarihçisi (M.Ö. I), Galya'nın eski sakinlerini anlatırken, bu insanların batan bir adadan göçerek buraya gelenlerin istilâsına uğradıklarını söylediklerine değinir. Ayrıca Gol'lerin bazılarının, Atlantîğin ortasındaki böyle bir adadan gelenlerin torunları olduklarına inandıkları da belirtilmektedir.

Aristo'ya atfedilen ve «Dünya Hakkında» başlığını taşıyan bir manüskride başka kıtalarla ilgili kanılar şu şekilde ifade edilmektedir. «... fakat her halde bunlardan başka da pek çok kıta vardır. Bunlar bizim kıtamızdan denizlerle ayrılırlar. Oralara varmak için bu denizleri aşmamız gerekir. Kimi büyük, kimi küçüktür. Biz onları göremeyiz. Yalnız kendi kıtamızı görebiliriz. Bizim kıtamız nasıl kendi denizlerimize kıyı yapıyorsa, bu kıtalar da Atlantik'e, diğer başkaları da başka dünya denizlerine, öyle kıyı yaparlar. Denizlerin çevrelediği birçok adalar vardır...»

Apollodoros (M.Ö. II)'un yazdığı **Kütüphane** yazısının bir yerinde Pleiades'lerden söz edilmesi de ilginçtir. «... Atlas ile, Okeanos'un kızı Pleione'nin yedi kız evlâtları oldu. Bunlara Pleiades'ler dendi. Adları

Kyllene, Alkyone, Kelaino, Elektra, Sterope, Taygete ve Malta idi... Poseldon bunların ikisi ile ilişki kurdu. Önce Kelaino ile... bu ilişkiden Lykos doğdu. Poseidon onu Blest adalarına yerleştirdi. Sonra Alkyone ile yakınlık kurdu...» Atlantik Okyanusundaki Blest adalarını anlatırken Plutarch bize yumuşak rüzgârlardan, yumuşak çiğ damlalarından, hiç sıkıntı çekmeden her şeyin zevkini çıkaran halktan söz etmektedir. Orada mevsimler hep ılık geçer. Mevsimden mevsime geçiş öyle yumuşaktır ki, Barbarlar bile buraya «Kutlanmışların Vatanı» demektedir. Homer'in anlattığı Eiysia toprakları işte burasıdır...

Sicilyalı Diodoros Siculus (M.Ö. I) Amazonlarla Atlantioi denilen bir kavim arasındaki çarpışmaları uzun uzun anlatmaktadır. Bu yazıda Amazonlar, Hespera'nın batısındaki bir adadan gelmişlerdir. Okyanusun çevrelediği bir adadan. Orada Yunanlıların Atlas dediği bir dağ bulunmaktadır... Bundan sonra Siculus şöyle demektedir: «Tritonis Marsh denilen bu topraklar sonradan bir depremle yok olmuş, okyanus yüzünde kalan kısımları da parçalanmıştır...»

Daha sonra Diodoros, Atlantioi efsanesine değinir: «Krallık, Uranos'un oğulları arasında bölüşülmüştü. Bunların en ünlüleri Kronos'la Atlas'dı. Oğullardan Atlas'a, okyanus kıyısındaki topraklar düştü. Atlas bura halkının Atlantioi adını vermekle kalmadı, üzerinde yaşadıkları büyük dağı da Atlas dağı diye adlandırdı. Bu topraklarda astroloji bilimini geliştirdiği, insanlara uzayı ilk açıklayan kitabı verdiği de söylenmektedir. Göklerin Atlas'ın omuzunda taşındığı efsanesi de bu nedene dayanmaktadır...»

Diodoros, bize Apollodoros'un da anlattığı gibi,

Atlas'ın kızlarını hikâye etmekte ve şöyle demektedir: «... zamanın en ünlü kahramanlarıyla ve tanrılarıyla yatmış, böylelikle insan neslinin ilk anaları olmuşlardır... Bu kızlar çok namuslu olmalarıyla ünlüdür. Öldükten sonra, erkekler arasında, ölümsüzlük payesine ulaşmışlardır. Göklerde yaşarlar ve Pleiadesler diye bilinirler...»

Bize Atlantik adasının hoş bir tarifini verenlerden biri de yine Diodoros'dur. «... Libya'nın açıklarında, derin sularda, çok büyük bir ada vardı. Denizin ortasındaydı. Libya'dan oraya varabilmek için suyun üzerinde batıya doğru birkaç gün gitmek gerekiyordu. Toprağı çok bereketliydi. Genellikle dağlık olmakla birlikte, güzellikte eşi bulunmayan geniş ovaları da vardı. İçinden, ulaştırmada kullanılabilecek nehirler geçer, arazi bunlarla sulanırdı. Adada her tür bitkinin yetiştiği, güzel bahçelerin bulunduğu topraklar vardı. İçlerinden tatlı sular akardı. Üzerinde çok pahalıya yapılmış özel villalar da bulunurdu. Bahçelerinde ayrı şölen köşkleri yapılmıştı. Hepsinin çevreleri çiçeklerle doluydu. Burada yaşayanlar yazlarını genellikle o köşklere geçirirlerdi... Ayrıca her tür vahşî hayvanın avlanmasına da uygun bir yerdı...»

«Genel olarak söylemek gerekirse, bu adanın iklimi öylesine yumuşaktı, ağaçlarındaki meyveler her mevsimde öyle boldu ki, burada insanların değil tanrıların oturduğuna inanmak çok kolaydı...»

Theopompos (M.Ö. IV), Kral Midas'la Silenos arasında geçen bir konuşmayı not ederken, üzerinde savaşçı kabilelerin yaşadığı bir dış kıtaya değinmekte, bu kişilerin uygar dünyayı fethetmeyi düşündüklerini anlatmaktadır. Fakat bu sözlerin geçerliliği,

sonradan Silenos'un aslında bir satir olduğunun anlaşılmasıyla büyük ölçüde azalmaktadır. Kral Midas onu Yunan şarabıyla sarhoş ederek yakalamıştır.

Tertullian (M.S. 160-240) da dünyanın geçirdiği değişimleri anlatırken Atlantis'a değinmektedir: «... bugün bile... değişiklikler sürüp gitmektedir... Delos adası artık yoktur... Samos, bir kum yığını olmuştur... Atlantik'de, Libya ile Asya'nın toplamı büyüklüğündeki ada boşuna aranmakta, fakat bulunmamaktadır... İtalya ise Asya ve Tirenya depremleri sonucu ortasından bölünmüş, batı kısmı tümüyle göçmüş, geriye yalnız Sicilya'yı bir yadigâr olarak bırakmıştır...»

Sicilya boğazının açılışına Philo Judaeus da değinmektedir (M.S. 20-40): «Kıyılarda değil, orta yerlerde, bile ne kadar çok alanın sular altında kaldığını, hatırlamak gerekir. Buna karşılık, denizlerdeki nice ada da sonradan su olmuş, üzerinden çeşit çeşit gemiler geçmiştir. Bugünkü Sicilya boğazının eskiden Sicilya'yı İtalya kıtasına bağlayan bir kara olduğunu bilmeyecek kadar cahil olan var mıdır?»

Aynı yazar, denizlerin dibinde yatan Yunan kentlerinden üç tanesini ismen saymaktadır: Aigara, Bora ve Helike. (Helike kenti bugünlerde, Korint yakınlarında, modern arkeolojik yöntemlerle aranmaktadır). Bundan sonra yazar sözü «Eflatun'un bahsettiği Alantes adası»na getirmekte ve «bu ada bir gün ve bir gece içinde, olağanüstü bir depremle su altına göçmüştür,» demektedir.

İlk Hristiyanlardan birinin, (Arnobius Afer, M.S. III) de bu konuya ilişkin satırları vardır. Her suçun Hristiyanlara yüklenmesinden yakınan yazar şöyle de-

mektedir: «10.000 yıl önce Neptune'ün adası Atlantis'de birçok kişinin öimesi de mi bizim suçumuz?»

Aelian (Claudius Aelianus M.S. III), bilindiği gibi klasik bir yazardır. **Hayvanların Tabiatı** adlı eserinde Atlantis'e beklenmedik bir atıf yapmaktadır: «Deniz koçları (bunların fok balıkları olduğu sanılmaktadır) kış gelince Korsika ile Sardinia'yı ayıran boğazda yaşarlar. Erkeklerinin alnında beyaz bir şerit vardır. Tıpkı Lysimachus, Antigonus ya da öteki Makedonya kralları gibi, Okyanus adalarında yaşayanlar bize eski çağlarda Atlantis krallarının da kuvvet nişanı olarak alınlarına bu koçlarınkine benzer işaretler yaptıklarını anlatmaktadırlar. Kraliçelerinin ise güçlerini belirtmek için başlarına dişilerin başındaki işareti taktıklarını söylerler...»

Aelian'ın bu satırları yüzyıllar içinden bize ulaşırken Atlantis'in varlığını kanıtlamak amacını taşıyamakta, yalnızca sırası gelmişken edilen bir söz gibi, eski insanlar arasında Atlantis'in gerçekliğine ne kadar kesinlikle inanıldığını belirtmektedir.

Bugün bizler bu satırlardan ve buna benzer klasik yazılardan ne anlayabiliriz? Bir kısmı birbirinin tersini söylemekle, isimler ve imlalar tümüyle birbirine uymamakla birlikte, yine de ortak noktalar pek çoktur. Akdeniz'in eski insanları Atlantik'de bir kıta, ya da hiç değilse insanların yaşadığı toprak parçaları bulunduğuna inanıyorlardı. Onlarla ilişkileri konusunda hatırladıkları çok çeşitliydi. Düşmanlıklar, çarpışmalar, o topraklardan gelen gruplar ve en sonunda da o adaların veya toprakların sular altına gömüldüğü konusundaki kesin inanç.

İlkçağ Hristiyanlarından bir başkası, Kosmas in-

dikopleustes (M.S. VI) ise, Rusların «Bunu ilk biz keşfettik» tutkusunu çağlar öncesinden bilmiş gibi, şöyle demektedir: «Eflatun da bizim fikirlerimizi biraz değişik biçimde öne sürmüştür... Aynı on nesli ve okyanus altına gömülmüş olan adayı o da söylemiştir. Bu fikirlerin aslının Musa'dan geldiği, herkesin onun satırlarını alıp tekrarladığı ortadadır...» Kosmas bunları yazarken her halde İncil'de eski insanların günahkâr oldukları için Tanrı tarafından tufanla cezalandırıldığına ilişkin satırları kasdetmektedir. Yine de, İncil'deki bu atıflar, Polinezyalılar dışında dünyanın tüm insanların paylaştığı tufan efsanelerinden yalnızca küçük bir parça sayılmak gerekir.

Modern bir araştırmacı için yazılı kaynaklar ancak bir dereceye kadar inandırıcı olmakta, kesin bir kanıt sayılmamaktadır. Ama elden ne gelir? Eskilerin o satırları modern araştırmacılara göre yazması zaten beklenemezdi. Bellek bankalarının, mikro teyplerin, hatta matbaanın bilinmediği çağlarda, insanlar bilgiyi bambaşka bir açıdan görüyor, yazılarını hep tanrılarla, efsanelerle süsleyerek yazıyorlardı. Demek ki Atlantis'in varlığı için aranan kanıtlar, eski yazarların yazılı yorumlarının dışındaki kaynaklarda da aranmak zorundadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ATLANTİS - DİRENEN ANI

İNCİL'in ilk kısmında anlatılana paralel tufan olayları, Babillilerin, Asurluların, Perslerin, Mısırlıların, Küçük Asya'daki site devletlerin, Yunanlıların, İtalyanların ve Akdeniz, Hazar, Basra körfezi çevresindeki tüm halkla Hindistan ve hatta Çin'in inandığı olaylardır.

Büyük bir selle dünyanın mahvolması, Tanrının veya tanrıların seçtiği kişilerin önceden bir gemi yaparak bu felâketten kurtulmaları ve uygarlığı devam ettirmeleri hikâyesi belki de kervan yolları boyunca Ortadoğudan Asya'nın içlerine kadar taşınmış olabilir. Fakat Nors ve Seltik efsanelerindeki benzerliği bu yolla açıklamak biraz daha güç olmaktadır. Hele Amerikan kıızılderililerinin kendilerine özgü komple bir tufan destanına sahip olmaları ve yeni vatanlarına doğudan doğru, gemilerle gelmiş olduklarına inanmaları büsbütün şaşırtıcı olmaktadır.

Bu durumda, tufan destanlarını incelediğimiz zaman karşımıza bir gerçek, bütün çıplaklığıyla çıkmaktadır. Dünyadaki ırkların **hepsi** aynı efsaneye sahip bulunmaktadırlar. Akdeniz çevresindeki halkın, orada olmuş bir seli anımsamaları, bununla ilgili ortak bir geleneğe sahip olmaları normaldir. Fakat Amerika kıtalarının kıızılderilileri bunu nereden bilebilir, bunun tıpatıp eşi olan bir efsaneye nasıl sahip olabilirler?

Eski Aztec resimli belgelerine göre, Meksika katkizmindeki Nuh'un adı Kokskoks'dur. Ona aynı zamanda Teocipaktli veya Tezpi de denmektedir. Kendisini ve karısını, tahtadan yapılmış bir gemiyle kurtarır. Kokskoks'un kurtuluşunu simgeleyen resimlere Azteklerden başka, Miztekler, Zatopekler, Tlaskalılar ve diğer soylar arasında da rastlanmıştır. Bunlardan bir kısmında, hikâye İncil'de anlatılana ve Kalde kaynaklarında gördüğümüze daha da çok benzemektedir. Bunlarda Tezpi'nin karısı, çocukları ve seçtiği hayvanlarla birlikte, yanına insan neslinin devamı için gerekli olan tahıl tohumlarını da alarak gemiye binışı gösterilmektedir. Büyük tanrı Tezksatlipoka suların çekilmesini emrettiği zaman, Tezpi gemiden bir akbaba uçarur. Bu hayvan, dünyada o sıra pek bol olan leşlerle beslenebildiği için, geri dönmez. Tezpi sırayla bir sürü kuşlar uçarur, sonunda muhabbet kuşu geri döner ve gagasında yapraklı bir dal getirir. Tezpi o zaman toprağın yeniden bitki vermeye başladığını anlar ve gemisini Colhuacan dağına getirip karaya çıkar.

Popul Vuh, Maya yazısıyla yazılmış bir olaylar tarihidir. Fetihler sırasında İspanyollar tarafından yakılmıştır. Fakat daha sonra, ezberlemiş olan kişiler tarafından Latin alfabesine alınmış bulunmaktadır. Mayaların tufan efsanesi şöyle der: «O zaman, sular Göklerin Kalbi (Hurakan) nin emriyle kudurmaya başladı ve dünyada yaşayanların üstüne bir felâket cöktü. Göklerden boşalan kopkoyu suların altında kalıp yutuldular... dünyanın yüzü karardı, siyah bir yağmur ara vermeden yağmaya başladı... gece gündüz yağdı... Göklerden, yanan ateşin sesine benzer

gürültüler geldi. İnsanların koştuğu, umutsuzluk içinde birbirini itip kaktığı görüldü. Evlerinin damına tırmanmaya çalıştılar, evler gümbür gümbür devrildi. Ağaçlara tırmanmak istediklerinde ağaçlar onları sikeleyip yere düşürdü. Mağaralara girmeye çalıştılar... mağara kapıları önlerinde kapandı. Böylece ateş ve su, dördüncü yaratılıştan önce dünyayı silip süpürdü.»

Amerika'nın ilk kâşifleri, göller yöresinde yaşayan kıızılderililerin bir destanını kaleme almak olanağını bulmuşlardır: «Eski zamanlarda kıızılderili kabilelerinin babası, güneşin doğduğu yerde otururdu. Rüyasında dünyanın sular altında kalıp yok olacağını gördüğü için kendine bir sal yaptı. Bununla kendisini, karısını, çocuklarını ve hayvanlarını kurtardı. Aylarca salın üzerinde yüzdüler. Hayvanlar o çağlarda kurtarıcılara karşı geldiklerinin cezası olarak Tanrı taran ataya karşı başkaldırıyorlardı. Sonunda yeni bir dünya görüldü. Hepsi karaya çıkıp kurtuldular. Ama kurtarıcılara karşı geldiklerinin cezası olarak Tanrı onların konuşma yeteneğini geri aldı.»

Amerikan kıızılderililerini ilk inceleyenlerden olan George Catlin de bize bir geleneği anlatmaktadır. «Tek adam» diye bilinen biri köyün içinde dolaşp her kapının önünde durur, uzun uzun ağlar. Ta ki evin sahibi kapıya çıkıp ona kim olduğunu, neden ağladığını soruncaya kadar. Bu sorulara tek adam şöyle cevap verir: «Ben dünya yüzünü sular kapladığı zaman felâketten tek kurtulan insanım. Sandalımı batıya doğru yüksek bir dağın üzerine yanaştırarak karaya çıktım. Hâlâ orada oturuyorum. Buraya çare kapısını açmaya geldim. Her evin bana sivri ucu olan bir âlet vermesi

gerekir. Bunlar sulara kurban edilecektir. Eğer bunu yapmazsak yeni bir tufan daha olacak, bu sefer hiç kimse kurtulamayacaktır. Çünkü ben büyük sandalımı böyle sivri uçlu âletlerle yapmışım.»

Hopilerin bir destanında da üzerinde büyük kentlerin kurulduğu, sanatların geliştiği bir topraktan söz edilmektedir. Sonradan halkı kötüleşir, savaşçı bir ruha kapılır. Bunun üzerine de dünya sularla mahvedilerek cezalandırılır. «Dalgalar yüksele yüksele yuvarlanmaya başladı, kıtalar parçalanıp denizin altına battı.» İroquois geleneğinde de dünyanın sularla mahvolduğuna, bir tek ailenin, yanlarında her tür hayvandan birer çiftle birlikte kurtulduğuna inanılmaktadır.

Colombia'daki Chibcha kıızılderilileri, tufanın tanrısı Chibchacun yüzünden yeraldığını anlatmaktadırlar. En büyük tanrı ve uygarlık hocası olan Bochica onu cezalandırmış, gelecekte dünyayı omuzlarda taşımak görevini ona yüklemiştir. Deprem, Chibchacun'un yüküne omuz değiştirmeye çalışmasından olmaktadır. (Yunan mitolojisinde de gökleri ve zaman zaman Dünyayı, Atlas sırtında taşımaktadır). Chibchalıların tufan destanında Yunanlıların destanına çok benzeyen bir nokta daha vardır. Her yanı saran sulardan kurtulmak için Bochica yere bir delik açar. Bu delik, Tequendama denilen yerde açılmıştır. Tıpkı Yunan mitolojisinde suların Bambi's'in açtığı delikten içeriye akıp yok olması gibi.

Bu tufan destanları bizimkilere o kadar çok benzemektedir ki, beyaz adamın Amerika'ya ayak basmasından çok önce de anlatılıp durduklarını hatırlamak güçtür. Peru'ya ilk giden İspanyollar, İnkaların da büyük bir tufana inandıklarını, bu tufanın bütün in-

sanları öldürdüğünü, yalnızca Yaratıcı tarafından, yeniden çoğalıp insan uygarlığını kurmak üzere seçilmiş birkaç kişinin kurtulduğunu anlattıklarını görmüşlerdir.

İnka'ların efsanesinde, bu kurtulan kişinin, tufanın geleceğini önceden bildiği, bunu üzgün üzgün göklere bakan lama sürülerinin davranışından anladığı anlatılmaktadır. Bu durumu görünce, kendisi ailesiyle birlikte yüksek bir ağaca tırmanır ve gelen selden böylece kurtulur. Diğer bir İnka efsanesine göre yağmurlar altmış gün altmış gece sürmüştür. Yani İncil'de söylendiğinden yirmi gün, yirmi gece daha fazla.

Güney Amerika'nın doğu sahillerinde yaşayan Guarani kıızılderililerinin efsanesine göre ise, yağmurlar aralıksız yağmaya başlayınca, Tamandere ile yakınları, dağa çıkacakları yerde vadide kalmayı seçmişlerdir. Sular yükselince orada bulunan bir palmiye ağacına tırmanmışlar, ağaçtaki meyveleri yiyerek beklemişlerdir. Sular daha yükselince palmiye ağacı köküyle birlikte yerden sökülmüş, Tamandere ile ailesini üzerinde yüzdürmeye başlamıştır. Yavaş yavaş toprak, sonra ormanlar, sonra da dağlar su altında kalmış, Tanrı suları ancak gökyüzüne degecek kadar yükseldikten sonra durdurmuştur. Tamandere bir dağın tepesine yanaşarak karaya çıkmış, orada kuşların kanat seslerini duymuş, suların çekilmeye başladığını böylece anlamış ve insan neslini yeniden yetiştirme yoluna gitmiştir.

Akdeniz, Avrupa ve Ortadoğu Nuhları, yazılı kaynakların bolluğu nedeniyle daha iyi tanıdığımız Nuhlardır. Babilililerin Ut-Napiştim'ini, Hintlilerin Ma-

habarata'sında anlatılan Baisbasbata'yı, Pers destanlarındaki Yima'yı, Yunan mitolojisinde sağa sola taş atarak, sonradan bu taşların insan olmasıyla dünyayı yeni baştan dolduran Deucalion'u daha iyi biliriz. Anlaşılan bir değil, birkaç tane Nuh vardır. Efsaneye göre de hiç biri ötekilerin varlığını bilmez.

Bu destanlarda tufanın nedeni hemen her zaman aynıdır. İnsanlar kötüleştiği için Tanrı mahvetmeye karar verir. Ama aynı zamanda, uygarlığı yeniden başlatabilecek bir aileyi iyi insanlar olarak seçer ve kurarır.

Eğer Atlantis, Eflatun'un anlattığı felâkete gerçekten uğramışsa, o zaman Atlantiğin iki yanında yaşayan kavimlerin böyle bir tufan destanını paylaşmaları çok normaldir. Yalnız suların yükselmesiyle değil, fırtınaların, rüzgârların, yağmurların, depremlerin de katkısıyla bütün alçak yerler sular altında kalacak ve bir gözlemciye dünyanın sonu gelmiş izlenimini verecektir. İncii'nin ilk babında, yedinci bölümde yükselen sularla yağmurların birleşmesi çok canlı biçimde tarif edilmektedir. «Aynı gün, derinliklerdeki bütün çeşmeler boşalmaya başlarken gökyüzündeki pencereler de açılıverdi... »

Bu tufan destanları belki Atlantis'in batmasını, yahut Akdeniz'in yükselmesini, ya da her ikisini birlikte anlatıyor olabilir. Fakat bu ortak geleneklerin dışında bir de isim kelime sorunu vardır. Yani dünya cennetine, uygarlığın sembolü olan kavim veya ulusa verilen isim. Bizi şaşırtan nokta, Kuzey ve Güney Amerika kabilelerinde gördüğümüz Aztlan, Atlan, Tollan gibi kelimelerin, Akdeniz tarafında görülen Avalon, Lyonesse, Ys, Antilla, gibi kelimelere olan

benzerliğidir. Kayıp kıtaya verilen adlar da buna çok yakındır. Atlantis, Atalanta, Atarant, Atlas, Aaaru, Aaalu ve bu kitabın birinci bölümünde sayılan diğerleri. Bu efsanelerin tümünde, denizin dibine batan bir kıta anlatılmaktadır.

Bugün bile kavimlerden pek çoğunun Atlanta'lıların torunları olduklarına, ya da hiç değilse uygarlıklarının onlarinkinden esinlendiğine inanmaları da ilginçtir. Bu inanç özellikle Kuzey İspanya'daki Bask'larda, Güney ve Batı Fransa'da geçerlidir. Bu soyların kullandıkları dil de Avrupa dillerine hiç benzememektedir. Kuzey Afrika Berberileri arasında da batıda eskiden var olan bir kıta inancı yaygındır. Berberilerin dili, Baskların diline bazı noktalarda çok benzemektedir.

Atlantis varlığını ileri sürenler Portekiz, Brezilya ve İspanya'nın birçok yerlerinde çoğunluktadır. Bu da normal gibi görünmektedir. Çünkü eğer Atlantis gerçekten var idiye, İberya yarımadası ona en yakın Avrupa parçası olacaktı.

1878'de basılmış olan bir Catalan klasiğinde, La Atlantida adını taşıyan uzun bir şiir vardır. Şairi Jacinto Verdaguer'dir. Bu şiir, kendilerinin kayıp kıtada yaşayanların soyundan geldiklerine inananların ortaya koydukları eserlerden yalnızca bir tanesidir.

Bugünkü modern Portekiz gazetelerinde, örneğin Devlet Başkanının «Atlantis doruklarına» bir seyahat yaptığını okumak doğrusu insana oldukça hoş bir duygu vermektedir. Burada Atlantis dorukları diye anlatılmak istenen yer, kuşkusuz Asor adalarıdır. Asor'larda yaşayanların da Atlantis efsaneleri vardır ama, bunların buraya Portekizliler tarafından ge-

tiriidiğine inanılmaktadır. Çünkü Portekizliler ilk geldiklerinde Asor adalarını boş bulmuşlardır. Kanarya adalarında yaşayanların ise, yazılı bir dile sahip beyazlar oldukları, ilk kâşifler tarafından not edilmiştir. Geleneklerinde, batan eski ve büyük bir imparatorluk adasından kurtulanlar olduklarına inanmaktadırlar. Kurtuluşları, yerlerinin yeniden bulunmasıyla sona ermiş, İspanyol işgalciler onları bir dizi savaşta kılıçtan geçirerek öldürmüşlerdir. Dolayısıyla Atlantis'le şimdiki zaman aarsında kurulabilecek tek köprüden de böylelikle yoksun kalmış bulunmaktayız.

Batı Fransa'da, İrlanda ve Welsh'ler yöresinde yaşayan Celtlerin de denizlerin ortasında yaşayan kişilerle eski ilişkilerine değinen anıları vardır. Brötanya'da eskiden kalma iri taşlarla döşeli ve sütunlarla süslü caddeler deniz kıyısına inmekte, sonra denizin altından daha ilerilere doğru devam etmektedir. Gerçi en hevesli Atlantologlar bile bu yolların Atlantis'e gittiğini iddia edemez ama, her halde eskiden kıyıda olup şimdi deniz altında kalan Gol kent veya kasabalarına gittikleri ortadadır. Çünkü Fransa kıyıları, toprak oturmaya başladığından bu yana çok gerilemiştir. Yine de, daha duygusal düşünersek, bu yolların Atlantis'e gittiğini söyleyebiliriz. Çünkü ne de olsa anısı saklanan, bugün deniz altında kalan yerleşme yerlerine gittikleri için, düşüncelerimizi o yöne çekmektedirler.

Eğer Atlantis vardı da, uygarlığı ile birlikte yok olduysa, o halde neden olup bitenleri incelemek, araştırmak için daha sistemli araştırmalar yapılmadı? Belki de o sıra yaşayan kişilere artık dünyanın sonu gelmiş gibi göründü ve Atlantığın ortasına doğru herhangi bir girişimde bulunmaktan çekindiler.

Bugün bildiğimiz kadarıyla, Atlantologların Atlantis'den geldiklerini iddia ettikleri Fenikeliler ve onların torunları olan Kartacalılar, Cebelitarık'ı geçip Atlantığa çıkan tek ulustu. Denizcileri, kârlı ticaret yollarını yabancılardan saklamak için çok büyük zahmetlere katlanırlar. Romalıların ve diğer rakiplerin kendi ticaretlerine burunlarını sokmasını istemezlerdi. Eflatun'un, «O yörelerde sular çok çamurlu olduğu için geçit vermemektedir,» sözüne bütün çabalarıyla sarılmış, destekliyordı.

Kartacalı Amiral Himilco'nun, M.Ö. 500 yılında Atlantik'teki yolculuğunu tarif ediş biçimi, şair Avienus'un satırlarıyla bize kadar ulaşmaktadır: «... Gemiyi yürütecek hiç bir rüzgâr yok. Bu ölü denizde hiçbir hareket kalmamış. Su yüzünde pek çok yosun yüzüyor. Bu yosunlar gemiyi çalı gibi tutuyor... su pek derin değil. Az bir su var. Ağır ağır hareket etmeye çalışan gemilerin çevresinde deniz canavarları ileri geri yüzüp duruyorlar...»

İlkçağdan bize kalan yazılar arasında Atlantığa ilişkin olanlardan bir tanesi de Pausanias'ın Yunanistan'ı anlatırken Fenikeli Euphemos'a değinişidir. Euphemos'un raporu, aşağıda görüleceği gibi, Atlantik yolculuklarını ürkütücü hale getirme çabası içinde, özellikle kadınların böyle bir işe kalkışmasını önlemek amacına yöneliktir:

İtalya'ya giderken rüzgârlar ona rotasını kaybettirmiş, teknesi açık denize sürüklenmişti. Oradaki adaların birçoğunun boş olduğunu, bazılarında ise vahşi insanların yaşadığını gördü. Bu adalara denizciler Satirides'ler demekteydiler.

Orada yaşayan insanların saçları kırmızıydı. Arkalarında atlarınkinden pek küçük olmayan kuyrukları vardı. Yabancıların adaya geldiğini görür görmez sessizce kıyıya koşup gemilerdeki kadınlara saldırmaya kalkıştılar. Korku içindeki denizciler sonunda gemideki yabancı bir kadını kıyıya bırakmak yolunu seçtiler. Satir'ler bu kadına bilinen şekilde tasallut etmekle kalmadılar. Üstelik bunu çok şoke edici bir biçimde yaptılar...

Yunanlı araştırmacıların Okyanus'a çıkma cesaretini kıran bir olay daha vardır: Büyük İskender Fenike'nin Sur kentini fethetiktikten sonra, gerçek okyanusa bir donanma yollayarak, orada bulunabilecek diğer Fenike kentlerini de ele geçirmeyi düşünmüştür. Donanma Akdenizden çıkıp okyanusa açılmış... bir daha da haberi alınamamıştır.

Kartacalılar, Atlantik'teki ticaret yollarını Yunanlılardan, Mısırlılardan ve özellikle Romalılardan saklamak için ellerinden gelen çabayı göstermişlerdir. Canavarlara ait efsaneler rakiplerin cesaretini kırmaya yetmeyince, daha kesin önlemlere yönelmekten de çekinmemişlerdir. Belgeli tarihte, Cebelitarık'tan çıkarken Roma gemileri tarafından izlenen Kartaca gemilerinin, nereye gittiklerini belli etmektense, kendilerini batırdıklarını öğrenmekteyiz. Bu gerekmiyorsa, Kartacalıların rotalarını gizli tutmak için peşlerindeki gemiye saldırdıkları ve onu ne yapıp yapıp batırdıkları da bilinmektedir.

Kartacalıların Atlantik'de ziyaret ettikleri adalar arasında, Aristo'nun bize sözünü ettiği Antilla da bulunmaktadır. Bu isim, Atlantis'e oldukça benzeyen-

bir isimdi. Kartacalılar bunu gizli tutmaya o kadar önem verirdi ki, bu kelimeyi ağza almanın cezası ölümdü. Kartacalıların aynı zamanda Tartessos'u da fethettiğine inanılmaktadır. Tartessos İspanya'nın batı kıyısında, Guadalquivir nehrinin ağzında bulunan çok zengin ve çok uygar bir kenttir. Belki de İncil'in Ezeziel bölümünde sözü edilen zengin ticaret kenti Tarşış'ın ta kendisidir. Tartessos'un bütün kültürüyle birlikte, M.Ö. 600 yıllarında ortadan kalktığını bilmekteyiz. Eğer burası, birçoklarının öne sürdüğü gibi, gerçekten bir Atlantis kolonisi idiyse ve ortadan kalktığı tarihten 6000 yıl geriye giden kayıtlara da gerçekten sahip idiyse, bu olayla, Atlantis'e ve anısına kurabileceğimiz bir köprünün daha ortadan kalkmış olduğu ortadadır.

Atlantiğin doğu kıyısında yaşayanlar arasında, kayıp ve batık kıtalara ilişkin efsanelerde, genellikle bize Atlantis kelimesini hatırlatan sözcükler kullanılmaktadır. Bunlardan en belli başlıları Avalon, Lyonnese, Antilla gibileridir. Fakat zaman zaman bunlara hiç benzemeyen isimlerin kullanıldığı, St. Brendan Adası'ndan, Brezilya'dan, ya da «dalgaların altında yatan yeşil ada»dan söz edildiği de görülür.

Ortaçağda İrlandalılar St. Brendon adasının varlığına o kadar kesinlikle inanıyorlardı ki, oraya altından fazla araştırma gezisi düzenlemişler, ada bulunduğu nasıl bölüşüleceğini kararlaştıran anlaşmalar hazırlamışlardı.

Antilla adasının adına tarihte bir kere daha rastlıyoruz. Bu ada ister Kartacalıların hayatları pahasına gizli tutmaya çalıştığı ada olsun, ister bir başkası olsun, hiç değilse ismi aynıdır. Emevî istilâsı sırasın-

da yurtlarını terk edip kaçanların, bir piskoposun başkanlığında teknelerle batıya doğru açıldıkları, sağ salım Antilla adasına gelerek orada yedi kent kurdukları anlatılmaktadır. Eski haritalarda bu ada, Atlantik Okyanusunun tam merkezinde gösterilmektedir.

Fenikelilerin ve Kartacalıların başkalarını Atlantiğe sokmamak için güttükleri politika, bu denizin bir felâket denizi olduğu kanısını yaygınlaştırmıştır. Ama yine de insanoğlu, eskiden var olan Talih Adalarını ve diğer kayıp adaları bir türlü unutamamıştır. Bunları gösteren haritalar Kolomb'dan önce de ortalıkta dolaşıp durmaktayız. Kayıp adalar bazen İspanya'ya yakın, bazen ilerde, dünyanın kenarında gösterilir. adları genellikle Atlantis, Antillia, Hesperides ve «diğer adalar» olurdu. Efiatun'un «bunlardan geçilerek karşıdaki kıtaya varılabilir, o kıta da gerçek okyanusa kıyı yapar,» dediği adalar.

İnsanoğlu Atlantis'i yalnızca efsanelerden hatırlayadursun, birtakım hayvanlar, kuşlar ve balıkların içgüdüsel anılara da sahip oldukları görülmektedir. Norveç farelerinden **Lemming'lerin** çok garip bir davranış alışkanlığı vardır. Soylarında nüfus patlaması ciddileşip yiyecek sorunu büyüdüğü zamanlarda bu hayvanlar guruplar halinde toplanıp ülkeyi batıya doğru katetmekte, önlerine çıkan nehirleri yüzerek geçmekte ve sonunda deniz kıyısına gelip suya girerek batıya doğru yüzmeye başlamaktadırlar. Ta ki hepsi açık denizde boğuluncaya kadar. Ülkenin yerel efsaneleri, bu konuda Atlantolog'ların aklına gelecek nedeni dile getirmektedir. Bu hayvanlar, kendi ülkelerinde yiyecek azalınca, denizin ilerisinde eskiden var olduğunu bildikleri bir adaya yüzmeye çalışmaktadırlar.

Bundan daha ilginç bir davranış alışkanlığı da, her halde yine içgüdüsel olarak, belirli mevsimlerde Avrupa'dan Güney Amerika'ya geçen göçmen kuşlar da görülmektedir. Kuşlar Azor'lara yaklaştıkları zaman havada büyük daireler çizerek uçmaya başlamaktadırlar. Dinlenmek için altlarında bir toprak arıyorlarmış gibi. Sonunda adayı bulamayınca yollarına devam etmekte, dönüşte aynı hareketi tekrarlamaktadırlar. Bu kuşların, yiyecek mi, toprak mı, yoksa her ikisini birden mi aradığı kesinlikle anlaşılamamıştır. Buna ilişkin raporların en ilginç yönü, insan-oğlunun kuşlara kendi inanmak istediği düşünceleri yakıştırmaktan hoşlanmasıdır. Efsanelerde hayvanların konuştuğu günleri anımsatan, İnsanlarla düşüncelerini tartıştıkları zamanları özleten bir hayal.

Bunların hepsinden daha dikkati çeken bir hayvansal anı daha vardır ama, kuşkusuz bu da kesin kanıt niteliğinde değildir. Bu konu, Avrupa yılanbalıklarının hayatıyla ilgilidir. İşin garip yanı, Eflatun'un Atlantis hikâyesine karşı çıkan Aristo'nun bu süreci izlemesi ve bize Atlantis'in varlığına kanıt verircesine ortaya çıkarmasıdır.

Doğal oluşlara çok ilgi gösteren Aristo, yılanbalıklarının üremesini inceleyip not eden ilk doğa bilimcisidir. Bu hayvanlar nerede çoğalmaktadır? Her halde denizlerde bir yerde, Çünkü Avrupa'nın yılanbalıkları her iki yılda bir yaşadıkları göl, su birikintisi ve derelerden çıkıp nehirlerle doğru yüzmekte ve oradan denizlere geçmektedirler. 2000 yıl önce, Aristo'nun yaşadığı çağda bu konuda bilinen yalnızca budur. Bu hayvanların nerede üredikleri sorusunun cevabı, günümüzden yalnızca yirmi yıl önce verilebil-

miştir. Yüzyıllardan beri bu hayvanların iki yılda bir toplandıkları yer, Sargasso denizidir. Sargasso denizi kuzey Atlantik'de, Bermuda dolaylarında, yoğun bir yosun örtüsüyle kaplı, Birleşik Amerika yüzölçümünün yarısı büyüklüğünde bir deniz parçasıdır.

Atlantiği geçen yılanbalıkları, üstlerinde avcı kuşları, peşlerinde köpekbalıklarını sürükleyerek bu raya doğru yüzmektedirler. Atlantiği geçmeleri dört ay kadar sürmektedir. Sargasso Denizinin 500 metre kadar derin yerlerinde yumurta bırakan dişiler orada ölmekte, yumurtadan çıkan yavrular dönüş yolculuğuna başlayarak Avrupa'ya gelmekte, eski vatanlarında iki yıl yaşadktan sonra aynı süreci tekrarlamak-tadırlar.

Yılanbalıklarının bu göçünü açıklamak için ileri sürülen görüş, bu hayvanların üremek için anavatanlarına dönme içgüdüsüne kapıldıkları yolundadır. Belki Atlantis'in içinden akıp denize dökülen bir nehrin ağzında tohumlanmaktadırlar. Amerika topraklarından akıp okyanusa dökülen Mississippi gibi bir nehrin.

Bu içgüdü bir yerde Alaska somon balıklarının üreme yöntemini hatırlatmaktadır. Somonlar nehrin akıntısına karşı, önlerine çıkan akıntı, baraj vb. gibi tüm engelleri aşarak yüzmek zorunda kalırken, yılanbalıkları da, eskiden var olup şimdi ortadan kalkmış bir nehrin doğrultusunu takip etmektedirler.

Sargasso denizinin kendisi de zaman zaman Atlantis'in yeri, ya da Atlantis'in batısındaki deniz olarak tanımlanmıştır. Bu denizin taban yapısını incelemek, her iki ihtimalin de doğru olabileceğini ortaya koymaya yeter. Çünkü bir yanda okyanusun en derin çukurlarından Hattaras ve Nares çukurlarını kapsar-

ken, bir yanda da adaları ve su altı dağlarıyla, Bermuda yükseltisini içine almaktadır.

Fenikeliler ve Kartacalılar Atlantik'de yer yer gemilerin ilerlemesini önleyecek yoğunlukta yosunlar yûzdüğünü belirtmektedirler. Eğer bunu söylerken, Sargasso Denizinden söz ediyorlarsa, gerçekten epey uzun yolculuklar yapmışlar demektir. Gerçi Sargasso'daki yosunlar bile gemileri tutacak kadar yoğun ve güçlü değildir ama, Fenikeliler bu abartmayı her halde rekabetin cesaretini kırmak için gerekli buluyorlardı.

Sargasso Denizindeki yosunlar, ister batık Atlantis'in bitki örtüsü olsun, ister olmasın, bu deniz kendi başına bile düşünme ve inceleme isteklerimizi körükleyen bir ilginçliğe sahiptir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

OKYANUSUN ÇUKURU

ATLANTİS'in gerçekten var olup olmadığını anlamak için, bu adanın battığı söylenen çevrelerdeki okyanus tabanını neden incelemiyoruz?

1880'den bu yana Atlantis konusundaki kamu ilgisinin uyanmasına büyük katkılarda bulunmuş olan Donnelly, okyanus tabanının kendi günlerinde bilinen durumunu bir raporla açıklamış bulunmaktadır. Raporunda kendi inançlarını da güçlü biçimde ve kuşkusuzluğunu ortaya koyacak şekilde ifade etmiştir.

Donnelly şöyle yazmaktadır:

«Diyelim ki Atlantik ortasında, Akdenizin ağzı açıklarında, Asorlara yakın yerde denizin dibine batmış çok büyük bir ada bulduk. Eni bin mil, boyu iki bin mil olan bir ada. Bu durumda Eflatun'un, «Herkül Sütunlarının ilerisinde Libya ile Asya'nın toplamı büyüklüğünde, Atlantis adında bir ada vardı» sözünü kabul etme yolunda bir adım atmış sayılmaz mıyız? Eğer Asor'ların, bu boğulan adanın dorukları olduğunu, adanın büyük volkanik sarsıntılar sonucu battığını, dorukların çevresinde, denizin derinliklerine doğru inen yamaçlarda kalın bir lav örtüsünün bulunduğunu görürsek, batık adanın binlerce mil karelik yüzünün volkanik artıklarla kaplı olduğunu kanıtlarsak, o zaman Eflatun'un,

«Bir gün bir gece içinde patlayan depremler ve açılan ağızlar bu güçlü halkı yuttu,» sözüne hak vermek zorunda kalmaz mıyız? Atlantis'in deniz altına battığı, bu olaydan sonra orada kalan yoğun çamur yüzünden deniz'in geçilmez hale geldiği sözünü geçerli saymak zorunda kalmaz mıyız?

Ne var ki bütün bu saydıklarım, son incelemelerde kanıtlanmış bulunmaktadır. Çeşitli ulusların gemileri derinlikleri sos denemeleriyle ölçmüşlerdir. Dolphin adlı Amerikan gemisi, Gazelle adlı Alman gemisi, Hydra, Porcupine ve Challenger adlı İngiliz gemileri, Atlantik tabanının haritasını çizmişlerdir. Sonuç olarak anlaşıldığına göre İngiltere adalarının batısından başlayarak güneydoğu yönünde, Güney Amerika'nın Cape Orange mevkiine kadar uzanan bir yükseltici bulunmaktadır. Bu yükselti Cape Orange'a vardıkdan sonra batıya kıvrılmakta, Afrika kıyılarına yönelip sonra güneye, Tristan d'Acunha'ya dönmektedir... Batık toprak... çevresindeki Atlantik tabanından 9000 kadem daha yüksektir. Asor'lar, St. Paul Kayaları, Ascension ve Tristan Acunha gibi noktalarda yükselti, okyanusun yüzüne kadar varabilmektedir...

Demek ki bir zamanlar bütün Atlantik Okyanusu boyunca uzanan kıtanın belkemiğini bulmuş durumdayız. Burası, Avrupa ve Amerika'yı iki yanına alan kıtadır. Okyanus tabanındaki 3500 kulaçlık (*) derinlikler, ilk batan kısımlardır. Ortadaki dağ silsilesinin iki yanındaki yayla ve ovalardır. Kitanın en yüksek dorukları olan

Asor'lar, St. Paul, Ascension ve Tristan Acunha, hâlâ okyanus su düzeyinin üstündedir. Atlantis'in asıl büyük kısmı ise, su yüzeyinin birkaç yüz kulaç altında yatmaktadır. Yükseltilerden oluşan bu yol, bize bir zamanlar Eski Dünya ile Yeni Dünya arasında var olan yolu göstermektedir. Bir kıtanın bitki ve hayvanları, bu yolla öteki kıtaya varabilmişlerdir. Afrika'nın siyah insanların bu yolla Amerika'lara vardığı, Amerika'nın kıızılderililerinin bu yolla Afrika'ya geldiği de yakında anlaşılabacaktır.

Atlantik kıtasını gittikçe alçaltan ve iki yandaki toprakları yükselterek kıta haline getiren büyük kanun, hâlâ da yürürlüktedir. Atlantik kıtasının kuzey parçası diye nitelendirilebilecek olan Grönland kıyıları öylesine büyük bir hızla alçalmaktadır ki, alçak kayalık adalardaki yapılar daha şimdiden su altındadır. Grönlandlılar inşaatlarını asla deniz kıyısına yapmamayı artık öğrenmiş bulunmaktadırlar. Aynı oluş, Güney Caroline ve Georgia kıyılarında da aynı biçimde sürerken, Kuzey Avrupa'nın ve Güney Amerika'nın Atlantik kıyıları da hızla yükselmektedir. Su düzeyinden son zamanlarda çıkmış plajların 1180 mil uzunluğunda olup, 100 den 1300 kademe kadar yükseklik kazanmış oldukları hesaplanmış bulunmaktadır.

Bu bağlayıcı yükseltiler, eskiden okyanusun tropik sularının kuzeye doğru akmasına engel olmaktaydı. Bu yükselti su yüzeyinin üstünde olduğu zamanlar, bir Golfstrim akıntısı söz konusu değildi. Kuzey Avrupa kıyıları çok soğuktu.

Buzul çağı bunun sonucu olarak doğmuştu. Atlantis yeterince alçalıp, tropik suların kuzeye gelmesine için verince, Avrupa'nın buz ve kar örtüsü de zamanla yok oldu. Golfstrim Atlantis'in çevresinde dolaşırdı. Hâlâ da bu dairesel yolu izlemektedir.

Challenger araştırmaları, Atlantis yükseltisinin tümüyle volkanik artıklarla kaplı olduğunu keşfetmişlerdir. Bunlar, Eflatun'un sözünü ettiği, sonradan dibe çöken çamur yığınlarıdır.

Atlantis battığı zaman kıtayı Amerika ve Avrupa'ya bağlayan kısımların da hemen birlikte çökmüş olması şart değildir. Bu oluşlar sonradan, yavaş yavaş yeralmış olabilir. Belki Eflatun'un Atlantis'i bu yükseltinin tamamı değil de, yalnızca bugün Dolphin yükseltisi diye bildiğimiz bölümüdür. Diğer kısımlar çağlar boyunca, orta Amerika kaynaklarında anlatıldığı gibi, birbirini izleyen felâketler sonucu batmış olabilirler.

Gettysburg adlı Ameriken gemisi de bu konuya ilişkin önemli bulgular gerçekleştirmiştir... «Amerika Birleşik Devletleri bandıralı Gettysburg gemisi komutanı Gorringe, son zamanlarda yeni bir bulgularını açıklamış bulunmaktadır. Son Atlantik yolculukları sırasında 850 batı boylamı üzerinde, Cape St. Vincent'e otuz mil kala yapılan ses denemeleri, aynı yörede daha önce yapılmış ses denemelerinin bulgularına eklenince, Madeira adasını Portekiz kıyılarına bağlayan bir yükseltinin varlığı ihtimaline işaret etmektedir. Böylelikle bu adanın, tarih öncesi çağların-

da, Batı Avrupa'ya bağlı bir kara parçası olması ihtimali ortaya çıkmaktadır.»

Sir C. Wyville Thompson, Brezilya kıyılarından kendi ekipmanıya çıkardığı su faunasının, Güney Avrupa'nın batı kıyılarında çıkardıklarına çok benzediğine işaret etmektedir. Bu durumu açıklamak da, Avrupa ile Güney Amerika'yı bağlayan su altı yükselişinin dikkate alınmasıyla mümkün olmaktadır.

Challenger gemisi görevlilerinden biri, keşif gezileri biter bitmez, buldukları su altı yükselişinin «Kayıp Atlantis» olduğu yolundaki hükümünü dile getirmiş bulunmaktadır.

Donnelly bu satırları yazarken, bu konuda kendi gününden sonra elde edilen bulgulardan habersizdi. Eğer haberdar olabilseydi, inancı (eğer mümkünse) bundan bile daha kesin olacaktı.

Okyanus tabanı bugün sonar sistem ve sualtı incelemeleri sonucu, Donnelly'nin gününe oranla çok daha ayrıntılı biçimde tanınmaktadır. Bu araştırmalar sırasında, Atlantik'in iki yanındaki kıta sahanlıkları ile ilgili bazı garip bilgiler de ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Kıta sahanlığı, jeolojik olarak, su tabanının sahile yakın olan kısmına verilen isimdir. Bu sahanlığın sonunda, deniz tabanı aşağıya doğru iniş yapmakta ve okyanusun derinliklerini oluşturmaktadır. Yani kıta sahanlığı aslında karanın bir devamı sayılmaktadır. Her iki yandaki kıta sahanlıklarının incelenmesi sırasında, Atlantik'e akan nehirlerin sahilden sonra da bu taban üzerinde kendilerine vadiler oymaya de-

vam etmiş bulundukları görülmüştür. Bu vadiler, toprak örtüsü kayalık olduğu zaman, çok derin olabilmektedir. Böyle durumlar Fransa'nın, İspanya'nın, Kuzey Afrika'nın ve Amerika'nın Atiantige dökülen nehirlerinde ortaya çıkmıştır. Bazı vadiler denizin içinde bir buçuk mil kadar devam etmektedir. Özellikle Hudson nehrinin denize kavuştuğu yerdeki durum ilginçtir. Hudson vadisi, suyunu denize boşalttıktan sonra 200 mil daha devam etmekte, sivri kayalar arasından kıta sahanlığı boyunca ilerlemektedir. Bu nehir yataklarının, bugün kıta sahanlığı olan yerler kara iken böyle oyulmuş olması gerektiği akla gelebilir. Demek ya toprak alçalmış, ya da sular yükselmiş, sonunda bu karalar su altında kalmış bulunmaktadır.

Amerikan Jeoloji Derneği (1936) nin bir bülteninde bu su altı vadilerinin yorumu yapılırken, «Dünyada su düzeyinin yükselip alçalması 8000 kademelik farklar yaratabilmekte ve üçüncü jeolojik zamanın son kısımlarından beri sürüp gitmektedir,» denmiştir.

Çok ilginç bir bulgu da, 1898 yılında kopan Atlantik su altı kablosunun yeniden onarılması sırasında, Asor'ların 500 mil kadar kuzeyinde ortaya çıkmıştır. Kablo aranırken, bu yöredeki deniz tabanının kaba kayalardan, sivri doruklardan, derin vadilerden oluştuğu, yani bir deniz tabanından çok, bir kara parçası görünümünde olduğu anlaşılmıştır. Sarkıtılan demir kıskaçlar, 1700 kulaç derinlikten bazı kaya nümuneleri çıkarmıştır. Bunlar incelendiğinde, yapılarının **tachiit** olduğu anlaşılmıştır. Bu madde bazalt lav yapısındadır, ve ancak **su dışında, atmosferik basınç altında** katılaşabilmektedir.

Olayı inceleyen Fransız jeologu Pierre Termier'e

ATLANTİS'İN ESRARI

göre, eğer bu lavlar su altında katılaşmış olsaydı, kristaller halinde olacak, ele geçen örneklerdeki vitray görünümüne sahip bulunmayacaklardı. Termier bu lavların soğuduktan kısa bir süre sonra su altına gömülmüş olmaları gerektiğini, katılık oranlarının bunu ifade ettiğini söylemektedir. Ayrıca lavlar 15.000 yılda dekompoze olduğuna göre ve ele geçen örneklerin henüz böyle belirtiler göstermedikleri dikkatle alındığında, bütün bu sonuçlar Atlantis kuramına çok uygun düşmekte, hatta Eflatun tarafından felâketin tarihi olarak verilen zaman bile doğrular görünmektedir.

Termier daha da ileri giderek, «Asarların kuzeyinde kalan bütün alan ve belki de Asorların bulunduğu yöre, oldukça yeni çağlarda su altına göçmüş olmalıdır,» demektedir. «Bu olayların yer alış zamanı jeologların ölçülerine göre 'Şimdiki zaman' diye nitelendirilebilir. Adaların güney ve güney batı kıyılarında ayrıntılı incelemeler yapmak tavsiye edilebilir.»

Bilmecedeki boşluklardan birini de su altı sahanlıklarındaki kum plajlar oluşturmaktadır. Bunların bazıları Asor açıklarında binlerce kadem derinliktedir. Plaj kumu ancak sahillerde ve çok sığ sular da oluşabilir ve bilindiği gibi dalgaların kıyıya vurması sonucudur. Derinlerde benzer koşullar düşünülemez.

Bugün biz Atlantik tabanı hakkında neler biliyoruz? Donneily ile Termier'in gününden bu yana epey zaman geçmiş bulunmaktadır. Sonar sistemin, su altı patlama-yayılma-üçgeni yoluyla derinlik hesaplama yönteminin ve su altı araştırmalarının sayesinde gerçekten pek çok yeni bilgi edinmiş durumdayız. Su altındaki ovalar, yaylalar, yükseltiler, vadiler, kayalar,

derin çukurlar, tepeler ve esrarlı denizaltı dağları bugün tıpkı su yüzündeki adalar gibi haritalara işlenmiş bulunmaktadır. Buna ek olarak ara sıra bazı volkanik adaların baş gösterdiği, sonra herhangi bir ülke onlara talip çıkamadan tekrar battığı da görülmektedir.

Sözgelişi Atlantik Ortası Yükseltisi diye de adlandırılan Dolphin Yükseltisinin elimizde oldukça ayrıntılı bir haritası vardır. Burası iki dev S harfinin birleşmesinden oluşmuş benzeyen uzun bir yükseltidir. İzlanda'dan Güney Amerika'ya kadar uzanmaktadır. Bu yükselti, ya da yayla, üzerinde dağlar bulunan, iki yanı derin çukurlarla sınırlanmış bir yerdir. İkinci S'nin yuvarlak kısmında, yani İspanya-Kuzey Amerika-Bermuda arasında oldukça genişlik kazanmaktadır. Brezilya'nın ucunda daralmakta, Ekvatoru geçtikten sonra tekrar genişlemektedir. İşin ilginç yanı, bu yükseltinin kuzey ve güney Amerikalıların sahil şeridine paralelmiş gibi uzanması ve sanki kıtanın su içindeki ince bir hayali izlenimini yaratmasıdır.

Asor adalarının çevresindeki derinlikleri incelediğimiz zaman, adaların yamaçlarının denize doğru dik inmesine rağmen, bunların sanki çift katlı yaylalar üzerine oturmuş görünümünde olduğunu görürüz. Birinci yayla 30° ve 50° kuzey enlemleri arasında bulunmakta, bunun üzerindeki ikinci yayla ise 36° ve 42° kuzey enlemleriyle sınırlanmaktadır. Eni 500 mil kadardır. Yayladan alt düzlüğe olan düşey uzaklık zaman zaman 1000 ile 500 kulaç arasında değişmektedir. Yani çukurun derinliği 2400 kulaç olduğu zaman, yükseltinin üst düzeyi 1800 kulaç derinlikte olabilmektedir. Ara ara bazı tepelerin 400 kulaç derinliğe kadar yükseldiği, ya da Asor'lar gibi su yüzüne çıktığı da görülmektedir.

İkinci yaylanın kalınlığı daha da şaşırtıcıdır. Yer yer 1420 ile 400 kulaç arasında değişebilmekte, 1850 kulaçtan 300 kulaca, 1100 kulaçtan 630 kulaca çıkış yapabilmektedir. Atlantis kuramına inananlardan bazılarının, adanın birdenbire batmadığına, üç partide su altına gömüldüğüne inanmaları da ilginçtir. Asorların altında bulunan çift tabakalı yayla, bu görüşe güç kazandırır gibi görünmektedir.

Asor'ların güneyinde de bazı önemli deniz tepelerine rastlamaktayız. Bunlar su yüzeyinden pek de derinde sayılmazlar. İki tanesine, sırf işe lezzet katmak için olacak, «Piato» (Eflatun) ve «Atlantis» diye adlar verilmiştir. Doruklarının su yüzüne uzaklığı sırayla 205 ve 145 kulaçtır.

Atlantis çalışmalarına büyük bir hız kazandıran Transatlantik Kablosunun kopması olayı bu yüzyılın başında yer almış ve Asor'ların 500 mil kuzeyinde, Altair su altı tepkisinin doğusunda olmuştur. Bu yöredeki tabanın son yapılan incelemeleri, hikâyeye üzerinde durulması gereken yeni düşünceler de getirmiş bulunmaktadır.

1957 yılında buradan çıkarılan örnekler arasında tatlı suda yetişen bazı bitkilerin çökelti tabakalarının arasında kalmış olduğu fark edilmiştir. Romanche çukurundaki kumların incelenmesinde ise bunların bu yöreler kara iken, hava etkisiyle bu hale gelmiş olabileceği kanısı doğmuştur.

Bu dağlık yaylanın bin mil kadar batısında, Bermuda su altı yükseltisiyle karşılaşmaktayız: Burada, su yüzüne uzanan kısımlar Bermuda adaları olup, çok büyük bir su altı dağının tepesinde bulunmaktadırlar.

Florida'da Keys'in açıklarında, Amerikan kıta sa-

hanlığı üzerinde yapılan hidrografik incelemeler, 500 kademlik bir tabanın üstünde 400 kadem derinliğinde çukurlar bulunduğunu ortaya koymuş ve bunların sonradan batmış olan tatlı su gölleri olduğu yolunda fikirler yürütülmüştür.

Asor'ların bulunduğu yaylanın doğusunda Asor-Gibraltar yükseltisi bulunmaktadır. (Dorukları 40-80 kulaç derinliğine kadar yükselir). Buradan güneye doğru, Afrika kıyılarına uzanan aynı sıklıkta tabanlar vardır. Üçüncü bir yükselti dizisi Madeira ve Kanarya adalarını içine almaktadır. Dakar'ın karşısındaki Cape Verde adaları tek başlarına durmakta ve hiç bir su altı yükseltisiyle hiç bir yere bağlı bulunmamaktadırlar.

Deniz diplerinin yükselti çizgileri ile ilgili bilgilerimiz söz konusu olunca, Eski ve Yeni dünyalar arasındaki hayalî ilgilere ilişkin bir sürü varsayımlar ortaya atılmaktadır. Sözgelisi, Avrupa kıta sahanlığı, aradaki yükselti kanalıyla İzlanda'ya, orası da Grönland'a bağlanmaktadır. Orta Atlantik yöresinde Asor-Gibraltar yükseltisi, Asor yaylasını Avrupa'ya bağlamakta, doğudaki bir yükselti de aynı yaylayı Karaipplerle birleştirmektedir. Bu yükseltilerin, kayıp kıtayı oluşturduğu da çok söylenmiştir.

Atlantik tabanı yer kabuğunun en istikrarsız kısımlarından biridir. Yüzyıllar boyunca hiç durmadan volkanik hareketlerle sarsılmış, hâlâ da sarsılmaktadır. Volkanik kuşak, 1783 yılında nüfusunun beşte birini bir depremde kaybeden İzlanda'dan başlayıp, Atlantik yükseltisi boyunca güneye doğru inmektedir. 1845 yılında İzlanda'daki Hecla Volkanı patlaması, adayı yedi ay boyunca tehdit etmiştir.

İzlanda bugün hâlâ, zaman zaman korkunçlaşan

volkanik hareketlerin etkisindedir. İzlanda'nın güney batısında, 20 mil kadar uzakta, inanılmaz bir biçimde oluşan Surtsey volkan adası, 1963 kasımından 1966 haziranına kadar yükselmeye devam etmiş ve bugünkü biçimini almıştır. Hâlâ da, daha düşük bir hızla da olsa, büyümekte, üzerinde kendine göre bir bitki örtüsü edinmektedir. Çünkü katılaşmış lavlar toprak tabiatına dönüşmüş durumdadır. Surtsey'in ortaya çıkmasından bu yana, yakınlarda iki ada daha çıkmıştır. İzlanda'ya gelince, burada tıpkı Eflatun'un anlattığı gibi sıcak ve soğuk kaynaklar vardır. Sıcak su kaynakları toprak altı termal güçlerle öylesine ısınmaktadır ki, adanın başkenti olan Reykjavik'de merkezî ısıtma sistemi bunlardan yararlanılarak çalıştırılabilmektedir.

İrlanda'da da ardı arkası kesilmeyen deprem raporları sürüp gitmektedir. Güney doğu, Asorlar yöresi de öyledir. 1775 yılında korkunç bir deprem Lizbon kentini sallamış, birkaç dakika içinde altmış bin kişiyi öldürmüş, rıhtımları eski su düzeyinin iki yüz metre altına batırmıştır.

Asorlarda hiç durmadan deprem olmaktadır. Adalarda şu anda faal durumda beş volkan vardır. 1808 yılında San Jorge'da bir volkan patlamış, yüksekliği bin metreye yaklaşmış, 1811 yılında ise denizde volkanik bir ada ortaya çıkmıştır. Sambrina adı verilen bu ada oldukça da büyüktür. Bir süre sonra yeniden batmış bulunmaktadır.

1351 yılından bu yana haritalara geçen Corvo ve Flores adaları ise durmadan biçimlerini değiştirmektedirler. Corvo'nun topraklarından epey büyük parçaların su altına batmış olduğu bilinmektedir.

Diğer ada gruplarında sözgeşi Kanaryalarda, merkezi büyük volkan olan Pico de Teyde 1909 yılında faal hale geçmiş ve oldukça tehlikeli olmuştur. 1692 de güçlü bir deprem, Port Royal'ın büyük bir kısmının batmasına neden olmuştur. Bu sırada adayı saklanma yeri olarak kullanan korsanların da hepsi ölmüştür. Tıpkı insanları kötüleştigi için batırılan Atlantis efsanesinde olduğu gibi.

Karaipiler de Atlantik volkanik kuşağı üzerindedir. 1902 de Mont Pelée (Martinik'de) dağı faaliyete geçtiğinde deprem çok şiddetli olmuş, anlatıldığına göre oraya yakın olan St. Pierre kentinde yaşayan herkes ölmüş, yalnızca bir tek kişi sağ kalmıştır. Âdetâ Nuh'un kurtarılması gibi:

Fernando Noronha grubunda 1931 volkanik hareketi ortaya iki yeni adanın çıkmasına yol açmış, Büyük Britanya hükümeti bunlara hemen sahip çıkmış, bazı güney Amerika devletleri ise buna karşı koymuşlardır. Sonunda İngiltere'yi üzücü ve fedakârlık isteyen bir karar verme zorunluğundan kurtaran olay, adaların daha tartışmalar sürüp giderken batması olmuştur.

Madeira yakınlarındaki Salvage adaları da deniz dibinden yükselen volkanların suda baş vermesiyle oluşmuş adalardır. 1944 de çıkmışlardır. İzlanda'dan Brezilya'ya kadar uzanan Atlantik deprem kuşağı, yüzyıllardan beri çok aktif bir volkanik kuşaktır. Dr. Maurice Ewing'e göre (Lamont Coğrafi Gözlemevi uzmanlarından) bu yörenin en derin çukurları, bir okyanus deprem kuşağını çizmektedir. Bu bakımdan, binlerce yıl önce buralarda çok daha güçlü depremlerin yer almış olması da akla yakın gelmektedir. Hele

aynı sarsıntıların Atlantis yeri diye gösterilen noktada bugün bile sürüp gittiği düşünülürse!

Dünyada sulardan karaların yükseldiği, zaman zaman battığı zaten genellikle kabul edilen bir oluşturdur. Sahra'nın bir zamanlar deniz, Akdeniz'in ise kara olduğunu ortaya koyan birçok kanıt bulunmaktadır. Kuzey denizinde bulunan taş devri aletleri ve mamot dişleri, buraların eskiden, kıyı bile olsa, yine de kara olduğunu düşündürmektedir. Kaya dağlarında köpek balığı iskeletleri, Alplerde istiridyeye fosilleri bulunmaktadır. Jeologların birçoğu Atlantis kıtasının bir zamanlar var olduğunu, sonradan battığını kabul etmekte, ama bu işin yeryüzünde insan yaşadığı zamanda olup olmadığı üzerinde fikir birliğine varamamaktadırlar.

Atlantis efsanesini, olduğu bilinen başka depremlere, sözgelisi Akdenizi su altına alan olay gibilerine bağlayarak açıklama yolları da düşünülmektedir. Sicilya ile İtalya'yı ayıran, Ege denizindeki Thera adasının yarıdan fazlasını batıran olaylar gibi. Bunlardan başka Atlantis'in Kuzey denizinin bugünkü kıta sahanlığı üzerinde olduğu, ya da şimdi Sahra olan yerde bulunduğu da ileri sürülmektedir.

Atlantis konusunu iyice inceleyen Alman bilimcisi K. Bilau, deniz tabanlarını, vadi ve yükselticileri tanımaya büyük önem vermiş ve Atlantis'in Atlantik'de olduğu görüşünü desteklemeyi seçmiştir. Bunu ifade ediş biçimi, bilimsel olmaktan çok şiirsel ve duygusal bir havadadır. «Okyanusun derin sularının dibinde Atlantis yatıp dinlenmektedir. Ancak en yüksek dorukları, Asorlar olarak karşımızdadır. Sıcak ve soğuk su kaynakları, binlerce yıl önceki yazarların anlattığı gibi, hâlâ fışkırmaktadır. Üzerindeki dağ gölleri bugün deniz suyuyla dolmuştur. Eğer Eflatun'un anlat-

ATLANTİS'İN ESRARI

tıklarını harfiyen kabul eder, Asor yöresini bu bilgilere dayanarak araştırırsak, batık Atlantis'i, Dollabarata adasının güneyinde bulacağız. Orada, geniş ve düz bir vadinin ortasında, rüzgârlardan bu engebelerle korunan başkent yatmaktadır. Bilinmeyen tarihöncesi kültürünün beşiği oradadır. Altın kentle aramızda yalnızca iki mil derinliğinde bir su tabakası vardır. Bilimcilerin Atlantis'i her yerde ararken, Eflatun'un açık seçik tarif ettiği bu noktayı atlamaları çok şaşırtıcıdır.»

ALTINCI BÖLÜM

ATLANTİS DÜNYA TARİHİNİ NASIL DEĞİŞTİRDİ

VAR olup olmadığı bile kesin olmayan bir ada için Atlantis'in tarih ve edebiyat üzerindeki etkileri doğrusu hiç de azımsanamaz. 1453 de Constantinopl'un düşmesinden sonra (*) klasik kültür yeniden batıya doğru akmaya başlayınca, Eflatun'un sözleriyle diğer yazarların Atlantik adalarına ait kayıtları insanoğlunun hayal gücünü yeni baştan kurcalamaya başladı. Seyahat kitaplarını hiç kaçırmadan okuyan ve eski haritalara da meraklı olan Colomb, dünyanın yuvarlak olduğuna inanan tek kişi değildi. Dünyanın çevresi ilkçağlarda İskenderiye'de hesaplanmış, beş yüz milik bir hata ile bulunmuştu. Ama İskenderiye aydınları, her ne kadar dünyanın ölçüsünü çıkarmayı biliyorlardıysa da, hiç bir zaman çevresini dolaşıp yuvarlaklığını kanıtlamaya kalkışmamışlardır. (Ya da biz öyle biliyoruz).

Colomb zamanında birçok dünya haritaları vardı. Bunların verdikleri bilgiler çeşitli, üzerlerindeki rotalar ise hep yıldızlara göre işaretliydi. Yani başka bir deyimle, Colomb'un yola çıkarken gösterdiği cesaretlerin en büyüğü, deniz canavarlarıyla karşılaşmayı göze almak, ya da dünyanın kenarından boşluğa düşmek değil, bu tür haritalara bel bağlayarak yola çıkabilmektir.

(*) Yazarın ifadesi.

Bu haritalardan bir kısmı Antillia, Antilla, Antilha, ya da Antiglia'yı göstermekteydi. Bunlar Atlantis'in, Talih adalarının, Hesperides'in ve diğer adaların çeşitli isimleri olabilir. Colomb'un bu yolculuk için yanına aldığı sanılan Toscanelli haritası Antillia'yı göstermektedir. Colomb yolculuğa çıkmadan yıllarca önce Toscanelli ona yazdığı bir mektupta Hindistan'a giderken yolda uğrak yeri olarak Antillia'yı önermekteydi. Toscanelli'nin haritasında Atlantik'in karşı kıyısında Çin ve Hindistan görülmekte, Antillia ile diğer adalar ise yol boyunca uğranabilecek yerler olarak kendini belli etmekteydi.

Colomb'un yolculuğu sırasında yanında Becario haritasının da bulunduğu, ya da hiç değilse bu haritayı daha önceden görmüş olduğu oldukça kesindir. Haritanın yapılış tarihi 1435'dir. Bundan sonra hazırlanan haritalardan Colomb'un gördüğü sanılanlar ise Branco (1436), Pareto (1455), Roselli (1468), Bennicosa (1482) ve belki de 1492 tarihli Benheim haritasının hazırlanmasında kullanılan bilgilerle fikirlerdir. Bunların hepsinde Antillia, çeşitli imlâlarla yer almaktadır. Yeri genellikle Atlantik'in ilerisinde Portekiz hizasındadır. Böyle olunca isminin Portekizce Antilha (ante ilha) olarak yazılması da oldukça mantıklı gözükmektedir. Bu deyimın anlamı 'Karşı ada'dır. Okyanusun ortasında bulunan yedi şehirli adayı tanımlamaktadır. Adın kökü ister bundan gelsin, ister bu kelime Atlantis'in adının değişmiş hali olsun, sonuç aynıdır. Bu büyük ada Colomb'a durak yeri olarak tavsiye edilmiştir, her haritada bulunmaktadır, yeri Atlantis'in bulunduğu söylenen yerdir ve biçimi de Eflatun'un Atlantis tanımına uymaktadır.

Colomb'un aynı zamanda eski Romalı yazar Seneca'nın bir oyunundaki bölümden de esinlendiği söylenmektedir. **Medea**'nın ikinci perdesinde şöyle denilmektedir: «Günün birinde okyanus, içinde sakladıklarını ortaya çıkaracak, karalar bütün haşmetiyle bize görünecektir. Thetis (deniz) yeni kıtaların üstünü açacak, ve o zaman Thule dünyanın sonu olmaktan çıkacaktır...»

Acaba Seneca okyanus altındaki kıtalar fikrini kendi hayalinden mi, Eflatun'dan mı, yoksa başka kaynaklardan mı edinmiştir? O çağlarda bu genel kanılar ne kadar yaygındır? Kaç kişi tarafından paylaşılmaktadır? Bugün bu konularda ancak tahmin yürütebiliriz. Fakat Colomb'un da düşüncelerinin bunlardan esinlendiği kabul edilebilir. Bunun böyle olduğu Colomb'u ve fikirlerini çok yakından tanıyan biri tarafından da doğrulanmaktadır. Oğlu Fernando, **Medea** oyununun bir kopyasında o sayfaya «Bu kehanet, 1492 yılında babam Amiral Cristoph Colomb tarafından yerine getirilmiştir,» diye bir not düşmüştür.

«**Hint topraklarının genel tarihi**» adlı kitabın yazarı Lopez de Gomara, Colomb'un **Timaeus** ve **Critias**'ı mutlaka okumuş ve Asya ile Afrika kadar büyük olup da sonradan batan Atlanta adasını öğrenmiş olduğunu savunmaktadır.

Fernandez de Oviedo tarafından ileri sürülen bir iddiaya göre İspanyol krallarının Yeni Amerikan toprakları üzerindeki hakları tartışmasız biçimde meşrurdur (Hint adalarının Genel ve Doğal Tarihi 1525). Çünkü, «eski İspanyol kralı Hesperus, Atlas'ın kardeşidir. Fas'ın bulunduğu yeri ve Hesperides diye bildiğimiz batı adalarını o yönetmiştir. Bunlar kırk

günlük deniz yolculuğu sonunda varılabilecek bir yerde diye not edilmiştir. Bugün de oraya ancak kırk günlük deniz yolculuğundan sonra varılabilmektedir... demek ki sözü edilen adalar, bu batı adalarıdır. Hesperus'un gününden beri İspanyollarıdır. Bugün de, Colomb eliyle, yine İspanyollara kazandırılmıştır...»

Çağın yazarlarından Bartolome de Las Casas buna karşı çıkmıştır. Kendine özgü yargılara sahip bir papaz olan bu kişi, İspanyolların «katliam» sayılabilecek davranışlarına karşı, yani dünyanın kızılдерillerini korumak niyetindedir. Hesperides veya Atlantis'den dolayı bu topraklar üzerinde İspanyolların hak iddia etmesini bu yüzden kabul etmemektedir. Buna rağmen, 1527 yılında yazdığı kitabında Colomb'dan söz ederken şöyle demektedir. «Christoph Colomb, Atlantis'in batmış olmasına rağmen, su yüzünde başka adaların ya da toprakların kalmış olabileceğine inanmakta haklıdır...»

Yeni dünyanın keşfi sırasında yaşamış diğer yazarlardan Pedro Sarmiento de Gamboa, 1572 yılında şunları yazmıştır: «İspanya'ya ait olan Batı Hint adaları, büyük Atlantik adasının parçalarıdır. Yani büyük Atlantik adasının topraklarındandır. O zaman Atlantik adasının bulunduğu yere bugün Atlantik Okyanusu denilmektedir. Yani bugün gemilerle üzerinden geçtiğimiz yer, eskiden deniz değil kara idi.»

Meksika'yı ele geçiren İspanyollar Azteklerin Aztlan adlı bir yerden gelmiş olduklarını duyunca, onların Atlantisliilerin torunları olduğuna kesinlikle inanmış, bu yüzden İspanyolların fetih haklarını da daha doğal saymışlardır. Hoş bu hakları tartışmaya, ya da kabul ettirmeye pek ihtiyac duydukları da yok-

tu. Ama Aztek kelimesi, Az veya Aztlan halkı anlamına geliyordu. (Aztekler kendilerine genellikle Tenocha ya da Nahualar derlerdi).

İspanyol fatihler yeni dünyaya ayak bastıklarında nasıl Atlantis'in ya da Hesperides'in anısı yüzünden kendilerini buranın sahibi saydıysa, orada yaşayan Aztekler de, aynı veya benzer efsaneler nedeniyle, fakat bambaşka bir açıdan, bu yeni gelenleri kendilerini uygarlaştıracak tanrı veya kahramanlar olarak kabul etmişlerdi. Doğudan gelen bu insanlara karşı koymalarını efsaneleri önlüyordu. Yaptıkları yanlışlığı anladıkları zaman ise, artık çok geç olmuştu.

Yüzyıllar boyunca Toltec, Maya ve Aztek uluslarıyla diğer orta Amerika halkı, bu arada Chibcha'lar, Aymaralar ve Quechualar gibi Güney Amerika grupları, doğudan gelen beyaz yabancıların kendilerine uygarlığı ve sanatları öğrettiklerine, sonra giderken yine geleceklerini söylediklerine inanmışlardı.

Azteklerin sakallı beyaz tanrısı Quetzalcoatl, Toltek uygarlığını kurduktan sonra yeniden doğuya, vatanına, Tollan-Tlapalan'a dönmüş bulunmaktaydı. Buradaki halka bir gün yine geleceğini, bu ülkeyi yöneteceğini söylemişti. Tüylü yılan tarafından simge-len Quetzalcoatl'a, Mayalar da Kukulcan adıyla tapmaktaydılar.

İspanyollar Meksika'ya geldiklerinde, Aztek imparatoru Moktezuma (Montezuma) da, halkın pek çoğu gibi, Quetzalcoatl'ın, ya da hiç değilse onun habercilerinin geldiğine inanmıştı. Hatta İspanyollara bu yüzden «Teules» (tanrılar) demişlerdi. Bunun bir nedeni de, onların gelişinden önce ortaya atılmış bir dizi kehanete dayanıyordu. Garip bir rastlantı eseri

olarak, İspanyollar buraya 1519 da, yani Aztek takviminin 52 yıllık dönemlerinden birinin tam sonunda gelmişlerdi. Bu elli yıllık devreler, Quetzalcoatl'in doğum yıldönümüyle ilgiliydi. Demek ki bu gelenler, büyük tanrının doğum gününde ortaya çıkmışlardı.

Moktezuma'nın kız kardeşi Papantzin, rüyasında okyanustan gelmekte olan bazı insanlar görmüştü. Moktezuma ile Aztek papazları bu rüyayı Quetzalcoatl'in dönüşü olarak yorumlamışlardı. Bu yüzden İspanyollar ortaya çıktıklarında Moktezuma zaten tanrının dönüşünü yarı bekler durumdaydı. Kral, kendi adamlarına onları armağanlarla karşılamalarını, kendi vatanlarına, Meksika'ya hoş geldin demelerini emretmişti.

Azteklar daha sonra vatana dönen bu tanrıların tıpkı insanların yediği yiyecekleri yediklerini, üstelik kurban edilmiş bakireler yerine canlı bakireleri tercih ettiklerini görünce oldukça şaşırdılar. İspanyol istilâsından sonra sağ kalabilen Meksika halkı, bu istilâ iki kıtaya yayıldıkça, tanrıları hakkında daha geniş ve kapsamlı bilgilere de sahip olacaklardı.

Peru'da İnkalara oldukça düzenli bir imparatorluğu vardı. Onlar da On ikinci İnkanın ortaya attığı bir kehanete inanmaktaydılar. Oğlu Huascar'ın İspanyollara anlattığına göre, babanın kehaneti şöyleydi: «On üçüncü İnkanın saltanatı sırasında Babamız Güneş buraya beyaz adamlar gönderecek ve bundan sonra Peru'yu onlar yönetecek. (Sözü geçen On üçüncü İnka, Huascar'ın kardeşi Atahualpa'ydı. İspanyollar tarafından boğazlanırken yukardaki kehanetin anlamını daha da büyük bir açıklıkla anlamış olması gerekir).

İspanyollar ele geçirdikleri her bölgede, bura halkının kendi kökenleri ve uygarlıklarının kökenleri hakkında inandıkları efsanelerin yardımını gördüler. Her yerde doğudan gelen tanrılar olarak karşılandılar. Atlantis konusu incelenirken Amerind (Amerika kızıl-derilileri) efsanelerinin durmadan doğudan söz etmesi bizleri düşündürmekte ve şaşırtmaktadır.

Kızıl-derililer neye inanırlarsa inansınlar, antropologlar genellikle onların buraya Sibiry'a'dan, Bering boğazı yoluyla geldikleri kanısında birleşmektedirler. Irk belirtileri, düz siyah saçlar, kıllı yüzler, yeni doğan bebeklerdeki Moğol lekesi hep bunu kanıtlar gibidir. O zaman doğu kökenini anlatan, uygarlığın doğudan geldiğini ileri süren, doğudaki ana vatanın bir tufan sonucu battığını belirten bu ardı arkası kesilmez efsaneler nereden çıkmaktadır:

Belki de bazı Amerindler doğudan gelmiş, ya da hiç değilse kültürleri doğudan etkilenmiş olabilir. Belki halk bu yüzden kendini bu uygar insanların torunları olarak kabul etmekte, bundan bir onur payı çıkarmaktadır. Bugünkü Amerikan halkının, kıtaya ilk gelen **Mayflower** gemisinden çıkanların torunları olduklarını ileri sürüp gururlanmaları gibi. Amerindlerin Atlantik veya Atlanta ilişkisini ortaya koyan bazı noktalar ölümlerin mumyalanması, ortak efsanelere inanılması, eski Avrupa ve Akdeniz halkıyla aralarındaki din benzerliği, haç, vaftis, günah çıkarma, günahların affı, oruç ve bakirelerin kurban edilmesi gibi uygulamalardır. İspanyolar kendi dinlerine benzeyen bu uygulamaları görünce, bunların şeytanın tuzakları olduğunu kabul etmişlerdir. Ayrıca bu ülkelerdeki mimarlık örnekleri de eski Mısır'ı hatırlatmaktadır. Pi-

ramitler burada da vardır. Hiyeroglif'e benzer yazı-
larla süslüdür. Ele geçmiş heykel ve rölyeflerden ba-
zıları (tarihleri henüz tam olarak saptanamamıştır),
kızılderili olmayan insanları, Akdeniz çevresindekilere
benzer kılıklar içinde göstermektedir. Bunlara örnek
olarak Veracruz yakınında Tres Zapotes'de bulunan
büyük taş başları ve Ölmek kültürünün daha küçük
boyutlardaki bazı heykellerini gösterebiliriz. Maya
heykelleri ve kap desenleri de tipik Sami burunlara
sahip, sakallı beyaz adamları, Maya kılığına benzeme-
yen giysi, ayakkabı ve miğferler içinde göstermek-
tedir. Yucatan'da, Palenque'de bulunan silindirik biç-
mindeki beyaz kaideli mumya sandıkları da, Akdeniz
dolaylarında o çağlarda kullanılanlara benzemekte,
Meksika için ayrıcalık göstermektedir.

Yeni Dünya halkının bu topraklarda çok uzun bir
süreden beri yaşamakta olduğunu da hatırlamak
gerekir. Amerika kıtalarında ilk insanın ortaya çıkış
tarihi durmadan geriye doğru itilmektedir. Bugün için
12.000 ve 30.000 yıl öncesi üzerinde durulduğunu bi-
liyoruz. Ayrıca, Amerika kıızılderililerinin tüm özellik-
leri de Kuzey Asya özellikleri değildir. Örneğin o iri
burunları. İspanyol fatihlerin ve kâşiflerin ilk rapor-
ları bize sık sık beyaz ve siyah kıızılderililerden, ara-
daki renk tonlarından ve zaman zaman da kumral
saçlı Amerindlerden söz etmektedir.

Bütün Amerindlerin, kültürleriyle birlikte Asya'dan geldiğini söylemek, işi biraz fazla basitleştirmek-
tir. Bu tek yönlü trafik konusunda, ilgili düşünürlerden
biri bize oldukça önemli bir konuyu da hatırlatmakta-
dır. Bu insanlar gelirken yanlarında Asya evcil hay-
vanlarından hiç bir örnek getirmemişlerdir. Çünkü

İspanyollar buraya ilk geldiklerinde bu tür hayvanlar buimamışlardır. (Bir tek köpek dışında, Bugünkü tipik Meksika köpeği Chihuahua'nın atası olan bir tür köpek). İspanyolların ilk gelişlerinde yeni kıtada buldukları hayvanları şöyle bir gözden geçiren düşünür, göçmen kızilderililerin yanlarında kurt, panter, leopar, geyik, timsah, maymun ve ayıları nasıl getirmiş olabileceklerini sormaktadır. Eğer bu hayvanlar bu kıtalarda kendiliklerinden oluşmamışlar, her halde bugün batmış olan kara parçaları üzerinden, Avrupa ve Afrika'dan gelmiş olmaları gerekir. Peki eğer hayvanlar bu yolculuğu yapabiliyorsa, insanlar neden yapamıyor?

Atlantis'in on dokuzuncu yüzyılda tarihi yeni baştan etkilemesine ramak kalmıştır. Kraliçe Viktorya devrinde İngiltere Başbakanlarından Lord Gladstone, Parlamento'dan bir kanun geçirerek Atlantis'in aranması için fon tahsisi sağlamaya çalışmıştır. Ne var ki, kanun, Lord Gladstone'un hevesli inançlarını paylaşmayan hükümet üyelerinin oylarıyla reddedilmiştir.

Yirminci yüzyılda Atlantis dernekleri Avrupa'da yeni baştan kurulmuş (Bölüm 9'a bakınız), fakat henüz tarihî sayılabilecek faaliyetlere ulaşamamışlardır. Bunlardan bir tanesi «**Atlantis Derneği Prensibi**» Danimarkalı bilimciler tarafından kurulmuştur. Prens Christian'ı kendine başkan olarak seçen dernek kısa zamanda binlerce üye toplamış, ve başkanlarına «**Atlantis Prensi**» denmeye başlamıştır. (Prens Christian, Vikinglerin ilk okyanus kâşiflerinden Leif Ericson'un soyundan geldiğine göre bu ismin seçilişi oldukça da yerinde sayılmak gerekir).

Gerçi Atlantis konusu bugün canlılığını korumak-

tadır ama, Cayce'in kehanetleri doğrultusunda su yüzüne çıkacak kara parçalarının sahipliği, üzerinde yapılacak uluslararası tartışmaları saymazsak, bugünden sonra bu konunun tarihi etkilemesi yalnızca eski tarih bilgilerimizin onaylanması biçiminde olacaktır diyebiliriz. İnsanlığın ilk çağının başlangıcı, geçmiş çağların sisleri arasında durmadan daha gerilere doğru itilmektedir. Piskopos James Ussher'in On yedinci yüzyılda Dublin'de yayınladığı İncil yorumuna göre, insanlığın başlangıcı olarak kabul edilen tarih o sıralarda M.Ö. 4004'dür. Oysa bugün bizler, alet kullanan insanın milyonlarca yıl önce dünya yüzünde var olduğunu bilmekteyiz. Ortadoğuda siteler tarihi günümüzden 9000 yıl öncesine gitmektedir. Arkeoloji de durmadan bize uygar insanın sandığımızdan çok daha eski zamanlarda da var olduğunu kanıtlayacak yeni yeni bulgular sunmaktadır. İnsanlık tarihinde bilmediğimiz bir sürü boşluklar olduğu ortadadır. Belki Atlantis de bunlardan biri olarak kendini kabul ettirebilecektir.

YEDİNCİ BÖLÜM

ATLANTİS AÇIKLAMASI

ESKİ dünya ile yeni dünya arasında var olan kültürel, zoolojik, botanik ve antropolojik bağların açıklanmasında Atlantis köprüsü öylesine büyük bir kolaylık sağlamaktadır ki, Voltaire'in dediği gibi, «Eğer Atlantis gerçekten var olmasaydı, onu icat etmek zorunda kalacaktık,» demek yanlış olmayacaktır.

Kültürel açıdan, eski çağlarda insanların bildikleri bazı bilgiler, daha eski bir uygarlığın varlığını kabul ettiğimiz takdirde çok daha kolaylıkla açıklanabilmektedir. Zamanla bu uygarlık içinde biriken bilgi ve kültür, daha az yaratıcı mirasçıların eline devretilmiş olabilir. Çünkü gerek ortaçağın karanlık devirlerinde, gerek başka modern örneklerden gördüğümüz gibi, insanlığın ilerlemesi ve uygarlaşması her zaman düzenli biçimde ileriye doğru olmamaktadır. Zaman zaman duraklamakta, sanki tereddüt etmekte, hatta geriye doğru dönüş bile yapmaktadır.

Ele geçen tek tük bilgiler bize ilkçağlarda sandığımızdan çok daha ileri bir bilim düzeyinin var olduğunu belirtmektedir. Klasik yazarların çeşitli eserlerde gördüğümüz coğrafya bilgilerini, öteki kıtaların varlığı ile ilgili sözlerine ek olarak, oldukça ileri düzeyde bir astronomi bilgisine de sahip oldukları, zaman zaman efsane kılığında bile olsa, kendini belli etmektedir. O uygarlıkların çeşitli konulardaki «know-how» ları, her nasılsa onları izleyen kültürlerin elinde yok

olmuş, ancak modern çağda yeni baştan keşfedilmiştir.

Örneğin teleskop kullanmayan ilk çağ insanları, Uranus gezegeninin güneş çevresinde dönerken belirli aralıklarla kendi iki uydusunun önüne geçtiğini, onları dünyadan görünmez hale getirdiğini nereden bilebilirlerdi? O insanlar bu bilgiyi, Uranus'un kendi çocuklarını yemesi ve sonradan kusması biçiminde efsaneleştirmişlerdi. Bu ayrıntıyı gösterecek kadar güçlü teleskoplar ancak modern çağlarda ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Dante Alighieri Güney Yıldızını Avrupalılardan 200 yıl önce nereden görmüş, nereden duymuş olabilir? **İlâhi Komedî**'sinde Dante cehennemden çıktıktan sonra, Arâf dağında gördüğünü şöyle anlatmaktadır: «Sağıma döndüm, kutba doğru baktım. Orada dört yıldız gördüm. Bu yıldızları ilk insanlardan bu yana hiç kimse görmemişti. Gökyüzü onların ışığıyla pırıl pırlıdı. Bu ışıkları hiç bir zaman göremeyen kuzey bölgelerine yazıklar olsun!...» Güney yıldız kümesini bilmesi bir yana, acaba Dante **ilk insanlar** sözüyle kimleri anlatmaya çalışıyordu?

Arada sırada ortaya çıkarılan tarihî eserler, bilgilerimize ters düşen eski kültürlerin varlığını öylesine kanıtlamaktadır ki, bunlara **inanılmaz olaylar** demek pek de abartma sayılmaz. 1853 yılında, modern optik merceklerle benzeyen kristal bir mercek, İngiltere Bilimi Geliştirme Derneği tarafından sergilenmişti. İlginçliği, Asurluların başkenti Nineveh'de yapılan kazılarda ortaya çıkarılmasıydı. Modern mercek işleme tekniklerinin geliştirilmesinden 1900 yıl daha önce yapılmıştı.

Ekvator açıklarında, Esmeralda'da okyanus tabanından çıkarılan Columbia öncesi eserleri tüm arkeologlar tarafından, ele geçmiş en eski örneklerden sayılmaktadır. Bunlar arasında da Koneks mercekler bulunmuştur. Çapları 2 inç'dir. Ayna olarak kullanılabilmekte, şekli küçültmekte, fakat biçimini bozmamaktadırlar. Meksika'da Olmeklerle ilgili La Venta kazılarında da, hematit adı verilen ve iyi cilalanan bir demirden, birçok küçük aynalar bulunmuştur. Bunlar konkav'dır... Bilindiği gibi Olmek kültürü, Meksika kültürlerinin en eskilerinden sayılmaktadır. Aynalar incelendiğinde, bizim bilmediğimiz bir sürece göre hazırlandıkları, kenarlara yaklaştıkça bombeliklerinin daha da arttığı anlaşılmıştır. Bunların nasıl kullanıldığı kesin olarak saptanamamıştır ama, yapılan deneyimler bunları güneşe tutarak ateş yakılabileceğini ortaya koymuştur. Kuzey Afrika'da, Libya topraklarında bulunan mezarlarda da merceğe benzeyen parçalar ele geçmiştir. Plutarh'ın anlattıklarına göre, Sicilyalı mucit ve bilimci Arşimed de «göze güneşin bùyüklüğünü gösterebilmek için optik aletler kullanmaktaydı.

Bazen arkeolojik bulguların ne olduğu da kesinlikle anlaşılamaz. Yunanlıların Antiketers denizcilik kompüteri buna bir örnektir. Hikâyesi şöyledir: Ege denizinin dibinde yatan batık bir gemi enkazı araştırılırken, 1900 yılında ele birçok heykeller, bu arada Poseidon'un da bir tunç heykeli geçmiş bulunmaktadır. Bugün bu heykel Atina müzesinde sergilenmektedir. Aynı enkazdan çıkan eserler arasında yukarıda sözü edilen kompüterin de bulunması ilginçtir. Bu bilgisayarın fonksiyonu başlangıçta hiç anlaşılamamış-

tır. Görünüşe bakılırsa üzerinde anlaşılamayan yazılar bulunan bir dizi tunç plaktan oluşmuştur. Yıllarca su altında kalmanın etkisiyle bunlar da birbirine kaynamış durumdadır. Temizlendikten sonra bu aletin bir bilgisayar olduğu anlaşılmıştır. Birbirini çeviren dişliler sistemiyle güneşe, aya ve diğer yıldızlara doğru ayarlanabilmekte ve denizcilikte kullanılmaktadır. Bu tek bulgu, ilkçağ denizciliğine karşı tutumumuzu bir hayli değiştirmiş bulunmaktadır.

Bir de Pirî Reis haritası sorunu vardır. Pirî Reis, 16 ncı yüzyılın ünlü Türk kaptanlarından biridir. Ona ait olan dünya haritasında güney Amerika ve Afrika kıyılarıyla Antarktika'nın bazı parçaları açıkça görülmektedir. Antarktika'nın bu haritaya nasıl girebildiği büyük bir bilmedir. İşin daha da şaşılacak yönü, Antarktika toprak yapısının modern yöntemlerle son incelemesinde elde edilen sonuçların, bu haritayı doğrular biçimde olmasıdır.

Pirî Reis haritasının çok eski Yunan haritalarından derlenmiş olduğu sanılmaktadır. Bunlar belki İskenderiye kütüphanesinin imhası sırasında kaybolan haritalardan olabilir. Eğer bu harita gerçekten bir takım ilkçağ haritalarından derlenmişse, çok eski zamanlarda bilinen bazı önemli coğrafi bilgilerin sonradan karanlık çağlarda unutulmuş olduğunu kabul etmek zorundayız demektir.

Geçmişten bize, eski çağlarda bilindiğini hiç sanmadığımız bazı başka keşiflerin belirtileri de gelmektedir. Bunlardan biri, patlayıcı maddelerin kullanımı konusudur. Barutun ve Yunan Ateşi denilen şeyin keşfi, zamanın sisleri arasında gölgelenmiş gibidir. Avrupa'da barutun bilinmesinden çok önce, Çin-

liler patlayıcı maddeleri kullanmaktaydı. Edgerton Sykes adlı tanınmış İngiliz Atlantis uzmanı, Madras Üniversitesinden R. Dikşitar'ın sözlerine dayanarak, Hindistan'da patlayıcı maddelerin M.Ö. 5000'den önce de bilindiğini ortaya atmaktadır. Bizansın Yunan Ateşi, Batı Roma İmparatorluğunun yıkılmasından sonra bin yıl boyunca Bizanslılara kendi imparatorluklarını ayakta tutma olanağını vermişti. Bunun nasıl yakıldığına o zaman bilen pek az olduğu gibi, bugün de hiç bilen yoktur. Anlaşıldığına göre ateşler bir kabuk içinde, mancınıkla atılıyor, karşı duvara çarpınca yanmaya devam ediyor. üzerine su serpildiğinde sönmüyor, hatta su yüzünde bile yanıyordu.

Hannibal'in de Avrupa'da Romalılara karşı patlayıcı madde kullandığı rivayet edilmektedir. Eğer bu gerçekse bile, Hannibal hiç bir zaman bunu açığa vurmamıştır. Çünkü Romalıların kendisine doğaüstü güçler yorması daha işine gelmiştir. Romalılar Hannibal'in yolu üstündeki kayaların patlayıp yanarak ona yol verdiğini, sonra askerlerin kayalara sirkeli su döktüklerini söylemişlerdir. Daha sonra Trasymene savaşında yerler sarsılmaya başlamış, yukarlardan kaya parçaları Romalıların üstüne yuvarlanmış, Kartacalılar bu savaşta büyük bir zafer kazanmışlardır. Eğer bu olaylara sebep bir depremse, bu depremin Kartacalıları iyi kolladığını, ve onların bundan yararlanmasına olanak verdiğini not etmekte yarar vardır.

Bundan bir süre önce Büyük İskender'in orduları Hindistan'da bir kente saldırırken, kenti savunanların sur duvarlarından kendilerine «gök gürültüsü ve yıldırım» attığını görüp pek şaşmışlardır.

Jericho'nun duvarlarının çökmesini de, saldıran İbranîlerin boru seslerinden çok, açtıkları tünellere yerleştirdikleri mayınlara yorumlayanlar çoğunlukta-
dır.

Ne olursa olsun, bize patlayıcı maddeleri düşün-
düren olaylar sık sık eski çağ tarihini süslemektedir.
Böyle gizli silâhlar genellikle daha eski kültürlerin
elinde olup, onların torunları tarafından kullanılmakta-
dır. Yani bu silahlara ait bilgi bu insanlara bir yerden
miras kalmış gibidir. Yalnızca onları keşfedenlerin izi
yoktur.

Gize'nin büyük piramidini düşündükçe, sanki geç-
mişteki üstün bir ırk, gelecek kuşaklara bir miras bır-
akmak istemiş, kendi bilimsel üstünlüklerinin kanıtını
ortaya sermek istemiş gibi bir duyguya kapılırsınız.

Napoleon'la gelen inceleyicilere kadar, Büyük
Piramidin o dev boyutlarından başka hiç bir özelliği
dikkati çekmemiştir. Mısır Fransızlar tarafından iş-
gal edildiğinde, işgalciler ülkenin bir haritasını çıkar-
maya koyulmuşlar ve hesapları için de, çok doğal
olarak, Büyük Piramidi merkez seçmişlerdir. İlk önce
taban köşegenlerini uzattıklarında Nil deltasının iki
yanındaki sınırı çizmiş olduklarını fark etmişlerdir.
Sonra oradan geçen meridyenin, piramidin tam doruk
noktası üstünden geçtiği ortaya çıkmıştır. Bu merid-
yen deltayı iki eşit parçaya bölmektedir. Birisinin bu
piramidi bu özel noktaya inşa etmeyi özellikle hesapl-
dığı ortadadır. Daha sonraki incelemelerde piramidin
ötekileri de yeni bilmeceler getirmiştir. Taban çevresi,
yüksekliğin iki katına bölündüğünde 3, 1416, yani Pi
sayısı çıkmaktadır. Piramidin merkezi 30° meridyen
üzerindedir. Bu da gariptir. Çünkü bu meridyen, dünya-

nın suyu çok olan yarı küresini, karası çok olan yarı küresinden ayıran meridyen olarak bilinmektedir. Piramidin kuzeye dönük yüzünden, kralın odasına bir dehliz gitmektedir. Bu dehlizin son bulduğu noktadan, aradaki milyonlarca tonluk kaya arasından, doğrudan kutup yıldızını hedef alan bir çizgi çizilebilir. Bu yıldız, piramidin yapıldığı tarihlerde **ejder burcuna** bağlı olarak bilinmektedir. Piramidin yüksekliği bir milyarla çarpıldığında, dünyanın güneşe uzaklığını vermektedir. Piramidin her yan sathındaki kübit ölçüsü, yılın günlerine eşittir. Diğer bazı ölçüler, dünyanın ağırlığını, kutup radiusunu verirken, kralın odasında bulunan kırmızı granit bir sandık da tüm bir hacim ve boyut ölçme sisteminin bilincine işaret etmektedir.

Büyük Piramidin ölçüleri pek çok kitaba konu teşkil ettikten sonra, bugün biraz alay konusu olmaya başlamıştır. Bunun nedeni fazla hevesli bazı yazarların, piramidin dış ve dehliz ölçülerinde geleceğe ait kehanetler bulunduğunu yazmaya başlamalarıdır. Büyük piramid, bildiğimiz kadarıyla, Mısır piramitleri arasında böyle hesaplı ölçülere sahip olan tek piramitlerdir. Yüzyıllar boyunca Mısırlıların da bu piramitte hazineden başka bir şey bulunduğuna inanmadıkları ortadadır. Yapının firavuna mezar olarak kurulduğunu bizim gibi onlar da varsaymışlardır.

Mısır'ın eski tarihinde esrarlı bir durum vardır. Uygarlığın başında, birinci sülâle devrinde, yani M.Ö. 3200 sıralarında Mısır'ın cilâlı taş devrinden birdenbire, tarihsel anlamda göz açıp kapayıncaya kadar diyebiliriz. Modern bir uygarlığa geçtiğini bilmekteyiz. Hemen ellerinde bakır aletler belirmiş, bunlarla büyük saraylar, tapınaklar yapmaya başlamış, gelişkin

bir yazı kültürü bulmuş ve sanki aradaki geçiş dönemini hiç yaşamamışlardır. Mısırlılar bu ileri uygarlığı nereden edinmişlerdir? Ptolomeler çağında yaşamış bir tarihçi olan Manetho, eskilerin bu bilgileri tanrılardan aldıklarını söylemektedir. Birinci Firavun Menes'den önce Mısır'ı yöneten tanrılardan.

Hindistan'ın çok eski din kitapları olan Upanişadlar yüzyıllar boyunca çok karmaşık, anlaşılması güç yazılar olarak bilinirdi. Oysa maddenin molekül yapısı bulunduğundan sonra, bunları anlamak çok kolaylaştı. Bu da din kitaplarında korunan bilimsel bilgilere başka bir örnektir. Sıfır sayısı hakkındaki bilgimizi, daha doğrusu sıfırı kullanmaya başlamamızı da eski Hintlilere borçluyuz. Sıfırı bize Araplar, Hintlilerden öğrenerek getirmişlerdir. Kendi yazılarında onu bir nokta olarak gösterirler.

Ama beri yandan Meksika ve Guatemala'daki Mayalar da sıfırı bilmektedirler. Bu sayı kronolojik ve astronomik hesaplarda Mayalar tarafından şaşılaçak bir kusursuzlukla kullanılmıştır.

Eski Mısır'la Meksika takvimleri arasında da astronomik bir rastlantı bulunması ilginçtir. Her iki uygarlıkta da bir yılın 365 gün 6 saat olduğu hesaplanmış, ya da bir başka kaynaktan öğrenilmiş, bu süre aylara bölündükten sonra geriye 5 gün artmış, bu kusurlar da Meksika'da 52 yıllık sürelerin sonuna, Mısır'da ise 1460 yıllık sürelerin sonuna eklenmiştir. Azteklerde yeni yılın başlama gününün bizim takvimimizdeki karşılığı 26 şubattır. Mısırlıların da yeniledikleri takvimlerinde Thoth ayının başı yılbaşdır. Bizim takvimimizde bu da 26 şubata gelmektedir.

Fakat bu şaşırtıcı matematik ve fizik bilgilerin dışında Mayaların ve diğer Amerindlerin tekerleği bil-

memeleri çok gariptir. Önceleri Amerindlerin hiç birinin tekerleği bilmediği sanılmaktaydı. Son zamanlarda bazı Meksika kazılarında oyuncaklar ele geçmiş bulunmaktadır. Bu oyuncaklar tekerlekli dir. Belki de tekerlek bir zamanlar keşfedilmiş, sonradan unutulmuştur. Sanki kültür geriye dönüş yapmış gibi. Maya uygarlığı, İspanyolların buraya ayak basması sırasında bir çökme dönemindeydi. Meksikanın büyük Toltek uygarlığı ile Güney Amerika'daki Cuzco ve Tiahuanaco'yu yapan uygarlıklar da tümüyle yok olmuştu.

Maya mimarîsi ile Mısır mimarîsi arasındaki benzerlik, ilk Maya kalıntılarının bulunmasından beri dikkati çekmektedir. Mayalar da piramitler, sütunlar, obeliskler yapmış, bunları hierogliflerle süslemişlerdir. Onlarda da tarihsel olaylar taş oyması olarak belgelenmektedir. Diğer Amerind mimarî örnekleri de piramitleri, masif inşaat biçimleri yönünden Mısır'ı hatırlatmaktadır ama, en uzak, en denize kaçan Amerind uygarlığı olan Mayalarınki, Mısır'a hepsinden daha çok benzemektedir.

Maya, Toltek ve Olmek uygarlıklarıyla Orta Amerika'nın diğer eski uygarlıklarının nasıl doğduğu sorununa eğildiğimiz zaman, bilgi kaynağı olarak, ilk İspanyol istilâcılarının tarihçi sayılabilecek birinin, Sahagun'un satırlarıyla karşılaşırız. Sahagun, eski kaynaklardan bura uygarlığının Güney ve Orta Amerika'ya başka bir yerden taşınıp getirilmiş olduğunu öğrenmiş bulunmaktadır. Kaynaklarda okuduğu satırları bize şu sözlerle yansıtmaktadır: «... Denizlerden gelip bu yakınlar (Vera Cruz) yerleşmişlerdi... yazıları, kitapları, resimleri olan çok bilge ve eski in-

sanlardı.» Bu konuyla ilgili olarak Edgarton Sykes da Mayaların kentlerini terk edip yeni kentler kurma âdetine değinmektedir. Eğer Mayalar Orta Amerika'nın doğusunda bulunan yerlerden gelmişlerse, ve bu yerler sonradan batmışsa, onlar kentlerini batmadan önce terk edip yenilerini kurmaya alışmışlarsa, o zaman su peşlerinden yetişmeden her kenti bırakıp yenisine yönelmek âdeti biraz açıklanabilmektedir. Tabii beri yandan Mayaların çevredeki tüm doğa verilerini ve ormanları tükettikten sonra bir kenti terk edip yenisini kurdukları kuramı da vardır. Ama Meksika kıyılarında, Karaippler yöresinde sular altında kalmış Maya kentleri de dikkati çekmektedir. Uçaklarla daha yeni yeni bulunan birçok su altı kalıntısının da, ya Mayalara ait, ya da daha eski kültürlerden kaldığı sanılmaktadır.

Kültürel duraklama, daha doğrusu ileri bir başlangıç noktasından sonra hiç adım atmama durumu İnka İmparatorluğunda da görülmektedir. İnkalardan önce Güney Amerika'da yaşamış insanlar, bugün açıklayamadığımız eserler bırakmışlardır. Peru ve Bolivya'daki arkeolojik kalıntıları incelediğimiz zaman bunların nasıl yapılmış olabileceği sorusuna hiç bir cevap bulamamaktayız. Cuzco'nun taş blokları iki grupta toplanabilir. Bir kısmı İnkalılar tarafından yerinden alınıp kendi tapınak ve saraylarının yapımında kullanılmış olanlar, diğer kısmı da hassas kesilmiş, birbirine tam uyan çok büyük taşlarla yapılmış temel yapılardakiler. Bunlar bugün bulundukları yerlere İnkalardan önceki insanlar tarafından konmuştur. Bu ilkel insanların, Mısır piramitlerinde kullanılanlardan daha büyük olan bu taşları, bu dağlık araziden nasıl geçirip yukarıya çıkardıkları, ve o ilkel teknikleriyle

ATLANTİS'İN ESRARI

bunları birbirine bu kadar güzel nasıl uydurup yerleştirmiş oldukları birer bilmecedir. Sonra eğer blokları böylesine kusursuz biçimlendirebiliyorlarsa, neden düz kesmeyi seçmemişlerdir? Neden değişik açılar vererek birbirine geçirmek gibi en güç yolu seçmişlerdir? Buna verilebilecek cevaplardan biri, bu yöntemin yapıya daha bir sağlamlık vereceği, onu depremlere karşı daha güçlü kılacağıdır. Bu akla yakın gelmektedir. Çünkü Ant dağları yöresinde çok yakın zamanlara kadar çok büyük yeryüzü değişimleri yer almıştır.

Açıklanamayan bir kalıntı da Bolivya'da, Titicaca gölü kıyısındaki Tihuanaco kenti harabeleridir. İspanyollar buraya geldiklerinde bu kenti boş bulmuşlardır. Kent tümüyle, çok büyük taş bloklardan yapılmıştır. Bunlardan bazıları 200 ton ağırlığındadır. Birbirine gümüş mandallarla tutturulmuştur. (Gümüş mandallar İspanyollar tarafından hemen aşırılmış, yapıların bundan sonraki depremlerde çökmesi bu yüzden olmuştur). Önceden kazılan temeller içine 100 tonluk taşlar yerleştirilmiş bulunmaktadır. Bunlar, duvarları taşır. 3,5 metre yüksekliğinde, 65 santim kalınlığında taş-tan kapı pervazları yekpare kayalardan oyularak işlenmiştir. Yerel efsanelere göre bu kenti kuranlar tanrılardır. Zaten burayı gören de, kuranların insanüstü varlıklar olduğunu düşünmektedir. Çünkü bu dev boyutlu kalıntılar deniz düzeyinden 13.000 kadem yükseklikte kurulmuş bir kente aittir. Yörenin toprakları, bu kenti yapabilecek kadar büyük bir katiabalığı besleyecek durumda değildir.

Bazı Güney Amerika arkeologları Tihuanaco'nun (kenti kuranların buraya ne isim verdiği bilinme-

mektedir, hiç bir kayıt da yoktur) yapımı sırasında, bu yörenin şimdiki yüksekliğinden 2 mil daha aşağıda olduğunu ileri sürerler, Gerçekten de, kentin yakınında eski ve terk edilmiş bir limanın kalıntıları bulunmuştur. Bu kuram Antlarda sık sık görülen yüzey şekli değişmelerine dayandırılmakta, ve taşların yüzlerinde görülen su düzeyi izlerinden de kuvvet kazanmaktadır. Buna göre Antların bu yöresi, Titicaca gölüyle birlikte yükselmiş, yükselirken kenti harap etmiş ve terk edilmesine neden olmuştur. Tıpkı başka tarih öncesi kalıntılarında olduğu gibi. Yakındaki taş kaldırımın üzerindeki mastodon, toksodon kalıntıları da bu yükselti değişiminin belirtileridir. Çevredeki toprağın böyle bir kalabalığı besleyememesi bir yana, zaten bu yükseltide bu hayvanların yaşaması da mümkün değildir. Ayrıca incelemelerde ele geçen seramiklerin üzerinde de bu hayvanların resimleri bulunmaktadır.

Yerel arkeologlar Tihuanaco'nun terk edilmesi olayını günümüzden 10.000 - 12.000 yıl öncesinde yer almış saymaktadırlar. Yine de, bu tarihlerin kesinleşmesi için karbon tarihlleme yöntemlerinin pek çok kere tekrarlanması gereklidir. Ne olursa olsun bu tarih, Mısırlı papazların Efiatun'a Atlantis'in batış tarihi olarak verdikleri zamana uymaktadır. Dünyanın bir yeri alçalırken, öteki kısmının yükselmesi, böylece bir çeşit denge sağlanması akla yakın gelmektedir. Yani yeryüzünün «katlanması» gibi bir olay. Bu olaydan Güney Amerika'nın batı kıyılarının da etkilendiği ortadadır. 1966 yılında, Duke Oseanografi Programında su altı kameraları, Peru açıklarında, 2000 metre derinlikteki bir platonun üzerinde oymalı sütunların fo-

toğraflarını çekmiş, genellikle düz olması gereken yüzey şeklinde de garip bir biçimde engebeli olduğunu tespit etmiştir.

Lamont Jeoloji Gözlemevi'nden Dr. Maurice Ewing'e göre okyanus deprem kuşakları incelendiğinde, «... basıncın karşı etkisi gerilimdir. Bu da yeryüzünün katlanmasına yol açar. Kıtanın dağ silsileleri olan Kaya ve And dağları her halde böyle katlanma olaylarının sonucu olarak oluşmuştur.»

Güney Amerika'da yaşamış olan tarih öncesi uygarlığının diğer izleri de şaşırtıcıdır. Tıpkı Meksika'da bulunan tekerlekli oyuncaklar gibi. Eski Peruluların gelişmiş bir hiyeroglif benzeyen yazıları vardır. Bu yazılar Orta Amerika uygarlıklarının yazılarını hatırlatmaktadır. Fakat her nedense İnkalar bu yazıyı yasaklamış, kendi bellek sistemlerini kendilerine özgü bir yolla, renkli kordonlara attıkları düğümlerle not etmeye başlamışlardır. Bu kordonlarda yasalar, vergiler, nüfus sayımları kayıtlıdır. Belki bu düğümler de bir çeşit yazıdır. Ya da ilkçağa özgü bir tür bilgisayar cevap sistemidir.

Bundan başka, büyüklüğünden ötürü «inanılmaz» sayılacak bir düzeye ulaşmış yapılar vardır. Cholula (Meksika)'da bulunan bir tepe, aslında bir piramittir. Bugün üzerine bir de kilise kondurulmuştur. Efsaneye göre burası sellere karşı korunmak için yapılmış, fakat yapım sırasında çalışan işçiler birdenbire birbirlerinin konuştuklarını anlamaz hale gelmişlerdir. Yani dilleri ayrılıvermiştir. (Tanıdık bir efsane) Ekvator'da, Quito yakınında bir dağın biçimi öylesine düzgündür ki, birçok gözlemciler buranın yapay bir dağ olduğunu savunurlar. Yani onlara göre bu dağ,

dev bir piramittir. Yine de genel kaniya göre, bu dağ insan yapısı olamayacak kadar büyüktür. Tolteklerin ve Azteklerin dev piramitleri tapınaklarına temel olarak kurulmuştur. İspanyollar bunları gördüklerinde böyle «gök sarayları»nın varlığına çok şaşmışlardır.

Dev boyda taşlardan kurulu eserlere Atlantik do-laylarında ve eski Akdeniz kültüründe sık sık rastla-maktayız. Stonehenge'in esrarlı monolitik daireleri, Brötanya ve Cornwall'daki dolmenler, İrlanda, Aran ve Kanarya adalarındaki neolitik kaleler, Güney İsp-anya'daki dev duvarlar, piramit kuşağını Amerika'dan başlayıp Etrüsklerin yaşadığı yere, oradan Ku-zey Afrika ve Mezopotamya'ya uzanması, taş saray-lar, mezarlar, tapınaklar, Sardinya, Malta ve Balear adalarındaki mağara takımları, Yunanistan ve Girit'te-ki arkaik dev kalıtların Yucatan'da bulunanlara ben-zemesi bunlara örnektir.

Bu megalitik yapıların bir kısmı belki bizim bilme-diğimiz amaçlara yönelik olarak kurulmuşlardı. Söz-gelişi İngiltere'deki Stonehenge dairelerinin bizi il-gilendirmesi yalnızca taşlarının büyüklüğünden ve bu yöreye nasıl taşınmış olduklarının anlaşılama-masından değildir. Aynı zamanda meydana getirdikleri desen de çok ilginçtir. Stonehenge'in orta eksenini yaz ortasında güneşin doğduğu yönü işaret etmektedir. Diğer belirtiler de Stonehenge'i kocaman bir astrono-mi saati havasına sokmaktadır. Yapımdaki ince kore-lasyonlar, yapımcılarının yalnızca astronomiyi değil, trigonometriyi de çok iyi bildiğini ortaya koymaktadır.

Taş takvimlerin örneklerini aradığımız zaman, bir tanesinin de Avebury'de bulunduğunu görürüz. Buradaki örnek, yere çizilmiş büyük ve yassı desen-

ATLANTİS'İN ESRARI

lerdir. Yukardan bakıldığında kolaylıkla görülebilmektedirler. Boyutları öylesine büyüktür ki, şekil ancak uçaktan çekilen fotoğraflarla bir ifadeye kavuşabilmektedir. Stonehenge'la Avebury'nin bulunduğu Cornwall yöresi, İngiltere'nin güney batısında, Atlantığe doğru uzanmış en uç kısmını teşkil eden bir yarımadadır. Sanki bu eserleri yapanların oradan geldiğini göstermek istemişcesine.

Atlantığın karşı tarafında Peru'nun başkenti Lima'nın 160 mil kadar güneyinde bulunan bir çölde çok şaşırtıcı geometrik desenlerle yere çizilmiş çok büyük kuş, hayvan ve insan resimleri bulunmaktadır. Bu desenler 200 mil karelik bir alanı kaplamaktadır. Büyüklükleri nedeniyle biçimleri ancak uçaktan bakıldığında belli olmaktadır. Bunları çizenlerin havadan kontrol olanakları olmadığına göre, çalışmalarını nasıl yürütebildikleri anlaşılamamaktadır.

Bundan daha garip olan bir şey, 1939 da eski sulama tekniklerini havadan inceleyen bir tarih profesörünün bulduğu girift trapezoid çizgilerdir.

Bunları yapanların İnkalardan önce yaşamış olan ve sonra yok olan Nazca kıızılderilileri olduğu ileri sürülmektedir. Bir görüşe göre bunlar yıldızların o çağda soltis ve equinoks çizgileriyle ilişkilerini belirtmektedir. Yani Stonehenge gibi, bunları da taştan yapılmış büyük takvimler saymak gerekir. Yerel efsanelere göre bu yapılar, «dünyaya güneş kadar parlak bir gemiyle, gökten inen tanrıça» Orichana'nın tapınaklarıdır. (İnsanın aklına ilk gelen şey, bu tanrıçanın bu desenleri görebilmesi için zaten göğe yükselmesinin zorunlu olduğu, ya da buranın onun kolay inebilmesi için hazırlanmış bir çeşit hava alanı olduğudur).

Ne olursa olsun, bunları yapan ve yaratanların torunları, ya da daha doğrusu o topraklarda şimdi yaşayan insanlar, bugün bu eserlerin hangi amaçlarla yapıldığını unutmuş görünmektedirler.

Brötanya'da dik duran çok büyük taşlar, yan yana uzun diziler oluşturmaktadır. Bunlar çok dikkatle dengelendirilmiştir. Dikili kaya topluluklarının üzerine, başka kayalar oturtulmuştur. Belki bunlar da zaman ve mevsim gözlemlerini kolaylaştırma amacına dönük yapılarıdır. Fakat içlerinden bir tanesine «Konuşan Kaya» adının takılması gariptir. Son zamanlarda bu kaya ile fal bakılması moda olmuştur. Sorulan soruya göre, kaya ya öne doğru eğilerek, ya da yana sallanarak «evet», veya «hayır» demektedir.

Avrupa'nın Lascaux ve Altamira mağaralarındaki çok eski mağara resimleri de ayrı bir bilmecedir. Bunların benzerlerine başka mağaralarda, Afrika Sahra'sında da rastlanmaktadır. Her halde Sahra, bu eserlerin meydana getirildiği sıralarda henüz çölleşmiş değildir. Konularını sihirden ve avcılıktan alan bu resimler, İspanya, Fransa ve Afrika'nın pek çok mağarasında dikkati çekmektedir. Genellikle bunları yapanların Crê-Magnon insan olduğu, yani Homo Sapienlerden önceki ırkların eserleri olduğu savunulur. Buzul devrinden öncesine, günümüzden aşağı yukarı 30.000 yıl öncesine ait eserlerdir. Resimlerden bir kısmı kaba desenlerdir ama, bazıları çok yontulmuş bir üslup sergiler. Yani bu mağaralarda, birden fazla uygarlık düzeyinin eser bıraktığı anlaşılmaktadır. Aradağı ancak yüzyıllar içinde oluşabilecek stilize resimler bile görülmektedir. Şimdi, 30.000 yıldan sonra incelediğimizde, resimler bize garip bir biçimde modern gö-

zükmeğedir. Oysa aradan geçen sanat çağlarında böyle bir modernliğin benzeri geçmemiştir. Bu gelişmiş saantçılar Batı Avrupa'da ve Kuzey Afrika'da birdenbire nasıl ortaya çıkmış, nereden gelmişlerdir? Yoksa Atlantığın ortasında batan bir yörenin göçmenleri midir?

Fakat elbette bu yukarıda sayılanlar Atlantis'in varlığına sağlam bir kanıt niteliğinde değildir. Bu konu bugün için «güçlü bir tahmin» den ileri gitmemektedir. Eğer gerçek çıkarsa, bugün bizi şaşırtan birçok kopuk bilgi parçaları birleştirilebilecek ve bir anlam ifade etmeye başlayabilecektir.

Buna belki, «tarih öncesi çağlarının Atlantis ile Açıklanması» demek yerinde olur. Yani eski ve yeni dünyalar arasındaki ilişkileri, Amerikalarla Avrupa arasında var olan bir kara köprüsüyle açıklamak. Böylelikle Amerika'da bulunan mamot, fil, aslan, kaplan, deve ve ilkel at kemikleri de bizi şaşırtmaktan kurtulacaktır. İspanyollar geldikleri zaman bu hayvanların hiç biri bu kıtada yoktu ama, kemikleri çok kesin biçimde tanımlanmış bulunmaktadır. Colombia'nın Chicha ulusuna uygarlık getiren hocaları Bochica'nın buraya karısıyla birlikte bir deve üstünde geldikleri efsanelerde anlatılmaktadır.

Fil veya mamot, Amerind sanat ve mimarisinin en sık kullanılan süs motifleri arasındadır. Colomb-öncesi kıızılderilileri acaba bu hayvanları görmüşler midir, yoksa kemiklerini inceleyerek canlı hayvanın nasıl bir görünüm alabileceğini mi bulmuşlardır? Öyle bile olsa, filin hortumunu da bildikleri ortadadır. Yucatan'da Palenque yöresinde bas-relief fil maskeleri ve fil biçiminde başlıklar bulunmuştur. Wisconsin'da da

ayakta duran filin silüeti hâlâ görülüp incelenebilecek durumdadır. Ayrıca pipolarda fil başının süs olarak kullanıldığını da bilmekteyiz. Bunun birçok örneği Iowa'da ortaya çıkarılmıştır. Colomb-öncesi Orta Amerika'sında altından yapılmış kanatlı filler süs eşyası olarak gerdana takılırdı. Bu konuda bir İtalyan eleştirmen, günümüzde fillerin kanatlı olmadığını, büyük bir olasılıkla o çağda da kanatlı olamayacağını hatırlatmaktadır. Fakat böyle düşünürsek kendi sanatımızda kullandığımız kanatlı atlarla Pegasus efsanesini nereye saklayabiliriz?

A. Braghine, «Atlantis'in Gölgesi» adlı kitabında fillerle mamotların durumu ile yüzey şekillerinin değişmesi arasında başka türlü bir ilişki ileri sürmektedir. Sibirya'da bulunan ve 12.000 yıl öncesinden kalmış olduğu anlaşılan donmuş mamotlarla, Colombia'da Bagota yakınlarında ele geçen mastodon kemikleri arasında bir paralellik görmektedir. Her iki halde de, hayvanların böyle kitle halinde ölmesinin nedenini anı iklim değişikliklerine yorumlayan yazar, Sibirya mamutlarının, daha midelerindeki yiyeceği hazmetmeden, ayaküstünde donmuş olduklarına dikkati çeker. Bu hayvanların bir çamur denizinde boğulduktan sonra donmuş olabilecekleri de ileri sürülmüştür. Garip olan nokta, midelerinde bulunan yiyeceklerin bugün artık o çevrede yetişmemesidir. Colombia'daki mastodonlara gelince, Braghin'e göre bunların ölümü, üzerinde otladıkları mer'anın yükselmesindendir. Her iki olay da aynı zamanda yer almış gibidir. Güney Amerika'nın yükselmesi ve Sibirya ovalarını su basması, Eflatun'un Atlantis'in battığını söylediği yıllara rastlar.

Karaların bağlantısı kuramına, başka ve daha

basit hayvanlar da katkıda bulunmaktadır. Avrupa'da, Kuzey Afrika'da ve Atlantik adalarında aynı tip toprak kurtları yaşamaktadır. Tatlı su canlılarından orustacean, hem Avrupa'da hem Amerika'da vardır. Bazı böcekler yalnızca Amerika, Afrika ve Akdeniz bölgesinde görülür. Asorlarda ve Kanarya adalarında bulunan kelebeklerin üçte ikisi Avrupa'da, beşte biri Amerika'da, yaşar. Oleacinida adlı bir canlı, yalnızca Orta Amerika'da, Antillerde Portekiz'de, bir de Asorlarda Kanarya adalarında görülebilir. Molüskler sahillerdeki kayaları ve sığ yerleri sevdiklerinden, ancak belirli ısı derecelerinde yaşadıkları alanı genişletir, yayılırlar. Bu kadar yaygın bir alanda görülmeleri, ancak arada hiç değilse sığ kara bağlantılarının var olmasıyla akla yakın gelmektedir.

Kanarya adalarında, Cueva de las Verdes yakınlarında Lanzarote denilen yerde bir mağara içinde gel-gitlerden oluşan siyah tuzlu su birikintisinde **munidopsis polymorpha** adıyla bilinen kabuklu bir böcek yaşamaktadır. Bu böcekler kördür. Dünyada başka hiç bir yerde bulunmamaktadırlar. Buna benzeyen, fakat kör olmayan **munidopsis tridentata** adlı canlı ise okyanusun yarım mil kadar altında bulunur. Durumu inceleyen bilimcilere göre munidopsisler binlerce yıl önce nasılsa tuzağa düşercesine bu su birikintisine girmiş ve orada yaşadıkları sürece görme yeteneklerini kaybetmiş olabilirler.

Asor adaları ilk keşfedildiğinde orada tavşanlar görülmüştür. Bu da akla bir kara bağlantısını getirmektedir. Meğer ki Kartacalılar vaktiyle tavşanları Asorlara getirmiş olsun! Buna da ihtimal vermek biraz güçtür.

Yine büyük hayvanlara dönersek, Kanarya ada-

larındaki sığır, koyun ve köpeklere bir göz atmamız gerekecektir. On dördüncü yüzyılda adaların keşfi sırasında burada bu canlıların ve insanların bulunmasını açıklamak güç değildir. Çünkü bu adalar Afrika'ya yakındır. Yalnız garip olan bir nokta vardır. Burada yaşayanların o çağlarda hiç tekne ve kayıkları olmaması dikkati çekmiştir. Adalarda yaşayanlar için bu durum pek alışılageilmiş bir durum değildir.

Fok balıkları genellikle okyanusun açıklarına gitmeyi sevmezler. Fakat Asor açıklarında yaşayan bir tür fok bulunmaktadır. Atlantis açıklaması uygulandığında, bu fokların eskiden var olan bir kıyı şeridini izledikleri, fakat felâketten sonra biolojik yaşamlarının değiştiği söylenebilir. Aelius'un «deniz koçları» nı ve Atlantis yöneticilerinin bu hayvanlara benzeyen başlıklarını hatırlatan bir düşünce.

Atlantik adalarının tüm faunası, molüskleri, kabuklu böcekleri, kelebekleri, tavşanları, keçileri, fokları ve insanları, batan bir kıtanın doruklarına sığınmış örnekler olabilir mi?

Bir de tunç devri sorunu dikkati çekmektedir. İnsanoğlu demiri kullanmaya başlamadan önce, bakırla kalayın alaşımı olan tuncu kullanmaya başlamıştır. Bu alaşım Batı ve Kuzey Avrupa'da ve Akdeniz çevresinde kullanıldığı gibi, Peru'daki İnkalalar ve Meksika'daki Aztekler tarafından da kullanılmaktadır. İspanya, Fransa, İtalya, Kuzey Afrika ve hatta Kuzey Avrupa'nın tunç devrinden ele geçen eserler, bizlere bu çağda buralarda daha önce sandığımızdan çok daha uygar insanların yaşadığını göstermektedir.

Bildiğimiz kadarıyla Amerika kıızılderilileri hiç bir zaman tuncu elde etmiş geliştirmiş değillerdir. Bakı-

rın başka alaşımlarını kullanmaktadırlar. Superior gölü dolaylarındaki bakır madenleri incelendiğinde, buralardan M.Ö. 6000 yılında maden elde edildiği ortaya çıkmaktadır. Diğer bazı kızilderililer ise, çok yetenekli metalurjistler olarak görünmektedir. Meksika ve Orta Amerika'da yaşayanlar bize değerli madenlerden yapılmış birçok mücevher ve süs eşyası bırakmışlardır. Peru'nun İnkaları bol miktarda altın ve gümüş madenciliği yapmışlardır. Bu madenleri para olarak değil, süs eşyası işlemekle kullanmışlardır. Özellikle dinsel eşyalar ve saraylarda kullanılan eşyaların yapımında. Altına «Güneşin göz yaşı damlaları», gümüşe de «Ayın göz yaşı damlaları» derlerdi. İspanyol fatihlerinin ifadelerine göre İnkaların bahçelerinde özenle ve incelikle işlenmiş gümüş ağaçların üstünde, altın kuşlar bulunuyordu.

Demirin işlenmesi dünyaya orta Asya'dan yayılmıştır. Bundan önce kullanılan tuncun vatanı ise, Atlantik'in çevresi ve içeriye sokulan Akdenizdir.

Akdeniz'de tunc devrinin ilginç bir örneği, Etrüsklerin uygarlığı olmaktadır. Bu insanların tunc arabaları ve tunc silâhları Romalıları durduracak güçte olmadığı için tarihten silinip gitmişlerdir. Geriye kalan yazılı tarihleri, alfabeleri henüz çözülemediği için okunamamaktadır. Eflatun'un özellikle Etrüsklerin vatanını ve Ligurya'yı Atlantis kolonileri olarak tanımlaması da dikkati çeken bir rastlantıdır.

Tunc devri kültürü Kuzey Afrika'da Nijerya'ya kadar yayılmıştır. Burada eski çağların Yoruba adıyla bilinen halkı çok ileri bir uygarlığa ulaşmış durumdadır. Nijerya'da İfe'de bulunan tunc heykeller arasında en ilginç olanlardan biri Deniz Tanrısı Olokun'-

un başıdır. Bu tanrı da tıpkı Poseidon gibi denizlerin ve depremlerin tanrısıdır!

Tarih öncesi tunç devrinin Doğu Atlantik'de ve onun girintisi olan Akdeniz dolaylarında yayılma çemberini incelerken, bu çembere verilen isimlerdeki benzerlikleri hatırlamamak elde değildir: Atlas, Antilla, Avalon, Arallu, Ys, Lyonesse, Az, Ad, Atlantik, Atalaya ve bir de Amerika'da kullanılan Aztlan, Atlan Tlapallan gibi adlar. Bu kelimeler kaybolan cenneti tanımlamakla kullanılıyordu. Anavatanı... ya da kendilerine uygarlık öğretenlerin vatanını. Yeri her zaman söz konusu halkın yaşadığı yere göre doğuda, ya da batıda diye tanımlanır, sonuçta aynı yöreyi işaret ederdi.

Eğer tarih öncesinin bazı eserlerini aydınlatmak istiyorsak, Atlantis bunların pek çoğunu aydınlatabilecek durumdadır! Atlantığın ortasında, çok eski çağlarda gelişen, oradan çevreye yayılan bir uygarlığın bir felâket sonucu ortadan kalkmış olması, doğu ve batı yarıkürelerdeki ortak tufan efsanelerini, hayvanların ve insan ırklarının dağılımını, yeryüzünün biçim değiştirerek bazı toprakların alçalıp bazılarının yükselmesini, uygarlıktaki duraklamaların nedenlerini, tarih öncesinde yerine pek oturmeyen ileri sanat devrelerini, yalnızca efsanelerde korunan bilgi ve teknikleri, yani kısa ifade etmek gerekirse uygarlığın yayılışını açıklayabilecek durumdadır. Ama Atlantis'in varlığı olayları açıklığa kavuşturmak için ne kadar işimize yararsa yarasın, eldeki kanıt yetersizliği yüzünden bugün hâlâ bir kuramdan ileriye geçememekte ve bu aşamayı yapabilmek için daha pek çok kanıt ihtiyacı göstermektedir.

Geleceğe yönelik dikkatlerimizle kendimizi bilim-

sel incelemeler yapabilecek düzeye getirirken, kendiliğinden geçmiş de çok daha iyi inceleyebilecek aşamayı yapmış bulunuyoruz. Uygarlığın başlangıç tarihi durmadan geriye doğru itiliyor. Bugün öyle eski bir tarihe varmış durumda ki, Eflatun'un Atlantis felâketinin yer aldığını söylediği tarihe kadar inmiş. Yani başka bir deyimle, modern bilgiler, arkeolojik araştırmalar, tarihleme teknikleri, okunmamış alfabelerin çözümü, denizaltı inceleme tekniklerinin artması ile, bugün artık uygarlığın başlangıcını eskiye oranla daha kolaylıkla inceleyebiliriz ve Atlantis kuramının gerçekliğini veya yanlışlığını kanıtlayabiliriz. Çünkü Atlantis kuramının bazı noktaları elde edilen bulgular tarafından çürütülürken, diğer bazı noktaları da değişik bulgularla desteklenmiş, hatta bu bulgular konuya yeni katkılarda bulunmuş durumdadır.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

ATLANTİS'LE İLGİLİ BAZI KURAMLAR

AMERİKA'nın keşfinden bu yana, gerek filozoflar gerekse yazarlar bize Atlantis'le ilgili kuramlarını açıklamaktadırlar. Örneğin Francis Bacon 1638 de yazdığı «Yeni Atlantis» adlı eserinde, Eflatun'un anlattığı Atlantis'in Amerika'nın kendisi olduğunu ileri sürmüştür. Shakespeare'ın «Fırtına» oyunu için seçtiği tema, bir Atlantik adasında işlenmektedir. Bunun nedeni zaman zaman, o sıralarda Atlantis'e duyulan ilginin yeniden artmaya başlamasına yorumlanmıştır. Daha sonra, 1665 tarihinde Peder Kirsher diye tanınan bir cizvit papazı Atlantis'in bir Atlantik adası olduğu fikrine katılmış ve bize bu adanın yerini ve Avrupa ve Amerika ile ilgisini açıklayan pek ünlü bir de harita bırakmıştır. Yalnız bu harita bizim alışageldiğimiz biçime ters düşmektedir. Çünkü başaşağı yapılmış gibidir. Üst kısım güneyi göstermektedir.

Voltaire bile bu gelişmede rol almıştır. Ya da, Jean Billy adlı bir Fransız astronomunun kitabındaki ithaf yüzünden, biz öyle sanmaktayız. Bailly kendi kuramında Atlantis'i kuzey denizinde bir yere yerleştirmektedir. Voltaire'in de kendi kanısını paylaştığını iddia eder. Ne var ki bunu kanıtlamak pek güçtür. Özellikle Voltaire'in kendi çağındaki kuruluşlara ne kadar az güven beslediği düşünülürse...

Arktik ve Antarktik'in bazı yörelerinin eskiden tropik olduğu iyice bilindektedir. Alaska'da, Kuzey

Kanada'da, Grönland'da çaldıran boldozerler, ortaya çöl gibi kaplanların ve diğer hayvanların kalıntıları çıkarmaktadır. Bu durum bize hemen daha sıcak iklim koşullarını düşündürür. Fakat bunun Atlantis konusuyla direkt bir ilgisi yok sayılabilir. Yalnızca dünyadaki büyük iklim değişikliklerini açıklar, o kadar.

Atlantis'le ilgili diğer modern kuramlar arasında, on dokuzuncu yüzyılda ortaya çıkan iki tanesi gerçekten dikkate değer. Bunlardan birincisi Atlantis'i bir Atlantik adası olarak ve Amerika ile Avrupa arasında bir köprü olarak kabul etmekte, ikincisi ise Atlantis'i Kuzey ya da Kuzeybatı Afrika'nın bir parçası diye görmekte, yalnızca o çağda Sahra'nın henüz çöllenmiş olduğunu savunmaktadır.

Kuramlardan ilki 1882 yılında Ignatius Donnelly tarafından büyük bir güçle desteklenmiş, **Atlantis - Antediluvia Dünyası** adlı eser elli baskı yapmış (bugün bile baskılara devam etmektedir) ve Atlantis incelemelerini öylesine etkilemiştir ki, içindeki onca yanlışla, onca hevesli abartmaya rağmen, bugün bile inceleyenler kitaba sempati duymaktadırlar.

Donnelly Atlantis konusunda belki de Bory de Saint-Vincent'in etkisinde kalmıştır. Saint-Vincent 1803 yılında bir makale yazarak Asorlarla Kanarya adalarının Atlantis'in kalıntıları olduğunu savunmuş ve klasik yazarların sözlerine dayanarak bir de Atlantis haritası çizmiştir. Donnelly'yi diğer etkileyenler, Brasseur de Bourbourg ile Le Plongeon adlı iki Fransız yazar olabilir. Bu yazarlar Meksika ve Guatemala'da yaşamışlardır. Maya dilini öğrenen, elimizdeki birkaç Maya kaynağını anlayabileceğimiz dillere çevi-

renler onlardır. Bu yazılarda Mayaların Atlantis'den kaçanların torunları olduklarını kanıtlamaya çalışmışlardır. 1875 yılında Amerika kızılderililerinin kültürlerini Mısır kültürüyle karşılaştıran Hosea'nın etkisi de geçerli olabilir.

Donnelly'ye göre Atlantis dünyanın ilk uygarlığıdır. Çeşitli toprakları sömürgeleştiren ve uygarlaştıran bir güçtür. Kültürlerini yaydıkları topraklar, Atlantik kıyıları, Akdeniz kıyıları, Kafkaslar, Güney ve Orta Amerika, Mississippi vadisi, Baltık kıyıları ve hatta Hindistan ve Orta Asya'dır. Atlantis, alfabe'nin de icat edildiği yerdir. Donnelly Atlantis'in bir felâket sonucu batmasını tarihsel bir gerçek olarak kabul etmiştir. Bu olayın tufan destanlarıyla ölümsüzleştirildiğini ileri sürer.

Donnelly konuya bilimsel biçimde yaklaşmak istemiş, Eflatun'un anlattıklarının olabilirliğini ölçmeye çalışmış, ilkçağ depremlerini, denizdeki adaların batıp çıkması olaylarını saptamak istemiştir.

Böylesine büyük bir kara parçasının batmış olabileceğine kanıt olarak, Sumatra, Sicilya ve Cava'da yer alan büyük depremleri ve İndus dolaylarında 2000 mil karelik bir alanın sular altına gömülmesini gösterir.

Ama ona göre, yeryüzünde en hareketli alan Atlantis okyanusudur. İzlanda'da, on sekizinci yüzyılda olan deprem, ortaya yeni bir adanın çıkıp, bu adada Denimarka kralının hak iddia ettiği, fakat adanın sonradan tekrar batışı Donnelly'nin gösterdiği örnekler arasındadır. Yine on sekizinci yüzyılda Kanarya adaları beş yıl süreyle, güçlü depremler tarafından sarsılmıştır. Lizbon depremini (yine on sekizinci yüzyıl)

anlatırken Donnelly şöyle demektedir: «Altı dakika içinde 60.000 insan yok oldu. Binlerce kişi, kurtulabilmek için yeni yapılan rıhtıma doluşmuştu. Rıhtım tümüyle mermerdendi. Birdenbire olduğu gibi battı ve üstündekileri suyun altına gömdü. Bir tek ceset bile su yüzüne çıkıp yüzmedi. Çevrede demirlemiş bir sürü gemi ve tekne, girdaba kapılıp yutuldu gitti.

Hiç bir enkaz parçasının yüzdüğü görülmedi. Rıhtımın battığı yer bugün 200 metre derinliğindedir. Depremi etkilediği alan çok genişti. Humboldt'a göre Avrupa'nın dört katı büyüklüğünde bir toprak parçası bu depremden etkilenmişti. Bu alan Baltık'dan Batı Hint Adalarına, Kanada'dan Cezayir'e kadar uzanır. Fas'dan sekiz fersah uzakta, yerler açıldı, 10.000 kişinin yaşadığı bir kenti yutup tekrar kapandı.

Sarsıntının Atlantis'in bulunduğu yerde yer almış olması çok mümkündür. Belki bu olay binlerce yıl önceki felâketin bir devamıdır.» Donnelly'nin Atlantis deprem kuşağını tarifi şöyle devam etmektedir: «Bir yanda, Atlantis'in doğusunu oluşturan Lizbon ve İzlanda sık sık sarsılırken, öbür yanda aynı merkezin batısı sayılan Batı Hint adaları da aynı belirtileri göstermektedir. 1962 yılında Jamaica'da çok şiddetli bir deprem olmuştur... Port Royal yakınlarında bin akr'a yakın bir toprak parçası bir dakika içinde batmış, yerini hemen deniz suları doldurmuştur.»

Bu satırları 1882 yılından önce yazan Donnelly, elbette ki 1910 depreminde Martinique'in başına gelenleri bilemezdi. Eğer bilebilseydi, bu olay da yazarın görüşlerine yeni bir güç kazandıracaktı kuşkusuz.

Asor'lardan söz ederken Donnelly, «Atlatis'in

dorukları olduklarına kuşku yoktur,» demektedir. Ayrıca Atlantis'i batıran volkanların gelecek yıllar için de bazı sürprizler getirebileceğini not etmektedir. ...1808 yılında, San Jorga'da birdenbire ortaya 3,500 kadem yüksekliğinde bir volkan çıkmıştır. Bu volkan altı gün boyunca yanmış, tüm adayı lavlarla kaplamıştır. 1811'de ise, San Miguel dolaylarında denizden bir volkan yükselmiş, 300 kadem yüksekliğinde bir ada oluşturmuş, bu adaya Sambrina adı verilmiş, fakat kısa zamanda Sambrina yeniden denizlerin altına gömülmüştür. Azorlarda buna benzer volkanik patlamalar 1691 ve 1720 yıllarında da yer almış bulunmaktadır.

«Yer kürenin üzerinde büyük bir yarık gibi, Atlantik'in kuzeyine ve güneyine uzanan büyük çizgide sürekli olarak aktif veya sönmüş volkanlar görmektedir. İzlanda'da Oerafa, Hecla ve Raud Kambdan başka, Asor'lardaki Pico bu arada sayılabilir. Teneriffe dorukları, Verde Adalarındaki Fogo'dan başka, İzlanda'da bur sürü, Madeira'da da iki tane sönmüş volkan vardır. Fernando da Noronha, Ascension adası, St. Helena Tristan d'Acunha da hep volkanik köklüdür...

Bu durum, Atlantis'i yok eden büyük ateşlerin hâlâ okyanus diplerinde kaynamakta olduğunu ortaya koymaktadır. Eflatun'un kıtasını sular altına gömen büyük hareket, günün birinde onu tekrar, bütün zenginlikleriyle birlikte gün ışığına çıkarabilir...»

Donnelly Atlantik üstündeki bir kara köprüsünü kanıtlamak için iki yanda bulunan hayvanları söz konusu ettikten sonra, muz ve diğer tohumuz bitkilerin de Amerika'ya uygar insanlar tarafından taşındığını ileri sürmekte ve Profesör Kuntze'nin satırlarına atıf yapmaktadır.

«Tohumu olmayan bitki, ancak uzun süre kültü-
rü yapıldıktan sonra yetiştirilebilir. Bizim Avrupa'da
bir tek bile tohumuz, kùltive edilmiş, böğürtlen tipi
meyve veren bitkilerimiz yoktur. O halde bu bitkilerin
Diluvial çağda kùltive olduğunu düşünmek akla ya-
kın gelmektedir.»

Donnelly buna şu sözleri eklemektedir. «...Biz
bunu yapmış olabilecek bir uygarlığın varlığını Efla-
tun'dan öğrenmiş bulunuyoruz. Bu işe uygun iklim
ancak Atlantis'in yerinde geçerli olabilir. Söz konusu
ada doğuda Avrupa'ya yüz elli mil kadar yaklaşmakta
batıda ise Batı Hint adalarına hemen hemen değmek-
tedir. Diğer yükseltileri ise Brezilya'yı Afrika'ya bağla-
maktadır.»

Donnelly dünyanın ortak tufan destanlarını ince-
lemiş, bunlarda Atlantis'in batışına yeni kanıtlar ara-
mıştır .Bir ayrıntıya özellikle dikkati çekmektedir. O
da, gerek Eflatun'un, gerekse Fenikelilerin değindiği
çamurlu sulardır. Donnelly şöyle der: « ...Eflatun'un
sözleri arasında, gerek kendi yaşadığı çağda, gerek-
se modern çağda en çok alay konusu olan nokta bu
noktadır. Oysa Kalde efsanesinde de buna benzer
sözler geçmektedir. Khasisatra şöyle der: «'Denize
dikkatle baktım ve tüm insanlığın çamura dönmüş
olduğunu gördüm.' Ayrıca Popol Vuh efsanelerinde
de gökyüzünden reçine gibi yoğun maddelerin indiği
anlatılmaktadır.»

**«Challenger gemisinin incelemeleri bize At-
lantis yükseltisinin bugün bile kalın bir volkanik
tabakayla kaplı olduğunu göstermektedir.**

«Bununla ilgili olarak M.S. 79 yılındaki vol-

kanik patlamalardan sonra lavlarla kaplanan Pompeii ve Herculaneum kentlerini düşünmemek elde değildir. Bu kentler tam on yedi yüzyıl, on-beş-otuz kadem kalınlığındaki lav örtüsünün altında yatmıştır...

«... 1783 yılında İzlanda'da yeralan volkanik patlama, denizin yüz elli mil uzaklığa kadar olan yerini volkanik artıklarla kaplamış, oradan geçmekte olan gemilere güzergâh değiştirmiştir.»

«... 1815 yılının nisan ayında Sumbawa kasında yeralan patlamada... su yüzünde iki kadem derinliğinde, birkaç mil yaygınlığında tabakalar oluşmuş, bunun arasından gemiler büyük güçlüklerle geçebilmişlerdir.

«Bu durumda, Eflatun'un yüzyıllar boyunca inceleyenleri güldüren sözleri gerçek olabilir demektir. Atlantiklilerin gemileri fırtınadan sonra anavatanlarını aramak üzere döndüklerinde, denizi volkanik artıklar yüzünden geçilmez bulmuş olabilirler. Böylece, büyük bir korku içinde tekrar Avrupa kıyılarına dönmüş olabilirler. Bu büyük şokun etkisiyle belki batıda kalan topraklarla tüm ilişkileri kesilmiş ve sürekli ilerler diyebildiğimiz yaşam şartlarında bir duraklama yer almış olabilir.»

Tarihi Atlantis kuramıyla açıklama tutkusuna kapılan Donnelly oldukça modern çağlara kadar bildiğimiz sanatların tümünün Atlantis kökenli olduğunu savunmaktadır. Özellikle o çağlarda uyanan eski Mısır uygarlığının Atlantis'den esinlenmiş olması ona göre tartışma götürmez bir gerçektir.

«Altı bin yıl boyunca, dünya Atlantis'den aldığı uygarlığı bir adım bile aşamamıştır.»

İlkçağlardaki önemli icatlara değinen yazar, bunların bir merkezden yayıldığını söylemektedir. Bu kuramını desteklemek için şöyle der: «... Bu büyük icatların birkaç yerde aynı zamanda gerçekleşmiş olduğuna inanmıyorum. İnsanoğlunun belirli ihtiyaçlar karşısında her zaman aynı icatları yapabileceği sözü saçmadır. Eğer öyle olsaydı, günümüzde yaşayan vahşilerin hepsinin kap kaçağı, yay ve okları sapanları, çadırları, kayıkları olurdu. Yani ırkların tümü uygarlaşmış olurdu. Çünkü rahat yaşamak her insanın işine yarayacak bir şeydir.»

«... Dünyadaki uygar ırkların hepsi eski çağlardan bazı şeyler öğrenmişlerdir. Bütün yolların Roma'ya çıkması gibi, büyük uygarlıklar da bize Atlantis'i işaret etmektedir...»

Atlantis kültürünün Atlantığın iki yanına yayılmış olmasını savunurken Donneily şöyle der: «... Eğer Atlantığın iki yanında aynı sanatları, aynı dinsel inançları aynı alışkanlık, âdet ve gelenekleri buluyorsak, iki kıtanın insanların bunları ayrı ayrı edinmiş olduğunu düşünmek saçmadır...» Bundan sonra yazar, iki kültür arasındaki benzerlikleri, ortak efsaneleri, ortak inançları (özellikle güneşe tapma), ruhlara ve şeytanlara inanmayı, cennetin varlığı inancını, haç gibi, gamalı haç gibi bazı simgeleri, mumyalama tekniklerini, hatta sünnet gibi pseudo-medikal uygulamaları, kafatasını uzun hale getirmek için yeni doğan bebeklerin başını bağlama âdetini (Mayalar, İnkalar, Celtler ve Mısırlılarda geçerli) ortaya sermektedir.

Belki yazar burada Eflatun'dan etkilenmiş olabilir. Bildiğimiz gibi Eflatun, Phaöton'un babasının arabasını gökyüzünde dolaştırması efsanesine değinmiş ve şöyle demiştir: «Bu ilk bakışta bize bir efsane gibi görünebilir ama, tanrısal kişilerin davranışlarını ve dünyanın bu davranışlar yüzünden felâketlere uğrayışını anlatan tarihsel bir gerçektir.» Donnelly tüm Yunan mitolojisine tarih gözüyle bakmaktadır. Atlantis'e, «Yunan mitolojisinin anahtarı» demektedir. İnsanlar gibi doğan, yiyen, içen, seven, saldıran, çalan ve ölen mitoloji tanrılarının, Atlantis'i yönetenler olduğuna inanır. «... Yunan mitolojisi bir tarihtir. Bize kralların, kraliçelerin, prenslerin yaşamlarını, aşklarını, ihanetlerini, isyanlarını, savaşlarını, cinayetlerini, seyahatlerini, diğer yerleri sömürgeleştirmelerini anlatır. Saraylarını, tapınaklarını, dükkânlarını, sanatlarını tarif eder. Kılıç yapma, oymacılık, metalurji gibi konulardaki çalışmalarını, şarap, arpa, buğday, sığır, koyun, at kullanma ve genel tarım konularındaki faaliyetlerini anlatır. Bunun gerçek bir tarihi yansıttığından kim kuşkulabilir?...» Sonra sözlerini şöyle bitirmektedir: «... Tüm Yunan Mitolojisi, dejenere bir ırkın, eski, güçlü ve çok uygar bir imparatorluğa ait anılarıdır. Bu imparatorluk bilemediğimiz kadar uzak bir geçmişte Avrupa, Asya ve Amerika'yı yönetmiştir...»

Ayrıca Atlanta'lı kişilerin nasıl olup da öbür ulusların tanrıları olabildiğini ilginç bir biçimde anlatmaktadır. (Bu satırların yazılması sırasında İngiltere imparatorluğunun da gücünün doruğunda olduğunu hatırlamakta yarar vardır).

«... Bir an için, Büyük Britanya adasının başına

aynı felâketin geldiğini düşünelim. Gerek kendi kolonilerine, gerekse insanlığın tümüne bunun nasıl bir etki yapacağını düşünebiliyor musunuz? Fatih William, Arslan Yürekli Richard, Büyük Alfred, Cromwell ve Victoria ancak gelecek kuşakların anısında birer tanrı veya şeytan olarak kalabilirler. Ama yine de evrensel bir imparatorluğun merkezinde yer alan ve onu yok eden felâket akıllardan silinemez. Parça parça, yer yer tamama daha yakın biçimde, dünyanın bütün ülkelerinde anlatılır durur...»

Donnelly'nin bu inancının, yani Yunan Tanrılarına ait hikâyelerin aslında tarih oluşu inancının hoş bir yansımasını da Edgar Daqué'nin satırlarında, Donnelly'den elli yıl sonra okuyoruz. Daqué, diğer coğrafî kuramlar arasında Pleiades'lerin, yani Atlas'ın kızlarının destanına da dokunmuş, onların yıldız oluşuna değinmiştir. Bunu, Atlas dağlarının bulunduğu yükseltinin denizler altında kaybolmasına yormaktadır. Atlas'ın vücudunun bir kısmı, başka bir deyimle kızları, yok olup yıldız olmuşlar, eski vücutları ise Atlantik'in altında yatan dağları oluşturmuştur. Herkül'ün altın elmalar için Hesperides'e gidişini de, Yunanlıların kendilerinden daha uygar bir ırk olan Atlantislilerle yaptıkları ticaretin belirtisi olarak değerlendirmiştir. Altın elmalar, veya portakal ve limonlar, daha üstün bitkiler yetiştiren batı ırkının, fakir Akdenizlilere çok çekici gelen zenginliklerini simgelemektedir...»

Burada akla hemen Atlantililerin muz ve ananası geliştirmiş olması söylentileri geliyor. Amerika'nın keşfinden önce Avrupa'da hiç bilinmeyen domatese İtalyanların **pomodoro** (altın elma) demesi de ilginçtir.

Donnelly, Fenike tanrılarının da Atlantalı yöneticiler olduğunu ileri sürmekte, hatta Fenikelileri Atlantallılara Yunanlılardan daha yakın bulmaktadır. Eski uygarlığın Yunanlılara, Mısırlılara ve İbranîlere, Fenikeliler kanalıyla ulaştırıldığına inanmaktadır. «... Fenikelilerin ticaret alanı, aşağı yukarı eski Atlanta İmparatorluğunun alanını kapsamaktadır. Fenikelilerin de kolonileri ve ticaret uğrakları doğuda Karadeniz sahillerinden başlayıp Akdeniz'in tümüne yayılmış, Afrika ve İspanya kıyılarını içine alarak kuzeyde İrlanda ve İngiltere'ye uzanmış, Baltığı ve Basra körfezini içine alan bir alandır... Strabo'nun tahminine göre Afrika'nın batı kıyısında Fenikelilerin üç yüz kadar kenti vardır...»

Yazılarında Donnelly, İspanyolca konuşan dünyada geçerli olan teorilerden birine uyarak Christop Colomb'u Yahudi kökenli diye değerlendirmekte ve onu şu sözlerle Sami ırkından olan Fenikelilere bağlamaktadır: «... Colomb yeni bir dünya keşfetmeye, ya da eski bir dünyayı yeniden keşfetmeye çıkarken, eski bir Fenike limanından yelken açmıştı. Bu liman, o büyük ırkın, tam iki bin yıl önce yaptığı bir limandı. Yüz çizgileri Fenikelilere benzeyen bu Atlantalı denizci Eflatun'un anlattığı adanın sular altına gömülmesiyle yok olan eski koloni ve ticaret yollarını bir kere daha açmış bulunmaktadır...»

Donnelly, Atlanta İmparatorluğunu, dünyanın yarısından çoğuna hakim olan bir tarih öncesi İmparatorluğu diye kabul etmektedir. Çalışmalarının çoğu Atlanta efsanelerini Peru'da, Colombia ve Bolivya'da, Orta Amerika'da, Meksika ve Mississippi vadisinde İrlanda, İspanya, Kuzey Afrika ve Mısır'da ve özellik-

le de Roma öncesi İtalyasıyla Büyük Britanya, Baltık yöreleri, Arabistan, Mezopotamya ve Hindistan'da izlemek, saptamaya çalışmakla geçmiştir. Bu konudaki sözleri epey duygusaldır:

«Ant dağlarından Hindistan'a kadar uzanan bu imparatorluğun pazarlarında, Mississippi vadisinin mısırı, Superior gölünün bakırı, Peru'nun altın ve gümüşü, Hindistan'ın baharatı, Wales ve Cornwall yörelerinin kalayı, İberya'nın tuncu, Baltık kıyılarının amberi, Yunanistan, İtalya ve İsviçre'nin buğdayı bulunmak gerekir...»

Atlantalılardan söz ederken kullandığı kelimeler, heyecanını bize de bulaştıracak biçimde seçilmiştir: «... Bütün sanat ve bilimlerimizin kurucusu onlardı. Temel inançlarımızın yaratıcıları onlardı. İlk uygarlık hocaları, ilk denizciler, ilk tüccarlar, ilk sömürgeciler onlardı. Mısır henüz gençken, onların uygarlığı eskimişti. Babil'den, Roma'dan, Londra'dan kimsenin haberi olmadan önce, onlar binlerce yıl yaşamışlardı. Bu kayıp insanlar bizim atalarımızdır. Damarlarımızda onların kanı dolaşmaktadır. Her gün kullandığımız kelimelerin ilkel halleri, onların kentlerinde saraylarında, tapınaklarında dillendirilmiştir. Her ırkın, her düşüncenin, her kanın ve inancın kökü onları işaret etmektedir...»

Böylesine bir heyecanla inandığı kuramı kanıtlamak için Donnelly ve ona katılan birçok yazar, sonradan tersi kanıtlanan ortak kültürler ve özellikle ortak kelimeler tezine sarılmıştır. Bir önyargının bilimciyi nelerle sürükleyebileceğinin bir örneği, Maya Kodeksi Troano'nun tercümesinde açıkça görülebilmektedir. (Bu yazılar, Piskopos Landa'nın imha kampanyasının

dan kurtulmuş üç Maya kaynağından biridir. Bilindiği gibi Landa, On altıncı yüz yılda Yucatan Piskoposluğu yapmıştır). Troano sonradan, on dokuzuncu yüzyılda Brasseur de Bourbourg tarafından, daha sonra da Le Plongeon tarafından tercüme edilirken, her iki bilimci ve Maya uygarlığını Atlantisliere bağlama cabasına kendilerini kaptırmış görünmektedirler.

1864 yılında Brasseur de Bourbourg Madrid arşivlerinde, Piskopos Landa tarafından derlenmiş bir Maya alfabesi buldu. Landa'nın eline geçen tüm Maya kaynaklarını imha ettiren kişi olması, oturup böyle bir alfabe derlemesini daha da garip göstermektedir. Aslında bu alfabe derlenirken büyük bir yanlışlık söz konusu olmuştur. Çünkü Landa, derlemesi sırasında Mayaların belki alfabe yerine, hieroglif'le fonetik sembolleri karışımı bir dizi kullandıklarını hiç aklına getirmemiştir. Dolayısıyla sırayla «a» nın, «b» nin, «c» nin nasıl yazıldığını yerlilere soran Landa, her halde cevap olarak onlardan o harfe en çok benzeyen kelimenin yazılışını almıştır. Yani ortaya koyduğu dizi, küçük kelimelerden oluşmuş bir dizidir ve ne alfabe, ne de fonetik sembollere benzemektedir. (Sorumun sorunun niteliğini anlamayan yerlilerin verdiği bilgilere dayanarak çalışmanın tehlikelerinden biri de böylece ortaya çıkmaktadır). Maya dilini konuşacak kadar öğrenmiş olan Brasseur de Bourbourg, bu alfabeyle dayanarak Kodeks Troano'nun bir çevirisini yapmıştır. Bu çeviri yapıldığı günden bu yana Donnelly'yi ve diğer yazarları büyük ölçüde etkilemiştir. Başlangıcı şöyledir: «Kan'ın altıncı yılında, Zac ayının on birinci Muluk'unda çok büyük depremler başladı ve Chen'in on üçüne kadar sürdü. Kil tepelerle dolu Mu ve bir de Moud toprakları bu depremlerin kurbanı

olmuştur. İki kere sarsılmış ve gece yarısı birdenbire yok olmuşlardır. Dünyanın birçok yerlerinde,, toprak altından gelen güçlerin etkisiyle yer kabuğu sürekli yükselip alçalmış, sonunda buna dayanamayacak hale gelmiş, birçok ülkelerin arasında derin uçurumlar açılmıştır. Daha sonra bütün ülkeler, üzerlerinde yaşayan 64.000.000 kişiyle birlikte okyanusun altına gömülmüşlerdir. Bu olay 8.060 yıl önce olmuştur.»

Yine Maya dilini bilen Fransız arkeologu Augustus Le Plongeon ise, aynı yazıları, Bourbourg'dan elli yıl sonra şöyle tercüme etmiştir: «6 Kan yılında, Zac ayının 11 inci Muluk'unda korkunç depremler oldu ve hiç ara vermeden Chuen'in on üçüne kadar sürdü. Çamur tepeler ülkesi, Mu toprakları kurban edildi. İki kere yükselip gece yarısı birden kayboldular. Çünkü altlarını volkanik güçler durmadan sarsıyordu. Böylece toprak birkaç yerde birkaç kere yükselip alçaldı. Sonunda kabuk çöktü ve on ülke birbirinden ayrılarak parçalandı. Sarsıntının gücüne dayanamayarak 64.000.000 kişiyle birlikte, bu satırların yazılmasından 8.060 yıl önce battılar.»

Buna ek olarak, Le Plongeon, Xochicalco piramindindeki (Meksika'da) Mısır hieroglifine benzer yazıları da yorum yoluyla çevirmeye teşebbüs etmiştir. Elde ettiği çeviri şöyledir: «Okyanusdaki bir toprak yok olmuş ve üzerinde yaşayanlar ölerək toz haline gelmişlerdir.»

Brasseur'le Le Plongeon'un bu çevirileri sık sık atıf yapılan yazılardı. Donnelly'nin bunlardan haberdar olduğu kesindir. İnsan Amerikan kıızılderililerinin dillerini öğrenmek gibi ciddi araştırmalara gömülen, Maya İmparatorluğunun kalıntılarını balta gir-

memiş ormanlar içinde arayan bu bilimcilerin nasıl olup da kişisel kazanç ve ün uğruna yazıları bile bile yanlış tercüme ettiğine akıl erdiremiyor. Belki de bile bile yapmışlar, yalnızca o yazılarda görmek istedikleri şeyi görmüşlerdir. Bu davranış yalnızca Atlantis kuramcılarına özgü olacak da değildir.

Beri yandan, Maya yazılarının bugüne kadar hâlâ başarıyla okunup anlaşılmamış ve çevrilememiş olduğunu söylemek zorundayız. Yalnızca Rus arkeologlarının Maya yazı sistemini bilgisayarlar yardımıyla çözme çabası içinde olduklarını bilmekteyiz.

Mitolojileri inceleyen Lewis Spence adlı bir işkoçyalı, 1924 ile 1942 yılları arasında Atlantis'le ilgili beş kitap yazmıştır. Bu kitaplarda ileri sürdüğü fikir, bir değil, iki Atlantis'in varlığıdır. Bunlardan biri Eflatun'un söylediği yerdedir, ikincisi ise Antil adalarına yakın (zaten adı Antillia'dır), bugünkü Sargasso Denizi dolaylarında bulunmaktadır. Spence'in bu «**birden fazla Atlantis**» görüşüne birçok yazar katılmıştır. Bunlara göre Atlantis birdenbire batmamış, değişik zamanlarda yer alan bir dizi felâket sonucu su düzeyinin altına gömülmüştür ki, yer kabuğunun biçimini değiştiren bu tür hareketler bugün bile hâlâ sürüp gitmektedir.

Spence'in çalışmalarının büyük bölümü karşılaştırmalı mitoloji üzerindedir. Özellikle Colomb öncesi efsanelerle eski dünya efsanelerinin ortak yönlerini bulmaya eğilmiştir.

Spence'in incelemeleri ortaya öyle ortak noktalar çıkarmıştır ki, eski çağlarda ya eski dünya ile yeni dünya arasında oldukça ileri düzeyde haberleşmenin varlığı, ya da arada bulunan ve bu ortak efsanelerin

merkezi olan bir kara parçasının sonradan yok olması arasında bir seçim yapmak zorunluk haline gelmektedir. Buna verilecek örneklerden birincisi, Quetzalcoatl (Meksika'ya uygarlık getiren Toltak tanrısı) ile Atlas arasındaki benzerliktir. Quetzalcoatl, Meksika'da görevini bitirdikten sonra doğuya, kendi vatanı olan Tlapallan'a dönmüştür. Babası, okyanusların ve depremlerin tanrısı olan Gucumatz'dır. Atlas da deniz ve deprem tanrısı Poseidon'un oğludur. Quetzalcoatl'ın babası, okyanusun dibinde yaşayan tüylü bir yılan-dır. Quetzalcoatl'la Atlas sanki ikiz kardeşler gibidir. İkisi de sakallı olarak simgelenendirilmiştir. İkisi de **gökyüzünü omuzlarında taşırlar.**

Spence'in Atlantis kuramları bazı yönlerden özellikle ilginçtir. Avrupa'ya zaman zaman batı'dan gelen uygar kişilerin göçü bu arada sayılabilir. Göçler M.Ö. 25.000 de, M.Ö. 14.000 de ve M.Ö. 10.000 de yer almıştır. Son tarih, Atlantis'in batışına hemen hemen denk gelmektedir.

Avrupa'ya ithal edilmiş olan bu kütürlere, keşfedildikleri yerle ilgili adlar verilmiştir. Grō-Magnon veya Aurnagnien gibi. Bu iki örnek de güney Fransa'ya aittir. 25.000'i aşkın yıl önce oluşan bu ileri kültür, Pirene'lerle Biscay körfezi arasındaki beşiğinden, önce güney batı, Avrupa ile Kuzey Afrika'ya, sonra da Doğu Akdeniz'e yayılmış bulunmaktadır. Mağara duvarlarına bıraktıkları resim ve gravürlere bakılırsa bu insanların oldukça ileri bir kültürü ve anatomi konusunda da derin bilgileri olması gerekir. Resimlerde boğalara büyük ilgi gösterildiği fark edilir. Bilindiği gibi bu hayvanlara Eflatun'un anlattığı Atlantis'de de büyük önem verilmektedir. Girit ve Mısır'da da öy-

ledir. (Mısır'ın kutsal öküzü Apis gibi). Bugün bile, artık dinsel simge olmaktan çıktığı halde, boğalar 25.000 yıl sonrasının İspanya'sında hâlâ önemli bir varlıktır.

Crô-Magnon kafatasları, o çağda Avrupa'da yaşamışların kafatasına oranla çok daha büyük bir beyin kapasitesine işaret etmektedir... sanki Crô-Magnonlar o çağın üstün insanlarıymış gibi.

16.000 yıl öncesinin Magdalen kültürü, Spence'e göre Atlantadan çıkan göçmenlerin ikinci dalgasıdır. Resim, heykel ve oymacılık sanatlarına büyük katkıları olmuştur. Ayrıca kabile yaşamı ve dinsel düzen gibi konularda çok ileri oldukları da anlaşılmaktadır. Bu ikinci göçmen dalgası da Avrupa'ya batıdan, ya da güney batıdan gelmiştir.

Üçüncü dalga olan Azilia-Tardenoisia dalgası (adını Fransa'daki Azil ve İspanya'daki Tardenos bulgularından alır) günümüzden aşağı yukarı 11.500 yıl önce gelmiştir. Bunlar, Spence'e göre İspanya'da bugün yaşayan ırkın ataları olup, Akdeniz dolaylarına da yerleşmişlerdir. Azilliler ölümlerini batıya bakar durumda gömerlerdi. Her halde anavatanlarına doğru.

Eski İberyalılara, Roma çağında İtalya'da yaşayanlar «Atlantalılar» derlerdi. Spence bize Bodichan'dan bazı satırlar vermektedir: «Atlantalılar eski çağlarda Neptue'ün (Poseidon) en sevdiği çocuklarıydı. Neptune'e tapmayı öteki uluslara onlar öğretti. Söz gelişi, Mısırlılara. Yani başka bir deyimle Atlantalılar bilinen ilk denizcilerdi.»

Crô-Magnon, Magdalen ve Azil kültürleri birer kuram değil, birer gerçektir. Spence bu insanların Avrupa'da belirmesini, Atlantik'de yeralan sarsıntı ve

volkanik arızalara bağlayarak arada bir ilişki kurmaya çalışmaktadır.

Bu insanlar Avrupa'nın güneybatı ucunda zaman zaman böyle birden bire ortaya çıktıklarına göre, buraya bir yerden gelmiş olmaları gerekir. Biscay-Pirene yöresinde ortaya çıkışları da batıdan geldiklerine işaret eder. Yani okyanusun ortasındaki bir karadan.

Sonuncu olan Azil kültüründe geometrik sanata ek olarak, taşların, çakıların ve kemiklerin üzerine yazılmış bir simgeler yazısı da görülür. Bunlardan kaldığı sanılan canlı örnekler on dördüncü yüzyılda Kanarya adalarında bulunmuştur. Guanche'ler beyaz adamlardı. Yapı olarak Crô-Magnen'lara benzerlerdi. Güneşe taparlardı. İleri bir taş devri uygarlıkları, bir de yazı sistemleri vardı. Yalnız kendilerinin kurtulduğu evrensel bir felâket de, efsaneleri arasında yaşamaktaydı.

Avrupalılar tarafından keşfedilmek Guanche'lerin ikinci felâketi oldu. Bundan kurtulamadılar. Atlantis'in battığı tahmin edilen tarihte bu kültürlerin Avrupa'da belirlediği tarihi karşılaştıran Spence şöyle demektedir: «Azil-Terdenoisya kültürünü getirenlerin Avrupa'ya geliş tarihinin, Eflatun'un Atlantis'in battığını söylediği tarihe uyması bir rastlantı da olabilir.» Bundan sonra sözünü şöyle bitirmektedir: «Ama bazı rastlantılar, kanıtlanmış gerçeklerden daha şaşırtıcı olabilirler.»

Spence genel olarak Donnelly'nin kuramlarını geliştirmiş, fakat her nasılsa Atlantis'i bir taş devri uygarlığına indirmiştir. Bir bakıma eski Meksika ve Peru uygarlıklarına benzer bir düzeye. Yalnızca, Atlantik çevrelerinde hâlâ örnekleri görülen kültür kompleksini Atlantis'lilere yormuştur.

İleri yaşlarına vardığında, Spence bu kadar çok efsanede karşısına çıkan, İncil'de de geçen tufan öncesi yaşam konusuna daha büyük bir tutkuyla kapılmıştır. Yani Atlantislilerin tanrısal bir öfke sonucu mahvedildiği iddiasına inanmaya başlamıştır. 1942 yılında, İkinci Dünya Savaşı sırasında yayınladığı Atlantis kitabının adı şöyledir: **Avrupa da Atlantis'i mi izleyecek?**

Atlantis efsanesinin ölmemesine neden olarak, insanların belleğinde kalıtımsal yollarla kaldığını öne sürmüş ve bunun bir bakıma okyanus üstünde uçarken Atlantis'in üzerine konmak isteyen, altlarında bir kara arayan kuşların davranışına benzediğini savunmuştur.

Atlantis'le ilgili diğer teoriler, varlığını kesin olarak bildiğimiz eski kültürlerden hareket etmektedirler. Batı İspanya, Kuzey Afrika ve Girit gibi bazı Akdeniz adaları bunlara örnektir. Bu iddialara göre sözü edilen yerler, savunan kişilerin gözünde birer Atlantis'dir.

Bu teorilerden bazıları, Atlantis kuramına hiç de ters düşmemektedir. Çünkü bu çok eski ve az tanınan kültürlerin varlığı, belki buraların Atlanta kolonisi olduğu ya da Atlantislilerin felâketten sonra sığındıkları yerler olduğu fikrini de doğurmaktadır.

Atlantis'in yerine geçebilecek en güçlü aday Tartessos'dur. Bu kentin Atlantik'de, İspanya kıyılarında bulunduğu sanılmaktadır. Bir iddiaya göre de Guadalquivir nehrinin ağzında, ya da ağzın eskiden bulunduğu yerdedir. Tartessos çok ileri ve çok zengin bir kültürün merkezidir. Özellikle maden ve mineral kaynakları çok boldur. M.Ö. 533 yılında Kartacalı-

lar tarafından zaptedilmiş ve bundan sonra dünyanın diğer bölgeleriyle ilişkileri kesilmiştir.

Alman arkeologlar, özellikle Profesör Schulten, Profesör Jessen, Profesör Herman ve Profesör Henning, 1905 yılında Tartessos üzerindeki araştırmalarına başlamışlardır. Tam bir Alman düzenliliği içinde çalışan Jessen'in bir tablo halinde sunduğu kanıtlara göre, Tartessos «Batının Venediği» denebilecek bir yerdir ve Eflatun'un anlattığı Atlantis'in de modelidir.

Jessen bu tezini kanıtlamak için on bir madde ileri sürer. Bu maddelerde Eflatun'un sözlerini Schulten ve grubunun Tartessos'la ilgili bulgularıyla karşılaştırır. Bu tablonun kısaltılmış bir özeti aşağıdaki gibidir:

Eflatun'un sözü

1. Atlantis, Herkül sütunlarının önündeydi.
2. Libya ile küçük Asya'dan büyüktü.
3. Diğer adalara ve asıl büyük okyanusa kıyı teşkil eden karşı kıtaya geçilecek bir köprüydü.
4. İmparatorluğu Afrika üstünden Mısır'a, ve Etrüskler ülkesine (İtalya) kadar uzanıyordu.

Tartessos'la ilgili bulgu ve varsayımlar

1. Tartessos, Guadalquivir nehrinin karşısında (Cebelütarik'ın ilerisinde) idi.
2. Ada değildi ama, büyük bir ticaret monopoliydi.
3. İngiltere adasıyla ve diğer adalarla kalay ticareti yapanlar, Tartessos'un bir kıta olduğu inancına yol açmışlardı.
4. Tartessos tüm Akdeniz yöresine kalay satardı.

5. Bir gün içinde yok olup denizlerin altına gömüldü.

6. Üzerindeki deniz geçit vermez ve incelenebilir.

7. Koyu bir çamur, gemilerin yoluna engel olur.

8. Zengin mineral yataklarına sahiptir.

9. Atlantis'de, Avrupa'da görülmemiş girift bir kanallar sistemi vardı.

10. Atlanta kralı insanların en yaşlısıydı.

11. Atlantis'de birçok eski ve yazılı kanunlar vardı. Bunların 8.000 yıl önce hazırlandığı söylenir.

5. Fetih sonucu silindi, Yunanlı denizcilerle ilişkileri kesildi.

6. Siyasal nedenlerle geçit vermez.

7. Kartaca propagandası.

8. Sierre Morena ilkçağın en zengin mineral rezervlerine sahip yeri.

9. Strabo'nun dediği gibi Guadalquivir'den kanallar tıpkı bir ağ gibi ayrılırdı.

10. Tartessos'un son kralı Arganthonios 80 yıl saltanat sürmüştü.

11. Strabo, (*) Tartessoslular için şöyle söyler: «En uygar İberyalılar onlardır. Yazı bilirler, Çok eski kitapları vardır. Şiirleri ve kanunları vardır. Bu kanunların 7000 yaşında olduğuna inanırlar.

Hennig, Schulten ve diğer Alman araştırmacılar, Tartessos'un bir Atlanta kolonisi olduğuna inanmaktan çok, bir Alman kolonisi olduğuna inanıyorlardı. Bu versayimlerini, Tartessos yakınlarında bulunan Baltık amberine dayandırmaktaydılar. Ayrıca Reds-

(*) Strabo, Yunanlı bir tarihçi ve coğrafyacı. (M.Ö. 63 - M.S. 21)

lob adlı eski bir Alman düşünüründen de kuvvet alıyorlardı. Redslob'a göre tarih öncesinde Almanlar pek çok deniz yolculukları yapmışlardı.

Tartessos'un yeri kesinlikle saptanmış değildir. Yalnızca su seviyesine fazla yakın, kazıya elverişli olmayan yerlerde büyük yapı taşları bulunmuştur. (Bu da Eflatun'un deniz yolculuğuna elvermeyecek çamur iddiasının bir gölgesini mi taşıyor acaba?) Tartessos'un kalıntıları deniz altında, veya sahil kumlarının altında gömülü olabilir.

Anglo-İspanyol-Amerikan Arkeoloji Okulu müdiresi ve **Endülü's'te Atlantis** adlı kitabın yazarı olan Bayan E.M. Wishaw bu yöreyi 25 yıl boyunca incelemiş bulunmaktadır. Seville sokaklarının 9 metre altında bir «güneş tapınağı» bulunca, Tartessos'un bu kentin altında gömülü olduğuna inanmıştır. Aslında eski Roma'nın büyük kısmı da modern Roma'nın altında gömülüdür. Tenochtitlan'ın Meksika Kenti altında, Herculaneum'un Resine altında gömülü olduğu gibi. Arkeologlar bu modern kentleri kaldırıp alttaki eski kentlere ulaşmayı her zaman hayal eder dururlar.

Tartessos'u akla getiren bazı kalıntılar da Rio Tinto bakır madenlerinde ortaya çıkarılmıştır. Bunların yaşı 8.000 ile 10.000 arasında sanılmaktadır. Ayrıca Roma dolaylarında ve Nieble iç limanında bulunan hidrolik mühendisliği eserlerinin de yaşı bu kadar tahmin edilmektedir. (Bu kalıntılar da akla Eflatun'un Atlantis'deki hidrolik tesisleri tarif edişini getirmektedir).

Bayan Wishaw, Alman bilimciler gibi Atlantis'in Tartessos gerçeklerinden doğmuş bir efsane olduğuna inanmamaktadır. Ona göre Tartessos, Atlantis'in

bir kolonisidir. Bayan Wishaw şöyle yazmaktadır: «Benim kanımca Eflatun'un anlattıkları başından sonuna kadar burada kanıtlanabilir. Poseidon'un krallığına mirasçı olan Gadir'in adına kadar. (Herkül sütunlarının ötesinde kalan alanı, Gadez'i yöneten kral...)» Daha sonra şöyle devam etmektedir: «Uygarlıklarını anlattığım bu son derece gelişmiş ilkçağ insanları, daha eski yıllarda Atlantis'den Endülüs'e altın, gümüş ve bakır satın almaya gelen tarihöncesi Libyalılarıyla karışarak doğmuştur. Satın alınacak maddeleri üretenler, cilâlı taş devrini yaşamakta olan Rio Tinto madencileridir. Doğan yeni ırk İberya ve Afrika kültürlerini öylesine bir araya toplamıştır ki, sonunda Tartessos'la Afrika'da bir ortak ırk ortaya çıkmıştır. Bunlara Libi-Tartesyenler diyebiliriz.»

Tartessos'da 6.000 yıllık yazılı kaynaklar bulunduğu söylenmektedir. Yazılı dilin en iyi örneklerinden biri, Schulton tarafından Tartessos yakınlarındaki bir İspanyol balıkçı köyünde bulunan yüzüğe işlenmiştir.

Bayan Wishaw daha başka Roma-öncesi ve İberya yazıları da bulmuştur. Bunları henüz hiç kimse anlaşılır bir dile çevirememişse de, aynı harflerin 150 kadarına Libya'daki eski mağaraların duvarlarında da rastlandığı bir gerçektir.

Bunun Atlantis'in varlığını kanıtlayıp kanıtlamadığı tartışma götürür ama, hiç değilse pek iyi tanımadığımız çok eski bir Batı Akdeniz kültürünün varlığını açıkça ortaya koymaktadır.

Bu uygarlığın birçok yönü eski Girit uygarlığını hatırlatmaktadır. İki uygarlık birbirine akraba olabileceği gibi, yalnızca ilişkide bulunmuş da olabilirler. İberya kültürünün ele geçmiş en dikkate değer ka-

İntılarından biri «La Dama de Eiche» (Elcheli hanım) adıyla bilinen ve Güney İspanya'da bulunan bir büsttür. Bu heykel zaman zaman Atlantisli bir kadın papaz olarak değerlendirilmiştir. Hiç değilse İspanya'daki eski uygarlığın ileri düzeyini kanıtlayan bir eser olarak bilinir.

Fenikelilerin «dünyanın öteki ucundaki toprak» diye adlandırdıkları Scheria'nın Homer tarafından Odise'de tarif edilişi de ilginçtir. Bu tarifi Eflatun'un Atlantis'le ilgili sözlerine kaynak olduğu da zaman zaman ileri sürülmüştür. Gerçekten de Homer'in Scheria ile ilgili sözleri birçok bakımdan akla Eflatun'un Atlantis tarifini getirmektedir. Alcinoüs'ün pirinç üstüne işlenmiş o harikulâde sarayı, görenleri şaşırtan dev surlar. Phaecialıların denizlere hâkimiyeti, kuzeyinde dağlar bulunan ovaya kurulmuş kent, hatta kralliyet sarayının bahçesinde bulunan iki kaynak bile, Eflatun'un anlattıklarına benzemektedir.

Scheria'nın yeri kesin olarak belirtilmemiştir. Ulis'in Trova dönüşü yaptığı uzun yolculukta uğradığı adaları anlatan Homer, eski uygarlıkların tanımından esinlenmiş olabilir. Sözünü ettiği yer Girit, Korfu, Tartessos, Gades veya Donnelly'nin iddia ettiği gibi Atlantis'in kendisi de olabilir.

Fakat Scheria adı yalnızca Odise'de geçtiği için, sorumuzun cevabı ancak bu adın taşıdığı anlamda gizli olabilir. Tabii eğer, bir anlamı varsa. Scheria sözcüğü Fenike diliyle «ticaret» anlamına gelmektedir. Dolayısıyla bu ad, bölgede bizim bilmediğimiz, daha az ünlü herhangi bir ticaret merkezi için de kullanılabilir. Yani batıda bulunan Tartessos veya Gades gibi

yerlerden de söz ediliyor olabilir. Tabii Atlantik'deki bir adadan da söz ediliyor olması mümkündür.

Başka bir görüşe göre, Atlantis hiç bir zaman batmış değildir. Hâlâ kuru toprakta bulunmaktadır. Onu bulmak için tek yapacağımız iş, kazmaktır. Bu Kara Atlantis'i kuramlarının en güçlülerinden biri, Kuzey Afrika'daki iklim değişikliklerine dayananıdır. Cezayir'deki Tasili dağlarında bulunan mağaralar-daki 10.000 yıllık duvar resimleri ile Libya'daki Ac-casus zinciri, bizlere uygun iklimi olan, kalabalık bir uygarlığın verimli zehirlerle beslenen topraklarını düşündürmektedir. Zengin ormanlar, her tür Afrika hay-vanları sergilenmektedir bu resimlerde. Oysa sonra-dan o topraklar kurumuş, hemen hemen Ay'ın yüzeyi kadar boşalmıştır. Bu resimlerden ortaya çıkarılan büyük iklim değişikliği bir yana, yapıları ilkçağ Av-rupa'sının eğilimlerini yansıtmakta ve buralarda çok ileri bir sanat düzeyine erişildiğini, perspektifin ve şekilden kurtuluş çağının yaşanmış olduğunu ortaya koymaktadır. Resimlerde bugün ortadan kalkmış olan hayvanların ve artık yaşamayan kalabalık nüfusun kendini belli etmesi, bugün çöl olan yerlerin eskiden nehirlerle, ormanlarla, hatta iç denizlerle kaplı oldu-ğu kuramına da çok uygun düşmektedir. Sahra'da yaşayanlar hâlâ eski verimli toprakların anısını sak-lamaktadırlar. Kuzey Afrika'nın yavaş yavaş kuruması ve kıyıların su altında kalması tezi Fransızların eski-den hem Tunus'da hem de Cezayir'de iç denizler bu-lunduğu, bunların hem Akdenize hem de Sahra iç denizine bağlantılı oldukları yolundaki teorilerini des-teklemektedir. Tunus'un iç denizi, Tritonis gölü olarak yorumlanmaktadır. Birçok klasik yazarlara göre bu göl bir deprem sonucu suyunu kaybetmiş ve Tu-

nus'un bugünkü Schott el Djerid bataklığı haline dönüşmüştür.

Sahra'nın kendisi de eski bir denizin yatağı olarak düşünülmektedir. Fransızların Cezayir ve Tunis'da yaptıkları incelemelere göre, Schott'ların üst düzeyi, deniz suyu düzeyinin altındadır. Yani aradaki bir dizi kıyı engeli kaldırıldığı takdirde, hemen deniz suyuyla dolabilecek durumdadır.

Fransız Arkeologu Gordon 1868 yılında, Atlantis'in Sahra'nın altında gömülü olduğu kuramını ortaya atmıştır. Fransız Coğrafyacısı Etienne Berlioux da 1874 yılında bir Afrika Atlantis'i fikrini desteklemiş, fakat uygarlığın esas merkezinin Kuzey Afrika'da, Kanarya Adalarının karşısında, Atlas Dağlarının yerinde olduğunu savunmuştur.

İlkçağ yazarlarından Diodorus Siculus'un sözünü ettiği Cerne kentini, Atlantioni'nin başkenti olarak almıştır. (Kartaca Denizcileri de Cerne'den söz etmektedir. Kartaca kaptanlarından Hanno yolculuğunu Cerne'de bitirmiştir. Kent bu isimle Colomb çağında elden ele dolaşan haritaların pek çoğunda da görünmektedir).

Berlioux çeşitli ırk tiplerini incelerken Atlas dağları dolaylarında yaşayan Berberîlerin genellikle beyaz derili olduğuna, mavi gözleri, sarı saçları bulunduğuna dikkati çekmiş, bu yüzden bunların Celtik veya Atlanta kökenli olabileceğini ileri sürmüştür. Daha sonraki Fransız yazarları bu noktadan hareket ederek Celtik Avrupalıların (yani Fransızların) Kuzey Afrika'ya hakim olduklarını savunmuşlardır. Fakat bu hâkimiyet bugün söz konusu olmadığına göre, zaten önemi de fazla olamaz.

P. Bochard adlı bir Alman yazarı 1926 yılında Afrika Atlantis'i kuramına katılmıştır. Bu yazar Atlantis'in başkentini Ahagger Dağlarında yerleştirmektedir. Bu dağlarda mavi peçeli Turareg kabilesi yaşamaktadır. Bu kabile, nesli tükenmekte olan ve kökü de hiç bilinmeyen esrareniz bir ırkın çocuklarıdır (Berberiler gibi) ve yazılı bir dilleri de vardır.

Berberilerin eski Atlantalıların torunları olduğu yolundaki iddiadan hareket eden Borchard, bugün kullanılan Berberî isimlerinde Poseidon'un on oğlunun adlarına benzer gölgeler aramaya girişmiştir. Bu araştırmasında karşısına iki büyük sürpriz çıkmıştır. Bunlardan birincisi, Uneur adlı bir Berberî kabilesini bulmuş olmasıdır. Bu isim, Atlantis'in ilk yerlisi olarak Eflatun tarafından gösterilen kişinin adına Euneor'a tıpatıp uymaktadır. İkinci rastlantı da ilginçtir. Tunus'un Schott al Hameina yöresinde yaşayan Berberî kabilesinin adı «Kaynağın oğulları» anlamını taşıyan **Attala** sözcüğüdür.

Fransız arkeologlarından Butavand ile Jolleaud da bu kurama katılmakta, yalnız Atlanta imparatorluğunun asıl büyük topraklarının Tunus'un kuzeyinde, Gabes körfezinde batmış olduğuna inanmaktadırlar. François Roux, geçmişte Kuzey Afrika'nın verimli bir yer olduğu tezine katılır. Buranın, «birçok nehrin aktığı, üzerinde bol hayvanların ve kalabalık insan nüfusunun yaşadığı gerçek Atlantis» olduğunu ileri sürer. Roux araştırmalarında Kuzey Afrika'nın tarih öncesi uygarlığını Fransız, İspanyol ve Portekiz uygarlıklarına çok güzel biçimde bağlamakta, bunu, üzerinde yazı saydığı bazı semboller bulunan çakıl taşı bulgularıyla kanıtlamaktadır.

Atlantis'le ve özellikle Atlantis'in yeriyle ilgili modern teorileri incelerken, yapılan araştırmaların ne kadar çok milliyetçi karakterler yansıttığını görmek insanı şaşırtmaktadır. Bu özellikle Yirminci Yüzyıl için geçerlidir. Fransız bilimcilerinin pek çoğu Atlantis'i hep Kuzey Afrika'da aramaktadırlar. Birçok yetkililer asıl merkezin Fransa toprakları olduğunu da ileri sürmüştür. İspanyol arkeologlar ise Atlantis'i ya İspanya topraklarında, ya da İspanya'ya bağlı kuzey Afrika topraklarında bulmaya çalışmaktadırlar. Bir Catala yazarı, Atlantis'in Catalunya olduğunu söylemiştir. Portekizli bir araştırmacıya, Portekiz Asor'ları bile yetmemiş, adam doğrudan doğruya Atlantis'in Portekiz olduğunu ileri sürmüştür. Rus bilimcileri Atlantis'i Hazer denizinin altında, ya da Kerch, Kırım dolaylarında ararlar. Almanlar ise Atlantis'in Kuzey Denizde, Macklenberg'de, ya da bir Alman kolonisi olan Tartessos'da olduğundan emindirler. Bu konuda yazılmış bir kitabın başlığı şöyledir: **Atlantis - Aryenlerin** ana vatani, İngiliz ve İrlandalı yazarlara göre Eflatun'un adası İrlanda veya İngiltere'dir. Venezüelalı bir yazar Atlantis'i Venezüela'ya, İsveçli bir yazar da Upsala'ya (İsveç) taşımıştır.

Bu satırlar yazılırken Yunan arkeologları Atlantis'i Thera'da bulmak iddiasındadırlar. Thera adası M.Ö. 1500 yılında patlamış, büyük kısmı Ege denizine batmıştır. Thera adası yeni bir aday olarak ortaya çıkmadan önce, ileri uygarlığı ve üzerinde bulunan volkanik patlama izleri nedeniyle Girit'in adaylığı desteklenmekteydi. Fakat Thera'yı batıran deprem ve volkanik patlamaların Girit'i de etkilemesi, her iki adanın da aynı felâket sırasında uygarlıklarını kaybetmeleri pekâlâ mümkündür.

Alman oryantalist, kuramcısı ve filologu Karst, Atlantis'in yeri sorununu daha da yaygınlaştırmış ve ortaya iki **Atlantis** görüşünü atmıştır. Biri batıda, Kuzey Afrika'dan İspanya ve Atlantığa uzanmaktadır. İkincisi ise doğudadır. Hint Okyanusu, Basra Körfezi ve Arap yarımadasını içerir. Karst ayrıca diğer bazı yerel uygarlıklara dikkati çekmekte ve kelime benzerliklerine dayanarak Asya'nın Altay dağlarını da bu zincire katmaktadır.

Önümüzde beliren bu Atlantisler kalabalığı karşısında, tarafsız ve çok yetenekli bir yazar olan Bramwell bütün kuramları toparlayıp özetleyerek bir yargıya varmıştır. **Kayıp Atlantis** adlı kitabında Bramwell, Atlantis'in ya Atlantik okyanusunda bir ada olacağını ya da hiç bir zaman Atlantis sayılamayacağını ileri sürmektedir. Ne olursa olsun, Akdeniz dolaylarındaki zengin tarih öncesi kalıntılarıyla Avrupa ve Amerika'lardaki uygarlık izleri mutlaka Atlantis'in yerine geçmek zorunda değildir. Tersine, Donnelly'nin dediği gibi, bunların hepsi Atlanta sömürgeciliğinin kapsadığı alan içindeki benekler olabilir.

Buna iyi bir örnek, Nijerya'da M.Ö. 1600 yıllarında varlığı bilinen Yoruba ve Ife kültürüdür. Araştırmacı Leo Frobenius bu uygarlığı enine boyuna inceledikten sonra, ortada Eflatun'un anlattıklarına benzer bazı noktalar bulmuş ve şöyle yazmıştır: «... Bunlara dayanarak Atlantis'i... Herkül'ün sütunlarının ötesinde yeralan uygarlık merkezini, tıpkı Solon'un anlattığı gibi zengin sebze ve meyveleriyle, içki ve ilaç yapılan otlarıyla, muzlarıyla, baharatlarıyla, filleriyle, bakır rezervleriyle ve üstünde yaşayanların giydiği mavi giysilerle birlikte burada bulmuş oldum..»

Frobenius bundan sonra **Nijerya Atlantis'i** teorisini etnolojik sembolilere dayandırmış, burada kullanılan ve başka kabilelerde de yaygın olan gamalı haç gibi, deniz tanrısı Clokun'a tapma gibi, kabilenin düzeni, kullandıkları aletler, silahlar, yaptıkları dövme-ler, cinsel gelenekler ve gömme usulleri gibi belirttileri kendi tezini desteklemek için kullanmıştır. Yaptığı karşılaştırmalarda, Etrüsk, tarih öncesi İberya, Libya, Yunan ve Asuriuların uygarlıklarını örnek almıştır. Gerçi Atlantis'i bulduğunu söylemiştir ama, Frobenius aslında Yoruşa kültürünün Pasifik'den geldiğine inanmaktadır. Ona göre bu kültür Pasifik'den buraya Asya ve Afrika'yı geçerek ulaşmıştır. Yani Atlantis'i bulduğunu söylemekten kastı, eski yazarların Atlantis dediği ve Herkül sütunlarının ötesinde bulunduğunu söyledikleri esrarengiz uygarlığı bulmuş olduğudur.

İşte bu örnek, araştırmacının kendi bulduğu az bilinen uygarlığı Atlantis kuramına bağlamasına çok iyi bir örnektir. Özellikle bulduğu yer denize yakın, veya denizin altındaysa. Tarihin başlangıç çizgisi geriye doğru itildikçe, ilk uygarlığın bir noktadan mı, yoksa birçok noktalardan mı yayıldığını gerçekten öğreneceğimiz gün de yaklaşmaktadır. Böylelikle, Atlantik'deki büyük bir adanın kendi uygarlığını gerçekten bütün dünyaya mı yaydığını, yoksa tarih öncesi uygarlıkları arasında olağanüstü bir benzerliğin rastlantı eseri olarak mı ortaya çıktığını anlamış olacağız.

DOKUZUNCU BÖLÜM

ATLANTİS VE BİLİM ÇEVRELERİ

BAŞLANGIÇTA Eflatun'un öğrencisi olan, sonradan ona rakip bir felsefe ekolü kurmuş bulunan Aristo, Eflatun'un Atlantis'le ilgili sözlerini birdenbire kesmesini fırsat bilip, bu diyarın yalnızca yazarın kafasında var olan hayali bir yer olduğunu ortaya atmıştır. Özellikle konunun birdenbire kesilmesine hücum ederek şöyle demiştir: «Atlantis'i hem yarattı, hem yoketti.» Böylelikle Aristo, çağlar boyunca karşımıza çıkan kuşkucuların ilki olarak liste başına geçmeyi sağlamıştır.

Akademik tarihçiler topluluğu ve bundan sonra da bilimciler topluluğu, Atlantis'e her zaman kuşku, inanmazlık ve hatta alay dolu bakışlarla bakagelmışlerdir. Ciddi tarihçiler elbette «içgüdülerle», «ırkların kalıtımsal bellekleriyle» ortaya serilen tarihlere iltifat etmezler. Atlantis hakkında yazılanların ise çoğu yalnızca bu kaynaklardan esinlenmek zorundadır. Bundan başka Atlantis kuramı ciddiye alınırsa, hatta bulgularla kanıtlanmış kısımları ciddiye alınırsa, ilk çağ tarihi hakkında yerleşmiş bulunan kanıların bir çoğu tepetaklak olacak, tarihin büyük kısmını yeni baştan yazmak gerekecektir. Yine de, karada bataklıkta ve denizde geçerli yeni arkeolojik kazı ve tarihleme yöntemleri sayesinde Atlantis'le ilgili esrarlar belki çok geçmeden aydınlanabilecektir.

Atlantis kuramını ister kabul edelim, ister etme-

yelim, konunun kendine özgü bir çekiciliği vardır. Bu çekicilik, hem Atlantis'in varlığını kanıtlamak isteyenleri, hem de yokluğunu gün ışığına çıkarmak isteyenleri etkilemektedir. Örneğin konuyu en geniş ve derin biçimde inceleyen İspanyol kitaplarından biri, sonunda bu işi araştırmanın bir vakit kaybı olduğunu ifade ederek son bulmaktadır. Yazar bunu söylerken kendi harcadığı uzun yılları hesaba katmıyor gibidir. Bu tür bazı Anti-Atlanta kitapları, kaynakları ve kuramları dikkatle incelerken çoğu kere Atlantis kuramını destekleyen yeni kanıtları da ister istemez ortaya sermektedirler.

Fakat kesin olan bir gerçek varsa, o da saygın bilim ve araştırma dünyasının bu konuya hiç inanmadığıdır. Bu tutuma, on dokuzuncu yüzyılda tezi destekleyen biri en uygun cevabı vermektedir. Donnelly şöyle der: «Binlerce yıl boyunca, Polpei ile Herculeum'un da efsane olduğuna inanıldı. Bunlara «Masal Kentleri» dendi. Herodotus'un Nil ve Kalde vadilerindeki uygarlıklarla ilgili satırlarına da binlerce yıl boyunca hiç kimse inanmadı. Ünlü tarihçiye «Yalancıların Atası» dediler. Plutarch bile onunla alay etti. Oysa şimdi... Modern yöntemlerle yapılan araştırmalar sonucu Herodotus'a duyulan saygının ne ölçüde arttığı ortada...»

Donnelly ayrıca Firavun Necho zamanında yapılan deniz yolculuğuna da değinmektedir. Bu yolculuğa ait satırlardan uzun süre kuşku lanılmıştır. Kuşkunun nedeni, yolcuların bir süre kıyı şeridini izledikten sonra, güneşi kuzeyde görmeye başladıklarını yazmalarıdır. Böyle olması, geminin Ekvator'u geçtiğinin en açık belirtisidir. Yani yolculuğun ger-

çekliğini kanıtlayacak nokta, çağlar boyunca inançsızlık doğurmuştur. (Fakat bugün artık Mısırlı denizcilerin Vasco de Gama'dan tam 2100 yıl önce Ümit Burnu'nu keşfetmiş olduğunu anlamış bulunuyoruz.)

Donnelly'nin verdiği bu örneklerle birçok yenileri de eklenebilir. Örneğin gorilin ve okapi'nin efsane hayvanları olduğuna inanılması gibi... Ta ki yaşayan örnekleri bulununcaya kadar. Komodo'nun «canavar» çıyanları da yine benzer bir örnektir. Tarih alanından bilim alanına geçtiğimizde, yine bu tür örneklerle rastlıyoruz. Başkalaşım geçiren madenlerin varlığı, yüzlerce yıl boyunca simyacıların uğrunda çabaladığı amacın bugün bilim tarafından mümkün sayılması gibi.

Arkeoloji'de, Pompeii'nin ve Herculaneum'un bulunması sonucu zorla kabul edilen gerçekten başka, Orta Amerika'nın balta girmemiş ormanlarında bulunan kayıp kıızılderili kentlerinin de 19'uncu yüzyılda keşfedilmesi sonucu kopan patırtı ilginçtir. Bundan başka Pers, Babil ve Asur yazılarının yazı olduğuna uzun süre inanılmamış, bunlar süs oymaları sanılmıştır. Ta ki okunup, bölgenin kapsamlı tarihi ortaya serilinceye kadar. Oysa o tarih, bölgede yaşayan yerli halkın çoktan unuttuğu hiç hatırlamadığı olaylarla doludur.

Belki arkeoloji dünyasında ortaya çıkmış bulgu kanıtlarının en dikkate değer olanı, 1871 yılında Heinrich Schliemann'ın yaptığı bulgudur. Schliemann Türkiye'de, Hisarlık yöresinde Truva'yı, ya da hiç değilse benzer çağlardan kalma bir dizi kentin kalıntılarını bulmuştur. Oysa o güne kadar Truva'da bir çeşit efsane diye değerlendirilmiştir. Schliemann genç

bir delikanlıyken, Truva'nın koca duvarlarını gösteren bir litografin etkisinde kalmış, bu duvarların dünyada büsbütün ortadan kalkamayacağı kanısına varmıştır. Bir yandan başarılı meslek hayatını sürdürürken bir yandan da Homerik çağları incelemeye devam etmiş, 1863 yılında mesleğini bırakıp Truva'ya arama işine koyulmuş, bunu okuduğu klasiklerin gösterdiği yolda ve modern arkeoloji tekniklerini uygulayarak yapmıştır. Başlangıçta Miken'de ve başka yerlerde bulgular elde etmiş ve zaman zaman bulgularını adlandırmakta çok acele ettiği gerekçesiyle eleştirilmiştir. Örneğin Miken'de bulduğu altından Agamemnon maskesinin, birinin altın maskesi olduğu kesindir ama, Agamemnon'un olup olmadığı hâlâ tartışma götürür.

Garip bir rastlantı sonucu, içgüdüyle hareket eden bu büyük arkeologun torununun yaptığı çalışmalar, Atlantis kuramına çok şey kaybettirmiştir. 1913 yılında Hearst Gazetesine yazdığı bir yazıda, Paul Schliemann dedesinin Atlantis konusuyla her zaman ilgilendiğini ileri sürmüştü ve ölürken de 1890 yılında açılmak üzere mühürlü bir zarf bıraktığını söylemiştir. Vasiyete göre zarf aileden biri tarafından açılacak, ve o kişi hayatını o mektupta yazılan araştırmaları yapmaya vakfedecektir.

Paul bundan başka, dedesinin ölmeden bir saat önce mühürsüz bir zarf daha bıraktığını, bu zarfta şunların yazılı olduğunu söylemiştir: «Baykuş başlı vazoyu kır. İçinden çıkanları incele. Hepsi Atlantis'le ilgili.» Kendi söylediğine göre Paul, bir Fransız bankasına bırakılmış olan mühürlü zarfı 1906 yılına kadar açmamıştır. Sonunda açtığı zaman içinden çıkan

mektupta, dedesinin Truva kazılarında, içinde kil tabletler bulunan bir tunç vazo bulunduğunu, bu vazonun üzerinde Fenike alfabesiyle «Atlantis Kralı Kronos'dan» diye yazılı olduğunu okumuştur.

Paul Schliemann'a göre dedesi Tihuanaco'da bulunan bir vazoyu incelemiş, bunun kimyasal yapısını Truva'da çıkan vazoya çok benzer bulmuştur. Dolayısıyla bu iki eserin bir merkezden çıktığına inanmıştır. Atlantis'den. Paul dedesinin bu konudaki incelemelerine devam ettiğini, St. Petersburg'da Mısır'ın eski tarihliyle ilgili bazı manüskripler bulunduğunu, bu arada papirüslerden birinin de Mısırlıların yaptığı Atlantis'i arama seferiyle ilgili olduğunu açıklamıştır. İddia ettiğine göre dedesi bu incelemeleri ölümüne kadar gizliden gizliye sürdürmüştür. (Oysa bu tutum Heinrich Schliemann'ın karakterine hiç mi hiç uymamaktadır).

Genç Schliemann, Paris'e dönüp baykuş başlı vazoyu kırmadan önce kendi araştırmalarını sürdürdüğünü, sonra vazoyu kırdığında içinden dört açılı metal bir disk çıktığını, bu diskin vazonun ağzından çok daha büyük olduğunu, bir yüzünde garip işaretler ve şekiller oyulmuş olduğunu, bu şekillerin ne şimdiye kadar gördüğü hierogliflere ne de yazılara benzemediğini söylemektedir. Diskin öbür yüzünde arkaik Fenike yazısıyla şu sözler okunmaktadır: «Saydam duvarlı tapınaktan gelerek...» Dedesinin kalan koleksiyonun öteki parçaları arasında Paul bilinmeyen bir alışımından yapılmış bir yüzük, kemikten oyulmuş bir fil heykeli, bir de Mısırlı denizciden kalma Atlantis haritası bulmuştur. (Acaba bunları araştırmaları sırasında St. Petersburg'dan ödünç mü

almıştır?) Paul kendi araştırmalarını Mısır ve Afrika'da sürdürmüş, buralarda bulduğu, bilinmeyen metallerden yapılmış birkaç esere dayanarak elinde boş kanıt biriktiğini ileri sürmüştür. Bunlar sırasıyla şunlardır: Dedesinin gizli koleksiyonundan çıkan paralar, Mısır'daki lahitten çıkan paralar, Orta Amerika vazosundan çıkan paralar, Atlantis vazosundan çıkan paralar ve Fas sahillerinde bulunduğu madeni çocuk başı.

Tarafsız bir gözlemci Paul Schliemann'ın durmadan eski paralar bulmaktaki bu yeteneğini, daha çok modern para edinme tutkusuna bağlayacaktır. Özellikle hikâyesini ilk önce gazetelere satmayı uygun bulması nedeniyle! Zaten Paul'un bulgularının hiç biri incelemelerde başarılı notlar alamamış bulunmaktadır. Paul Schliemann'ın konuyla ilgili son sözleri şunlardır: «Ama ben bütün bildiklerimi * söylersem ortada esrar diye bir şey kalmaz.» Bilimsel inceleme dünyasında bundan daha garip bir iddianın dile getirildiğini duyan olmamıştır.

Kişilerin incelenebilecek bulgulara dayanarak savundukları iddialar, tarih ve bilim çevrelerini inandırabileceği gibi inandırmayadabilir. Fakat Atlantis araştırmalarının çoğu başka yönlelere dağılmış bulunmaktadır. Toplumlardaki kalıtım belleği gibi, veniden doğuşla hatırlananlar gibi, hatta spiritizma gibi yönlelere. Böyle araştırmalar kuşkusuz akademik araştırma kapsamının dışındadır. Daha doğrusu akademik araştırmaların uzanamayacağı bir yeredir. Atlantis konusuna yöneltilmiş bu fiziksel olmayan yaklaşımlardan çeşitli bilgiler elde edilmiştir. Bu bilgilerin bir kısmı genel Atlantis kuramlarına uyar görünürken,

bir kısmı da insanı şaşırtacak kadar değişik olmaktadır.

Buna verilecek örneklerden biri Edgar Cayce'dir. Cayce 1945 yılında ölmüş bir kâhin ve psişik araştırmacıdır. Hayatı boyunca yaptığı psişik seanslar, sonradan Edgar Cayce vakfının kurulmasına neden olmuştur. Vakıf bir «Araştırma ve Aydınlatma Derneği» dir. Merkezi Virginia'da bulunmaktadır. Amerika'nın birçok kentlerinde şubeleri vardır. Tokyo'da da bir şubesi bulunması oldukça dikkate değer. Derneğin çalışmaları arasında Atlantis oldukça önemli bir yer tutmaktadır.

Cayce'in seanslarında, uyutulan insanın bundan önceki dünyaya gelişlerinden hatırladıklarının Cayce tarafından okunması yöntemi söz konusu olmaktadır. Yıllar boyunca Cayce bu türden 700'ü aşkın psişik seans yapmıştı. Kendisi trans haline geçerek sorulara cevap verirdi. Bu arada Atlantis'le ilgili birçok bilgi vermiş, bazı kehanetlerde de bulunmuştu. Sözgeleşi, Bimini delaylarında bir Atlanta tapınağının su yüzüne çıkacağı gibi. Kehanetlere göre, Atlantis'in tümüyle su yüzüne çıkmasından önce, sırada Atlanta kayıtlarının tutulduğu bir su altı odasının keşfedilmesi vardır. Mühürlü ve kapalı bulunan bu oda, Sphynx'in iki pençesinin arasına düşen sabah güneşinin izlenmesiyle ortaya çıkarılacaktır.

Cayce'in seanslarında Atlantis'in tarihi, başlangıcından altın çağına kadar anlatılmıştır. Her tür modern kolaylıklara sahip büyük taş kentleri, modern kitle haberleşme araçları, kara, hava ve deniz yolculukları ve bizim henüz keşfetmemiş olduğumuz daha başka bilgilerle birlikte. Sözgeleşi ağırlığı nötra-

lize etme yolları, güneşin enerjisini elektrik kristaller veya ateş taşlarıyla çekip kullanma yöntemleri gibi. Bu kristallerin yanlış kullanılması peşpeşe iki felâkete sebep olmuş ve Atlantis bunlar yüzünden kendini yok etmiştir. Bizim çağımızdakine benzemeyen nokta, onların uygarlığında maddesel keşiflerin yanında ruhsal güçlerin de kullanılmasıdır. Ayrıca hayvanlarla daha yakın bir anlaşma ve haberleşme yöntemleri vardır. Bu durum altın çağında maddecilik ve dejenerasyon hâkim oluncaya kadar böylece sürmüştür.

Atlantis uygarlığının çökmesi, Cayce'nin sözlerine göre, son felâketi hazırlayan en büyük nedendir. Halkın memnunsuzluğunu, işçilerin köleleştirilmesini, insan-hayvan melezlerinin aşağılanması, halkın «Tanrının çocukları» ve «Aşağılıklar» diye ikiye ayrılmasını, insanların kurban edilmesini, yaygın ihanet ve zina günahlarını, doğa güçlerinin yanlış kullanılmasını, özellikle ateş taşlarının ceza ve işkence aracı olarak kullanılmaya başlamasını içermektedir.

W. Scott Elliott, Madam Blavatsky, Rudolf Steiner gibi diğer ruhbilim uzmanları bilgilerini kalıtsal bellek kaynaklarına dayandırmaktadırlar. Bunların ortak kanısına göre de, Atlantis kendi felâketini kendi hazırlamıştır. Bunun nedeni ahlâkın çökmesi ve kötü olmasıdır. Bu kanıya yalnız Spence'le Rus tarihçisi Merezhowski değil, Eflatun'la İncil bile katılmaktadır. Tüm tufan efsanelerinde dünyanın sular basmadan önce ne kadar kötüleştiği tarif edilmektedir.

Cayce'in sözlerine gelince, «kötü» kelimesinin yerine «maddecî», «ateş taşları»nın yerine de «bom-

ba» sözcüklerini koyduğumuz takdirde, kendi çağımızın atom devrine geçmeden önceki şartlarına tıpatıp uyan bir tarif elde edebiliyoruz.

Cayce'in Atlantis'in yeniden yükseleceği yolundaki kehanetleri kuşkuyla umutlardır. Çünkü ünlü medyum bunlardan başka New York kentinin çoğunun yok olacağını, Batı Amerika kıyılarının parçalanacağını ve Japonya'nın sular altında kalacağını da söylemiştir. Bu yüzden New Yorklular, Californialılar ve Japonlar Cayce'in yanlışmış olması için dua edip durmaktadırlar. Ne var ki Cayce diğer kehanetlerinde insanın rahatını iyice kaçırarak kadar haklı çıkmış, ırk kavgalarının başlayacağını, cumhurbaşkanlarının öldürüleceğini, Mississippi vadisinde depremler olacağını da önceden bilmiştir.

Psişik araştırmalar henüz tarihin incelenmesi için güvenilir bir kaynak sayılmadığı için, Atlantis konusunda derlenmiş zengin malzemeye ilgili sorular arkeoloji ve bilim çevrelerinde, en iyi ihtimalle, kayıtsızlıkla karşılanmaktadır.

Atlantis'in varlığına ortak bir inançla bağlı ve bunu kanıtlayacak inandırıcı ipuçları bulmaya kararlı olan özel kişiler sık sık aralarında örgütler kurmaktadırlar. Fakat bu örgütlerin faaliyetleri Atlantis'in tarihsel bir birey olarak kabul edilmesini kolaylaştıracığı yerde güçleştirmektedir. Fransa'da, iki dünya savaşı arasında birçok Atlantis örgütleri kurulmuştur. Bunlardan biri Les Amis d'Atlantis (Atlantis'in dostları)'dır. Kurucusu Paul le Cour, aynı zamanda Atlantis adlı bir dergi de çıkarmıştır. Société d'Etudes Atlantéennes (Atlanta İncelemeleri Derneği) adlı ikinci bir örgüt ise, Sorbonne'da yaptığı bir toplantıda

pencereden içeriye gözyaşı bombası atılması üzerine hem fiziksel hem moral bir çekingenliğe düşmüştür. Anlaşıldığına göre bombayı atanlar, üyeler arasında incelemeleri bilimsel olmaktan çok içgüdüsel yollar-
dan ilerletmek isteyenlerdir. Derneğin başkanı Roger D vigne daha sonra hazırladığı raporlarda derneğin «bilimsel çevrelerde parlak rüyalara karşı duyulan aşağılama» nedeniyle etkilendiğini ve üyelerin yaka-
larına Atlanta rozetleri takarak dolaşmasının, Atlan-
ta piknikleri organize etmelerinin, toplumda güven-
sizlik doğurduğunu belirtmiştir.

Fakat beri yandan diğer Atlantologların yazıları bilim  vrelerinde daha ince, fakat eleştiri dolu bir dikkatle incelenmektedir. Bu kitapların zengin hayal gücü yansıtan usl bu bile bilimcilerin sinirine dokun-
maktadır. Çünkü onlar kuramların siyah beyaz, açık açık ortaya konmasından yanadırlar. İ e  ilir katılma-
sından ho lanmazlar. Oysa «Kayıp Kıta»  yle roman-
tik bir temadır ki,  ağlar boyunca pek çok şiire konu teşkil etmesi normaldir. Kitapların çoğunda bu  ilir-
lerden parçalara yer verildiği için de, genel hava bi-
linmez bir gerçekten çok, bir fantazi görünümü yans-
ıtmaktadır.

Anti-Atlanta tezini destekleyen yazarlar ger i bu konudaki şiirlere pek aldıri  etmezler ama, zaman za-
man bir Atlantis'in varlığı ihtimaline öylesine bir  id-
detle  atarlar ki, tutumları Atlantis'in varlığına ina-
nanlarıinkiyle kıyaslanabilecek bir tutkuyu yansıtır. Örneğin Columbia  niversitesinden Dr. Ewing'in Anti-Atlantis raporunda, araştırmacının on    yıl bo-
yunca Atlantik-Ortası-Y kseltisini incelediği ve hiç
bir batık kent izine rastlamadığı  ne sürülmektedir.

Bu bir bakıma, «Aradım ama bulamadım, demek ki yok.» klişesini hatırlatmıyor mu acaba?

Eğer Atlantis saraylarıyla tapınakları, Atlantik'in dibinde kırık dökük yatıyorsa, bugüne kadar üstlerinin çökelti ve çamur tabakalarıyla örtülmüş olması normaldir. Bu yüzden onları binlerce yıl sonra bulmak, bulunca da tanımak kolay bir iş olamaz. Özellikle rastlantı sonucu seçilen noktalarla yapılan incelemelerle. Böyle bir uygulama, uçan daireleriyle dünyaya gelen uzay adamlarının rastgele ağ atmasına, topladığı zaman içinde insan ve hayvan göremezse dünyada hayat olmadığı kararına varmasına benzer.

Akdenizdeki su altı harabeleri bile daha yeni yeni keşfedilmeye başlamıştır. Oysa orası çok daha sığ ve araştırmaya elverişli bir sudur. Akdeniz yöresinde klasik çağlarda sular yükseldiği zaman birçok tarihi kentin büyük parçaları sular altında kalmış, su altı arkeologlarının yeni geliştirdikleri tekniklerle ancak son zamanlarda incelenebilmişlerdir. Bu kentler arasında Baise (bir çeşit eski Las Vegas)'yi, Napoli dolaylarındaki birçok İtalyan kentini, Yugoslavya'nın Adriyatik kıyılarındaki kentlerini ve Sicilya'daki Siraküza'nın bazı kısımlarını sayabiliriz. Bunlardan başka Libya'daki Leptis Magna, Korint'in limanı Cenchreae ve Tyre ile Caesarea adlı eski limanlar da örnek olarak gösterilebilir.

Daha nice şaşırtıcı arkeolojik bulgu, ilgimizin kendilerine yönelmesini beklemektedir. Hannibal'in Roma'ya yürürken kamp kurduğu yerler, İspanya'nın doğu kıyılarında Feniscola'nın sığ sularının altında yatmaktadır. Cousteau bize Akdenizin derin bir yerinde su altı kaldırımı bulduğunu söylemektedir. Su

yüzüne çıkmak zorunda kalıncaya kadar bu kaldırım boyunca yüzmüş, fakat ikinci denemesinde kaldırımı bulamamıştır. Helike kenti bir depremle Korint açıklarında batmış, yüzlerce yıl su yüzünden bakılınca görünecek durumda kalmıştır. Bu durum Romalı gezginleri durmadan turist olarak Yunan topraklarına çekmiş, turistler sandallarla, duru suda net biçimde görünen kalıntıların üstünde dolaşmış, özellikle dipte ayakta duran ve çok iyi görünen Zeus heykeline hayran kalmışlardır. Bugün hâlâ aranan Helike, daha sonradan üzeri kumlarla örtüldüğü için, ya da sismik değişimler sonucu yeri değiştiği için, artık bulunamamaktadır.

Batık kentler ister gerçekten var, ister hayali olsun, Akdenize özgü değildir. Hindistanda da, Mahabalipuram açıklarında (Madras'da) bugün aranmakta olan bir batık kentin harabeleri vardır. Meksika Körfezinde, Cozumel yakınlarında da Mayalardan kaldığı sanılan su altı yapıları bulunmuştur. Sovyetlerin batık kenti, Bakü körfezindedir. Buradan hayvan oymalarıyla, yazılarla süslenmiş taş bloklar çıkarılıp durmaktadır.

Brötanları, inançları Ys batık kentini Fransa kıyılarına oldukça yaklaştırmaktadır. Bu kentin batmasına sebep, anlatıldığına göre, Ys kralı Gradlon'un kızı Dahut'dür. Bu kız sevgilisiyle bir içki âlemi sırasında, çalınmış bir anahtarla kentin se suyu kapaklarını açmış ve ne olacağını görmek istemiştir. Durumdan erken haberi olan kral Gradlon, atına atlayıp dört nala koşarak yüksek tepelere varmış ve kurtulmuş bulunmaktadır. Gençlerin işlediği suçlara değinen ilk hikâyelerden biri olan bu efsanede büyük ihtimal-

le Fransa kıyılarında bugün su altında bulunan kentlerin gerçeği de seslendirilmektedir. Birkaç yıl önce Brötanya kıyılarında oldukça büyük bir su çekilmesi olmuş, kısa bir süre için sığ suların altında yatan kaya yığınları, yapı kalıntıları görünür hale gelmiş, sonradan sular eski durumuna gelince yine gözden kaybolmuştur.

Gerek Akdenizde gerekse diğer yerlerde batık kentler bulunması fikri ne kadar çekici olursa olsun, Atlantis'le doğrudan doğruya ilgili sayılamaz. Ama yine de bazı noktalarda arada bir ilişki kurulabilir. Söz-gelişi, Atlantis tezini çürütmek için uzun yıllar boyunca çalışmalar yapan bir yazar, Akdeniz'de çökmelerin uygar çağlarda azaldığını ileri sürmektedir. Oysa su altı araştırmaları bunun tersini kanıtlamaktadır. Bu bölgede başka bir şeyi - daha açık söylemek gerekirse Venüs de Milo'nun kollarını - arayan bir arkeolog, Melos adası açıklarında birdenbire 400 kadem derinlikte bir kent kalıntısıyla karşı karşıya gelmiştir. Kentten çıkıp daha derinlere, bilinmeyen yerlere giden yollar da vardır.

1966 yılında Dr. Menzies tarafından bulunan Peru açıklarında, Pasifik tabanında yatan kalıntılar ise, incelendiği zaman batık kentlerin varlığına yeni kanıtlar kazandıracaktır. Bu kanıtlar, bütme olaylarının insanların uygarlaşmasından sonraki çağlarda yerai-dığını da ortaya koymuş olacaktır.

Atlantis kavramını eleştirenler, buna inananların hayalci ve sorumsuz kişiler olduğunu ileri sürmekte, Atlantis'in hiç bir zaman var olmadığını, böyle bir olayın tarih çağları içinde yer alamayacağını, üstelik kıtaların kayması prensibi incelendiğinde de böyle bir

toprağın var olamayacağını anlaşıldığını, çünkü kıyılar çakıştırıldığında arada böyle bir toprağa yer kalmadığını savunmaktadırlar.

Bu son iddia, Wegener'in kıtaların kayması kuramına dayanmaktadır. İster doğru, ister yanlış olsun, hiç değilse eline bir haritayla bir makas geçiren herkes tarafından denenebilmektedir. Haritada gözüken bütün kıtaları bir makasla kesip yanyana yerleştirtince, bunlardan bazılarının birbirine şaşılacak biçimde, tıpkı bilmecelerde olduğu gibi uyduğu, çakıştığı görülmektedir. Bu durum özellikle Brezilya kıyıları ve Afrika'nın batısı için geçerlidir. Ayrıca Afrika'nın doğusu ile Arabista'nın batısı, Grönland'ın doğusu ile Norveç'in batısı da çok iyi çakışmaktadır. Toprak ve kaya yapıları bile, yanyana birbirine uyan bu parçalarda aynıdır. Aralarında okyanuslar bulunduğu halde.

Bu durum başka coğrafyacılardan, bu arada, Wegener'den çok önceki yıllarda Humboldt'un da dikkatinden kaçmamıştır. Fakat Wegener 1930 yılında kuramlarını kanıtlamak için Grönland'daki buz örtüsü altında bazı incelemeler yapmış, tüm kıtaların başlangıçta tek bir kara parçası olduğunu, zamanla birbirlerinden kopup gittikçe kayarak uzaklaştıklarını savunmuştur. Tıpkı yüzen büyük adalar gibi. Bazı kara parçalarının, bu arada Grönland'ın, diğerlerinden daha hızlı hareket ettiği de ileri sürülmüştür. Bir rapora göre Grönland yılda 50 kademlik bir hızla batıya kaymakta devam etmektedir. (İnsanın aklına Atlantis'i hatırladıkları söylenen Norveç farelerinin hikâyesi geliyor. Bu hayvanlar belki de yalnızca Grönland'a ulaşmaya çalışmaktadırlar!)

Eğer kıtaların kayması kuramı doğruysa ve bu

parçalar yanyana getirildiklerinde kıyıları gerçekten birbirine uyuyorsa, o zaman Atlantis ne olacaktır? Bunun cevabı az önce verebileceğimiz cevaptan pek farklı olamaz. Çünkü birbirine uyan kıyılar bulunduğu gibi, arada boşluklar bırakanlar da vardır. Bu özellikle Orta Atlantik yükseltisinin en geniş olduğu yerde dikkati çekmektedir. Aslında Orta Atlantis yükseltisinin kıyıları da bir yanda Amerika kıyılarına, bir yanda Avrupa kıyılarına uymaktadır. Demek ki karalar ayrıldığı zaman ortada bu parça kalmış, sonradan alçalarak su altına gömülmüş de olabilir. Yani Atlantis'in var olabileme olasılığını çürütecek sanılan bir kuram bile, anlayamadığımız gözlemleri açıklamamızı kolaylaştıracak böyle bir kara parçasına yer bırakmaktadır.

Atlantis kuramını çürütmek isteyenler genellikle, bu kuramı destekleyenlerin fazla heyecanından ve yazdıkları raporlarda verdikleri açıklardan yararlanırlar. Donnelly ile arkadaşlarının yazdıkları çağlarda antropoloji bilimi henüz pek gelişmiş değildi. Bu yazarlar bu yüzden iki yandaki insanların benzerlikleri üzerinde çok kalem oynattılar. Fakat iddiaları sonradan bilim tarafından çürütüldü. Yine de Atlantologların en zayıf olduğu alan dil üzerinde yaptıkları incelemelerdir. Örneğin Le Plongeon, Maya dilini bilen biri olarak, bu dilin üçte bir oranında Yunancayla karışık olduğunu ortaya atmıştır. Homer'in lehçesini Amerika'ya atfiden kimdir. Mavaların dilini Yunanistan'a kim götürmüş olabilir, diye sormaktadır. Beri yondan, hem Mava dili hem de Yunanca buân hâlâ bilinen diller olduğuna göre bunun incelemesini yapmak güç olmasa gerektir. (Ayrıca, daha önce belirtti-

ğimiz gibi Le Plongeon, Maya ve eski Mısır yazılarını da heyecanla birbirine bağlamaktadır. Oysa her ikisinin de resim yazısı olmasından başka pek bir ortak yanları yoktur).

Bundan başka, Meksika kızılderililerinin Chianek dili de İbraniceye benzetilmektedir. (Acaba 10 kayıp kabilenin göçü mü söz konusu oluyor?) Otomi kızılderililerinin dilinin Çince'ye, Manda kızılderililerinkinin ise Welsh diline benzediği ileri sürülmüştür. Atlantis'ci yazarların hemen hepsi, Farrar'ın «Dil Aileleri» kitabında Basque dili ile ilgili sözlerini, Colomb öncesi bir dil köprüsünün varlığında kanıt olarak alırlar. Farrar şöyle demektedir: «Avupa'nın batı ucunda kişiliğini günümüze kadar korumuş olan bu dilin, yalnızca karşı kıtadaki (Amerika) dillere benzerliği bulunduğu kesindir.»

Donnelly yaygın dillere değinirken Avrupa ve Asya dilleri arasındaki kelime benzerliklerine dikkati çekmiştir. Fakat bugün nedeninin Avrupa dilleriyle Sanskrit ve Farsça arasındaki kök birliğinden doğduğunu artık bildiğimiz için buna hiç birimiz şaşmamaktayız. Zaten bu konunun Atlantis'e bir etkisi de olamaz. Ne var ki, o zaman bu durum henüz keşfedilmemiş olduğu için Donnelly'yi, sık sık yanılmasına rağmen, dil incelemelerinin öncüsü olarak kabul etmek zorundayız. Örneğin Otomi diliyle Çince'nin benzerliğini kanıtlamak için seçtiği Çince kelimeler aslında onun verdiği anlamları taşımamaktadırlar. Belki o da bu bilgileri, Piskopos Landa'nın Yucatan'da yaptığı gibi, sorularını anlamayan kişilerden edinmiştir. Linguistlerin başına bu sık sık gelmektedir.

Donnelly zaman zaman bu incelemelerinde ken-

dini iyiden iyiye bir dil araştırmacısı yerine yakıştırmaktadır. «Hurricane» kelimesini Colomb öncesi dil yayılmasına örnek gösterirken olduğu gibi. Kelime, bilindiği gibi, Carib fırtına tanrısının adıdır. İngilizce'de «hurricane», Fransızca'da «ourigan», İspanyolca'da «huracan», Almanca'da «Orkan» olarak hâlâ kullanılmaktadır. Fakat Donnelly'nin gözden kaçırdığı nokta, bu kelimenin Amerika'nın keşfinden önce hiç bilinmediğidir. Ancak Avrupalı denizciler Karaiplerde fırtınalara tutulmaya başladıktan sonra bu dillere girmiştir.

Yine de, bütün bu acele varılmış hevesli sonuçlara, sık sık ortaya çıkan yanlış yorumlara, Atlantis'i ne pahasına olursa olsun kanıtlama tutkusuna rağmen, bazı noktaları görmezden gelmek güçtür. Çünkü bütün bu saldırma ve savunma söz kalabalığının altında daha derin bir şeylerin varlığı iyice hissedilmektedir. Ortak kültürel ve dinsel geleneklerin bir anısı, kayıp bir dil ve kayıp bir tarih, tıpkı yalnızca onda biri su yüzünde görünen, onda dokuzu denizin altında saklı bulunan bir aysberge benzemektedir. Belki Atlantis efsanesinin durmadan yeniden doğan Phoenix gibi, kuşaktan kuşağa coşması belki bu yüzdendir. Belki bu efsane, kendisini eleştirenlerden daha uzun ömürlü de olabilir.

ONUNCU BÖLÜM

ATLANTİS'İN DİLİ VE ALFABESİ

ATLANTALILAR hangi dili konuşuyorlardı? Çok eski çağlarda yaşamış olan bir dilin, daha sonra konuşulan dilleri etkilemiş olmasına ilişkin hiç bir belirti var mıdır?

Buna verilecek cevap son derece açıktır. Evet, böyle bir dilin varlığı bilinmektedir. Günümüzde yaşayan Basklar Atlantalıların torunları olduklarını ileri sürmekten zaten çok mutludurlar. Eski İberyalıların, Celtler ve Romalılar gelmeden önce, Bask dilini konuştukları sanılmaktadır. Atlantis konusunda en önde gelen uzmanlardan olan, ve **Kayıp Kitalar** adlı kitabın yazarı bulunan Sprague de Camp'a göre, belki de Tartessos yüzüğünün üzerindeki yazılar. Bask dilinde, Roma alfabesi kabul edilmeden önce kullanılan harflerdir.

Bask dili, bütün diğer dillerden ayrı, hiç birinin sınıfına girmeden tek başına duran bir dildir. Yakın bir gözlem, bu dilin Amerika kıızılderililerinin kullandıkları dillere de benzerliği olmadığını ortaya çıkarmaktadır. Yalnızca bu dillere Indo-Germanik dillerden daha çok benzediği bir gerçektir. Bulunan ortak kurgu ve kelimeler de kendi başına ilginçtir. Bask dilindeki cümle yapısı, Quechua (İnkaların dili) ve Ural-Alтай dillerine (Fince, Estonca, Macarca, Türkçe) de benzemektedir. (Bu dillerde birçok takıları içeren çok uzun kelimeler türetilmektedir). Beri yandan Bask

dili aynı zamanda poli-sentetik bir dildir. Amerika kızilderillilerinin ve Eskimoların dilleri gibi. Bu dillerin özelliği, kendi başına cümle haline gelen, o fonksiyonda kullanılan birleşik kelimelerin varlığıdır.

Bazı Bask kelimeleri, Crô-Magnon çağına, mağara resimlerinin çağına gitmektedir. «Tavan» anlamında kullanılan kelimenin esas anlamı, mağaranın tepesi demektir. «Bıçak» anlamını ifade etmek için ise, «kesen taş» demek olan bir deyim kullanılmaktadır. Baskların yaşı, Spence'in teorisini, yani Atlantalıların devre devre, dalgalar halinde İspanya ve Fransa'ya gelmiş olduğu teorisini çok destekler görünmektedir.

Fakat yine de Bask dilinin bildiğimiz diğer dillere hiç bir etkisi olmadığı gibi, onlardan etkilendiği de görülmemektedir. Bu dil başka bir ilginçliğe sahiptir. Belki bir dil fosilidir. Belki Avrupa'nın buzul çağından önceki dilnin, ya da daha iyisi, Atlantis'in dilinin fosilidir.

Bugün bizler, Donnelly'nin yaşadığı günlerden farklı olarak, İndo-Germanik dillerle Semitik diller arasındaki pek çok ortak noktayı bilmekteyiz. Bu yüzden çeşitli dillerde ortaya çıkan ve birbirine benzeyen kelimeler artık bizi pek şaşırtmamaktadır. Bizi hâlâ şaşırtabilen şey, aralarında gerek dil gerekse başka bakımdan hiç bir temas olmasına imkân bulunmayan toplumlarda ortak kelimelerin keşfedilmesidir. Sözgeçtiği, Avrupa ile Kolomb öncesi Amerika dilleri gibi.

Dillerde oldukça az sayıda ses kurma olanağı vardır. Bu kurulu ses bileşimlerinin linguistik biliminde adı «phonem» dir. Phonemlerin kısıtlı olması nedeniyle, ilişkisiz dillerde de rastlantı eseri olarak benzerlikler görülebileceği açıktır. Japonca'da «so» ke-

limesi, İngilizce'deki «so» nun anlamını taşımaktadır. Yani «öyle» demektir. Üstelik kelime, Japon dilinde eskiden beri kullanılmakta olan bir kelime olup, Avrupa ile temastan sonra ortaya çıkmamıştır.

Birbirinden çok ayrı dillerde ortak kelimelerin bulunması genellikle ya linguistik ya da kültürel ilişkiye veya her ikisine birden işaret eder. Bu nedenle, Amerika kızılderililerinin dilinde, eski Avrupa dillerindekiyle aynı anlamlara, ya da yakın anlamlara gelen dinsel kelimelerdeki benzerlik daha da ilginç olmaktadır.

Yunancada **thalassa** kelimesi «deniz» anlamına gelmektedir. Maya dilinde de thallac «katı değil» demektir. Tlaloc ise Aztecilerin su tanrısıdır ve yine denizle ilgilidir. Kalde mitolojisinde **Thalath**, kaosu yöneten tanrıcadır. Nahuatl dilinde (Azteklerin dili) «atl» su demektir. Kuzey Afrika Berberî dilinde de «atl» aynı anlama gelmektedir.

Diğer bir şaşırtıcı benzerlik de Amerika kızılderililerinin «büyük ruh» yani «Manitu» kelimesiyle, Hinduların Manu kelimesi arasında ortaya çıkar. Nahuatl dilinde tanrı anlamına gelen **teo** (theulh) da Yunanca'da aynı anlama gelen **Theos**'a uymaktadır.

Bu derece ruhanî olmayan birtakım kelimelerde de benzerlikler vardır. Bask dilinde **argi** «ışık» demektir. Sanskrit dilinde «arg», «parlak» anlamına gelir. Basklar sabah çiğini **garua** sözcüğüyle ifade etmektedirler. Aynı kelime Quechua dilinde «çiseleme» anlamına gelir ve Quechua'dan İspanyolca'ya da aynı anlamı taşıyarak geçmiştir. **Tepek** sözü, Nahuatl dilinde «tepe» demektir. Orta Asya kökenli Türk dillerinde sözün karşılığı «tepe»dir. **Malko** orta Amerika dillerinde «kral» demektir. Arapça'daki **Melik** ve İbra-

nice'deki **Melek** sözcükleri de aynı anlamı ifade etmektedir. Yunanca nehir, «Potamos» dur. Delaware'de eskiden yaşayan kıızılderililerin oradaki nehri «Potomac» diye adlandırmalarından başka. Brezilya kıızılderilileri de nehri «poti» sözüyle ifade ederlerdi. Oysa onların dili Tupu Buarani dil grubundandır.

Paraguay ve Güney Brezilya'da yaşayan kıızılderililerin dili olan Guarani dilinde, temasları bulunamayan toplumların dilleriyle ortak kelimeler pek çoktur. Bunlardan birkaç tanesine burada işaret etmek yararlı olabilir. **Oka**, Guarani dilinde «ev» demektir. Yunanca'da ise ev sözünün karşılığı **Oika**'dır. Guatanilerin su anlamına kullandığı «ama» sözü, Japonya'daki «ame» yani yağmur'a benzemektedir. Quechua (İnkaların dili) da **runa**, kişi demektir. Çince'de ise **rhen**, «adam» demektir. Eski Mısır dilinde **Anti** sözü, yüksek vadi anlamına gelmektedir. Quechua'da ise **andi**, «yüksek dağ, ya da yar» anlamına gelir. Quechua'da süt, «nyu-nyu» sözüyle ifade edilir. Japonlar ise süt için **gyu-nyu** sesini kullanırlar. Ne var ki bu kelime için ses taklidi nedenleri kaynak sayılabilir. **Mandan** kıızılderilileri bilindiği gibi önceleri Missouri dolaylarında yaşamış olup, 1838 sıralarında çiçek hastalığı yüzünden ortadan hemen hemen tümüyle kalkmış bir toplumdur. Bu toplumun kullandığı dil de Welsh diline çok benzemektedir. Örnek birkaç kelime, aşağıdaki gibidir:

	<u>Welsh</u>	<u>Mandan</u>
tekne	korvig	korig
adım	rwif	ri
yaşlı	hen	her
mavi	glas	glas

ATLANTIS'İN ESRARI

ekmek	barra	bara
keklik	çugyar	çuğa
baş	pen	pan
büyük	mawr	mah

Fakat kayıp Mandan dilinin Welsh diline benzerliği konusunda, çok daha başka ve direkt bir açıklama vardır. Bir söylentiye göre Mandanlar, Welsh prensi Madoc'un soyundan gelmektedirler. Madoc, 1170 yılında kendi ülkesinden yelkenle batıya doğru yola çıkmış, orada yeni bir koloni kurmaya gitmiş olup, bir daha geriye dönmemiştir.

Amerika kıızılderililerinin dillerinden bazıları, Atlantik ve Pasifik ötesi dillere benzerlikler gösterse bile, aralarında yakın ilişkiler bulunduğu kanıt sağlayamaz. Belki yalnızca Alaska ve Sibirya gibi yakın topraklar arasında bir ilişki ihtimaline işaret edebilir. Diğer benzerliklere gelince, bazı kelimelerin Kolomb'dan önce gelmiş olan Madoc gibi kâşiflerin etkisiyle, ya da yolunu kaybetmiş seyyahların katkısıyla değişip birbirine benzediği yolunda düşünmek de pekâlâ mümkündür. Bu tür olaylar her iki kıta için de geçerli olabilir. Örneğin M.S. Birinci yüzyılda, bir kano'ya binmiş, kırmızı derili insanların apansız Almanya sahillerinde belirmesi gibi. Tarihlerin yazdığına göre bu kıızılderililer derhal esir edilmiş, ve Galya'daki Roma Konsülüne armağan edilmişlerdir. Bunlar her halde Amerika kıtalarından gelme kıızılderililer olmalıdır. Belirli dil açısından bir katkıda bulunmaya pek vakit bulamamışlardır. Ama yalnızca bir kano içinde Avrupa sahillerine varmaları bile, Kolomb öncesinden bir takım kültür alışverişlerinin mümkün olabileceğini ortaya koymaya yetmektedir. Eğer arada bir takım kara

parçaları var idiye, bu daha da kolaylaşacak demektir.

Rastlantılardan öte, bir ipucu aramamız gerekmektedir. Bir ya da iki dilde değil, birbirinden çok ayrı ulus ve kabilelerin dillerinde aynı veya çok benzer anlama gelen, daha eski ve daha köklü bir ilişkinin varlığını kanıtlayan bir ipucu. Bu ipucu, basit bir kelime olmalıdır. Her dildeki karşılığı oldukça tanınabilmektedir. Atlantalıların dili olduğundan kuşkulandığımız Bask dilinde de bir benzeri var olmalıdır, Indo-Germanik dillerde de, diğer dillerde de.

«Mama» kelimesi bu saydığımız şartların hepsini bünyesinde toplamaktaysa da, çocuklar konuşmaya başladıklarında ilk ve en kolay olarak bu sesi çıkarabildiklerinden, her dilde «anne» anlamına gelmesi belki de olağandır. Tabî istisnalar da vardır. Sözcelişi Batı Afrika dillerinde **dada**, anne anlamına kullanılmaktadır. Gürcülerde de **deda**, anne, tersine **mama**, baba demektir.

Fakat ilkçağdan kalma olup bugün hâlâ birçok dillerde kullanılan, birbirinden çok uzak, ayrı kıtalar ve adalar üzerinde bulunan insanlar arasında yaşayan bir kelime daha vardır. Bu kelime otomatik bir ses refleksi değildir. Kendi başına bir kelimedir. Basklardan başlayarak,, **baba** sözünün bu karşılıklarındaki sesli ve sessiz harf benzerliklerini bir kere daha gözden geçirelim:

Bask	—	aita
Quechua	—	taita
Türkçe ve Türk dilleri	—	ata
Dakota (siyu)	—	atey
Nahuatl	—	tata (veya) tahtli

Seminole	—	intati
Zuni	—	tacçu (tatçu)
Malta	—	tata
Tagalog	—	tatay
Welsh	—	tad
Roumani	—	thatha (tata)
Fiji	—	tata
Samoa	—	tata

Bu dillerin bazılarının ne kadar eski, veya ilkel olduğu insanı şaşırtmaktadır. Ayrıca bunlar hepsi çok yaygın dillerdir. Belki bir antediluvia dilinin gölgelerini taşıyan, tanınabilir durumda karşımıza çıkan başka kelimeler de bulunabilir. Belki bunlar, insan dili ağacının gövdesinden çıkan dallardan yalnızca birkaçıdır. Belki asil ve eski bir tek insan dili vardır. Belki Romence, Germen dilleri, İslav dilleri, Siniktik ve Semitik diller bu ağacın yalnızca üst dallarıdır.

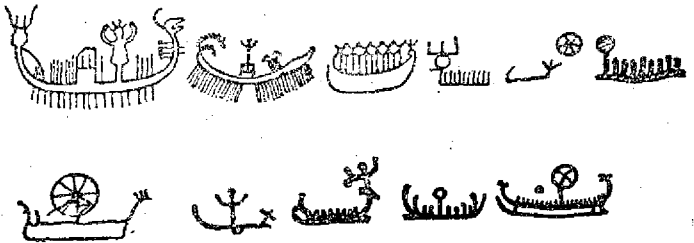
Ama yukarıda sayılan dillerden Türkçe ile Roumani, ve bir de yeni dirilen Tagalog'un dışında olanlar, bugün modern dillerin ve yaygınlaşan kütle haberleşme araçlarının baskısı altında değişmektedir.

Eğer tarih öncesinden kalma, fakat tanınabilir durumda olan kelimelerin bulunması güçse, belki başka bir anahtar kullanabiliriz. Yazılı bir anahtar, Atlantik ötesine etnik ve linguistik bir sızma olduğunu kanıtlayan, arada somut bir Atlantis köprüsü olma ihtimalini kuvvetlendiren bir başka işaret. Ne yazık ki bu tür yazılı kaynaklar bugüne kadar Atlantis'çileri oldukça güç durumlara düşürmüş, onlara epey prestij kaybettirmiştir. Hatıra gelen ilk örnekler Paul Schliemann'ın baykuş başlı vazo içinden çıkardığı Fenike yazısı olayıyla, Brasseur de Bourbourg'un yo-

ruma bağılı tercümesidir. Bir başka örnek daha vardır. O da James Churchward adlı bir Amerikalı ile ilgilidir. Kuramlarını Atlantis'e ve Pasifik'de kaybolduğunu ileri sürdüğü Mu adlı ikinci bir kıtaya dayandıran bu adam, Hindistan'da ve Tibet'de bulduğu tabletlerden bilgi edindiğini ileri sürmüştür. ama, bu tabletleri kendisinden başka gören olmamıştır.

Yazı dediğimiz şey, resim yazısının basitleşmesinden doğmuştur. Mısırlıların hieroglif'i ve Çin alfabesi gibi. Ya da hece alfabesiyle resim karması bir görünüm alabilir. Orta Doğu'nun eski çivi yazısı gibi.

Bütün ilkel kabileler resim çizmişlerdir. Genellikle de çizdikleri birbirine benzemektedir. Bir çok inceleyici arasında Wirth de, bu toplumlarda ortak görünen bazı işaretleri incelemiştir. Bunlardan en belli başlıları, haç, gamalı haç, stilize çiçek resimleri, üzeri çaprazlanmış daireler, Y biçimleri, vb. dir. Yani bu bilimciye göre resim yazıları sembollerden kuruludur. O bunlara «İnsanlığın kutsal ilkel yazısı» demektedir. Kendisi Atlantis'den dağılan bir kültüre inanır. Düşüncesine kanıt olarak, çeşitli yerlerde bulduğu çizilmiş veya oyulmuş gemi resimlerini göstermektedir. Bunlardan bazıları, sanki çizenler birbirinden okyanuslarla ayrılmış yerlerde yaşadığı halde, aynı gemileri gözleriyle görmüşlercesine, benzemektedir:

Spence de örnek olarak Amerikan kıızılderililerinin çizdiği bufalo resmiyle, üzerine koydukları işareti, buna tıpkı benzeyen bir Avrupa mağarası örneğiyle karşılaştırmaktadır.

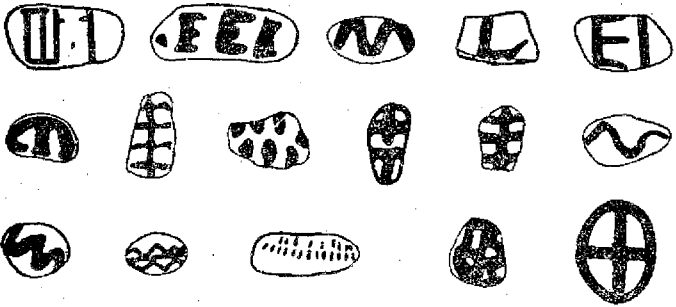

Bu resimlerde birbirine böylesine benzeyen bu işaretler acaba bufalo mu demektir? Yoksa bufalo'yu avlayan insanın, ya da kabilenin adı mıdır? Yoksa, önce resmini çizerek hayvanın ruhunu esir eden sanatçının, bufalo'yu öldürebilmesi için bir uğur mudur? Bunları her halde hiç bir zaman öğrenmeyeceğiz. Yalnızca Amerika kıızılderilileriye Avrupa mağara ressamının yazıları ve çizimleri arasındaki bu olağanüstü benzerliğe şaşmakla yetineceğiz.

Aurignace örneğindeki çizim çok ilkeldir. Daha sonra gelen Crô-Magnon ve Magdalen resimleriyle, hatta daha yeni, Aurignace örnekleriyle hiç boy ölçüşemez. Dolayısıyla de, Atlantis uygarlığına bir kanıt sağlayamaz. Spence bundan başka, Avrupa ve Amerika'daki mağara resimlerinde, basılan el izlerine de dikkati çekmektedir. Bu da kanıt sağlamaktan uzaktır. Çizilen bir eserin altına el basmak en normal bir insan tepkisi olsa gerektir. Bu tarih öncesinde de böyledir, tarih çağlarında da. Bugün bile ıslak çimento'ya el izi bırakmak, rastlanan bir insan davranışdır.

Fransa ve İspanya mağaralarında buzul devri ön-

cesinden kalma çok eski işaret ve geometrik şekiller vardır. Bunlar bir bakıma yazıya benzemektedir. Ama beri yandan çok ilkel ve kaba bir resim yazısı olabileceği gibi, karalama veya sahiplik armaları da olabilir. Bundan başka, Fransa'nın Mas d'Azil mağaralarında bulunan, yaşları 12.000 den fazla olarak tespit edilen boyalı taşların üzerinde de harfe benzeyen işaretler görülmüştür. Bu durum, yazının keşfi ile ilgili, kabul edilmiş tarihi tehdit eder gibidir. (Bilindiği gibi, Azil kültürü Sepnce'e göre Atlantis'den gelen üçüncü göç dalgasıdır. Kıtanın tüm olarak batması sırasında gelmiştir).

Mısır hieroglifi önceleri bir resim yazısı iken, sonradan resim ve hece karması bir yazı durumuna gelmiştir. Her halde elimizde örnekleri bulunan gelişmiş yazıların ilkidir. Mısırlılar bu yazıyı Tanrıların Dili olarak kabul etmekteydiler. Atlantologlar çoğu zaman, söz konusu tanrıların Batı Okyanusunda yaşayıp Mısır'a uygarlık getiren kişiler olduğu yolundaki yoruma katılmaktadırlar.

Önceleri resim, sonra hece yerini tutan işaret biçiminde gelişen yazı sistemleri, dünyanın her ya-

nında, birbirinden ayrı olarak ortaya çıkmışa benzetilmektedir. Ortadoğuda, Sümerlerin çivi yazısı, yani ıslak kile sert kenarlı cisimleri bastırarak yazı yazma sistemi de önce resimle başlamış, sonradan hece yazısı haline dönüşmüştür.

Fakat asıl alfabe, yani kısıtlı sayıda tek harflerin bir araya gelerek kelime oluşturmaları, Fenikeliler tarafından M.Ö. 2000-1800 yılları arasında ortaya çıkmıştır. Daha sonra Akdeniz çevresinde her yöne yayılmış, birçok yeni alfabelerin doğmasına yol açmıştır. Bunlar hep birbiriyle ilişkili, fakat biraz değişik harflerdir. Dünyadaki tüm gerçek alfabelerin ilk temel alfabeye ilişkili olduğuna inanılmaktadır. Bu alfabeye Fenike alfabesi denilmesinin nedeni, bildiğimiz kadarıyla bunu ilk kullananların Fenikeli tacirler olmasındandır.

Fenikelilerin ve diğer Kuzey Semitik grupların kullandığı alfabe de esas olarak bir resim yazısı temeline dayanmaktadır. 'A' harfi (Aramaik dillerde Alef), öküzün simgesidir. (Bu harfi başaşağı edip baktığımızda öküzün boynuzlarını hâlâ görebiliriz). B (bet) ev demektir. D (dalet) kapı anlamına, G (gim-mel, ya da gamel) ise deve anlamına gelmektedir. Yani bizler her «alfabe» değişiminde, bu sistemi icat edenleri anmakta, Aramaik dilde «öküz» ve «ev» kelimelerini seslendirmekteyiz. Ama neden sonra, günün birinde birisinin aklına, bu şekilleri resim ve hece dışında kişilik sahibi birer birey haline sokmak gelmiş olmalı. Yani harf. Dildeki herhangi bir sesi yazabilmeye yarayan araç.

Fakat alfabenin icadının gerisinde binlerce yıllık bir resim yazısının yatması gerektiği bilindiğine göre, acaba bu buluşu Fenikeliler, dış limanlarla ticaretle-

rinin doğurduğu ihtiyaçlar altında, birdenbire kendileri mi icat etmişlerdir, yoksa bunu daha eski bir kaynaktan alıp kendilerine mi uydurmuşlardır? Eğer durum böyleyse, çok deniz yolculuğu yapan Fenikelilerin, böyle eski bir kültürü ilk keşfedenler olması da akla çok yakındır.

Alfabenin beşiğinin, Suriye'deki Babilos olduğu genellikle kabul edilmektedir. Çünkü en eski alfabetik yazı orada bulunmuştur. Beri yandan Fenike'de bulunan yazı örnekleri, Fenike alfabesinin yayılması suretiyle Kıbrıs'ta, Malta'da, Sicilya'da, Sardinya'da, Yunanistan'da, Fransa, İspanya ve Kuzey Afrika kıyılarında Doğu Akdeniz sahillerinde bulunan örneklerle oranla çok azdır.

Akdeniz içinde batıya ne kadar yaklaşırsak, Atlantis'in efsanevî yerine o kadar sokulmuş olacağımız ortadadır. Atlantis demesek bile, hiç değilse Cebelitarık ötesindeki gelişmiş kültüre, dememiz gerekir. Tarihöncesinde Güney İspanya'da var olan gelişmiş, fakat çok az tanınmış kültür ile Tartessos adlı kayıp kent de bu arada düşünülebilir. Tartessos, yok oluştundan önce, kendi geçmişi ile ilgili 6000 yıllık kayıtlara sahipti. Fakat bize miras olarak yalnızca birkaç harf bırakabildi. Schulten'in yüzüğü üstündeki birkaç harf. Bir de İspanya ve Kuzey Afrika mağaralarındaki yazılar. Bu yazılar konuyla ilişkili olabileceği gibi, olmayadabilir. Kanarya adalarının sonradan yok olan beyaz halkının da bir yazı sistemi vardı. On dördüncü yüzyılda bu insanların varlığı keşfedildiğinde, yazıları olduğu da anlaşılmıştı. Eğer onlar yok edilirken yazıları tümüyle ortadan kaldırılmış olsa, belki o alfabenin İberya öncesi İspanya alfabesiyle benzerlikleri de saptanabilirdi.

Esrarengiz Etrüskler, kültürlü ve artistik yarıdılışlı insanlardı. İtalya'da yaşıyorlardı. Sonra Roma-lılar tarafından fethedilmiş, onların içine karışarak yok olmuşlardı. Bu kavim de zaman zaman Atlanta kalıntısı bir kavim olarak değerlendirilmiştir. Özellikle Eflatun onların ülkesinin Atlantisliiler tarafından fethedildiğini söyledikten sonra: «... Avrupanın Tirene-ye kadar olan kısımlarını ele geçirmişlerdi...» Gerçi Etrüsk yazısı Yunan ve Roma yazılarına benzediği için okunabilmektedir ama, telaffuz edildiğinde seslerin neye benzediğini bilme olanağımız yoktur.

Etrüsklere esrarengiz denilmesinin nedeni, mezar yazılarının dışında elimize onlardan hiç bir yazılı veya edebî eser geçmemesindendir. Bütün bu kaynaklar, kentleriyle birlikte, Romalılar tarafından yok edilmiştir. Mezar resimlerinden anladığımıza göre (tıpkı Mısırlılar gibi, Etrüskler de mezarlarının duvarlarına renkli resimler yaparlardı) bu insanlar yaşadıklarında oldukça şen bir hayat sürmekteydiler. Bundan birkaç yıl önce, bir harabede üç ince altın tablet ele geçmiştir. İkisinin üzerinde Etrüskce yazılar vardır. Üçüncüsü ise Fenike diline tercüme edilmiştir. Fakat bu yazıların bir tapınağın ithafiyeli ilgili olduğu anlaşılmış, dolayısıyla Etrüskler yine eskiden olduğu kadar esrarengiz kalmışlardır. Yine de, eğer Arkaik Fenike dili ile Etrüsk dili ilişkiliyse, bu durum daha eski bir kaynak dilin varlığına işaret eder denilebilir. Belki bu yolla iki kavimin alfabeleri birbirine bağlanabilir. Ne olursa olsun, Tartessos yüzüğündeki yazıları da, diğer bazı Roma öncesi İberya yazılarının da, aynı dilde olsun olmasın, hiç değilse aynı alfabeyle yazılmış olduğu bir gerçektir.

Eğer günün birinde Etrüsk kayıtları veya yazıları bulunursa, Etrüsklerin kökenlerine ışık tutulabileceği, bunların daha eski kültürlerle, Atlanta veya doğu kültürleriyle ilişkilerinin ortaya çıkacağı umulmaktadır.

Aynı umutlar, Minos Girit uygarlığının Linear A ve Linear B yazıları konusunda da beslenmiştir. Girit'teki Minos uygarlığı çok gelişmiş bir deniz uygarlığıdır. Tarihi de çok eskidir. Bu yüzden bu uygarlık çoğu zaman Atlantis'le ilgili bulunmuş, hatta zaman zaman Atlantis'in burası olduğu da ileri sürülmüştür. Genç bir İngiliz olan Michael Ventris, İkinci Dünya Savaşından kısa bir süre sonra Linear B yazısını çözünce, esrarın bir kısmı da açıklığa kavuşmuş bulunmaktadır. Ele geçen yazılardan tercüme edilebilen ilk örnekler, ticarî alışverişlerle ilgilidir. Aralarında devlet yönetimiyle ilgili raporlar, satış ve tediye belgeleri, hatta bir tanesinde esirlere ne kadar zeytinyağı ve güzel koku tahsis edileceği konusunda bilgiler vardır. Elbette ki Linear A'nın okunması bizlere bu kültür hakkında çok daha geniş ve etraflı bilgiler verebilecektir.

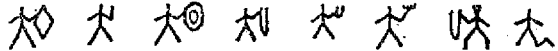
İnsanoğlunun uzunca tarihi boyunca kabileler ya yazıyı kendileri keşfetmişler, ya da başkalarından öğrenmişlerdir. Fakat sonradan kavimlerin bu yazılarını çeşitli nedenlerle, unuttukları da görülür. Girit'in Linear A ve Linear B yazıları gibi, Arkaik Yunanca da buna bir örnektir. Yazılı Yunanca, M.Ö. 1200 ile M.Ö. 850 yılları arasında tümüyle ortadan kalkmış, sonradan ortaya bambaşka bir Yunan yazısı çıkmıştır. Amerikan arkeolog ve oseanografi James Mavor'a göre, bu durum Eflatun'un «temel belgeler»le ilgili olarak yazdıklarını teyit etmektedir. Solon, Mısırlı papaz-

larla konuşurken, Mısırdaki var olan, fakat Yunanlılarda yok olan eski yazılı kaynaklar bulunduğunu öğrenmiştir. Çünkü «... göklerin ırmakları geriye yalnız harfleri bitmeyenleri bırakır... yeni baştan, çocuklar gibi başlamak zorunda kalırsınız ve eskiden olan olayları hiç bilmezsiniz...» denmiştir.

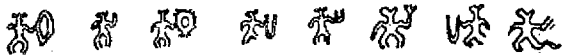
Yazılı kaynaklar bir kavimin yok olmasıyla, ya da fethedilmesiyle hemen ortadan kalkma eğiliminde olduğu için, Yunan alfabesinin birkaç yüzyıl boyunca kendi kendine yok olması daha da şaşırtıcıdır. Çünkü bu dönem içinde kültürün devam ettiği bilinmektedir.

Paskalya adası alfabesi, tahta tabletler üzerine yazılmış bir dizi kıvrık çizgiler ve yarı resimler şeklinde bilinir. Bu alfabe de, kültürün çökmesiyle yazılı dilin de ortadan kalkacağına örnektir. Nüfusun azalması ve sonradan adanın fethedilmesi sonucu, yıllar sonraki torunları bu şekillerin yazı olduğunu bilmekte, fakat okuyamamaktadırlar.

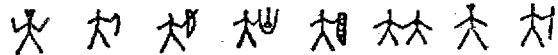
İndus
Vadisi

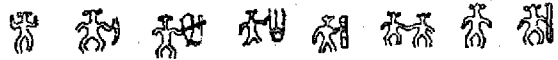
Paskalya
Adası

İndus
Vadisi

Paskalya
Adası

İndus
Vadisi

Paskalya
Adası

Bu yazılar henüz tercüme edilememiştir. Bir anah-tar, ya da kültür alışverişinin izi bulunmazsa, belki de hiç bir zaman okunamayabilirler. Ama bu Paskalya adası alfabesi, İndüs vadisi yazısına, Mohenjo Daro ve Harappa'da 5000 yıl önce yaşayan insanların yazı-sına çok benzemektedir. Paskalya adası yazısıyla İndüs vadisi yazısının bu karşılaştırması yapıldığında, bunların birbiriyle ilişkisi gözle bile görülecek şekil-de somutlaşmaktadır. Fakat İndüs vadisi yazısı da henüz okunamadığına göre, bu ilişki de hâlâ esrarını korumaktadır.

Aslında olay bundan da daha derindir. Paskalya adasında yaşayanlar gerçekten buraya Amerika kı-tasından gelmişlerse ve bu göçü Pasifik akıntısı saye-sinde yapabilmişlerse o halde belki Paskalya adası alfabesi de Amerika'dan Hint yarımadasına gitmiş ola-bilir. Eğer bu kabul edilmez bulunursa, tersine İndüs vadisinde yaşayanların Pasifik okyanusunun orta-sından binlerce mililik yolu aşarak, Asya'dan çok Ku-zey Amerika'nın parçası sayılabilecek bir adaya yer-leşmeye geldiklerini kabul etmek zorunda kalacağız demektir. Bu yetmiyormuş gibi, Paskalya adasında hâlâ görülebilen harabeler, Peru'nun kıyı kültüründen kalanlara çok benzemektedir. Dolayısıyla üçüncü bir olasılık da bir zamandan beri kendini düşündürmeye başlamıştır. Paskalya adası belki de kayıp Pasifik kıtasının kalıntısıdır. Ne var ki okyanus tabanının in-celenmesi, bu tezi destekleyecek hiç bir veri suna-mamıştır.

Paskalya adasının yazıları ister doğudan, ister batıdan gelsin, İndüs vadisindeki yazılara bu kadar benzemesi, eski ve yeni dünyalar arasında dikkate

değer bir dil bağlantısının varlığını kesin biçimde ortaya koymaktadır. Yalnızca diller bilinmediği için okunamamakta, hatta bilimsel biçimde teşhis bile edilememektedir.

Yazılı dilin konuşulan dilden farklı olması durumuna, Mavi İnsanlar diye tanınan Tuareglerde rastlanmaktadır. Bunlar Sahra çölünde yaşayan kabilelerdir. Koruyucu peçelerinin mavi rengi, yüzlerine de bulaşmakta, bu isimle anılmalarına neden olmaktadır. Tuareglerin dilinin Punic dili ve eski Libya diliyle ilişkili olduğu kabul edilmektedir. Bu ilişkinin temeline inmek, Fenikeliler çağına dönmeyi gerektirir. Ama yazılı dilleri olan **T'ifinagh** dilini, konuşurken kullanmazlar. Konuşma dillerinin adı **Temajegh**'dir. Yazılı dilleri, sınıflandırılıp tercüme edilmeden unutulup yok olmak tehlikesiyle karşı karşıyadır. Çöllerde kaybolan bu garip alfabe yazısı, sayısız dil bilmecesinden biridir ve Atlantis'in gölgesini iyiden iyiye yansıtmaktadır.

Amerikalarda yazının tanrılar ve tanrıçalar tarafından doğudan getirildiğine sürekli olarak atıflar yapılmıştır. Sözelgeşi, Quetzalcoatl'in «Siyah ve Kırmızı Topraklar»dan geldiği söylenir. Bu deyim bile, 'yazının olduğu yerden' şeklinde yorumlanabilir. Çünkü siyah ve kırmızı, Azteklerin resim yazılarında kullandıkları renklerdir. (Siyah ve Kırmızı Topraklar aynı zamanda Eflatun'un anlatımındaki Atlantis'in yapımına da uymakta, kentin siyah ve kırmızı taşlardan yapılmış olduğu sözünü hatırlatmaktadır).

Meksika'nın İspanyollar tarafından fethi sırasında olayları tarihlerle not eden Sahagun, bize Kolomb öncesi Meksika'sına yazıyı getirmiş olan papazlardan ya da bilimcilerden kurulu bir topluluğun resmini de

bırakmıştır. Sahagun eski kaynaklardan aldığı bilgileri bize şu şekilde vermektedir: «(Onlar) suyun karşı tarafından geldiler ve (Vera Cruz yakınlarında) karaya çıktılar. Bu yaşlı ve akıllı insanlarda bütün yazılar - kitaplar - ve resimler vardı.»

Perunun tarihsel geleneğiyle ilgili dikkati çeken bir nokta da bize Fernando de Montesinos adlı İspanyol tarihçisi tarafından ulaştırılmış bulunmaktadır. İnkaları ilgilendiren bu kaynakta, bize sözle anlatılan İnka tarihinde, eski sülâleden gelen İnka Huanacauri'-ye güneş papazları tarafından verilen bir öğüt anlatılmaktadır. Papazlar bu krala, eğer ülkeyi saran salgın hastalıktan kurtulmak istiyorsa, yazıyı ortadan kaldırmasını, ancak o zaman hastalığın da biteceğini söylemişlerdir. Kral bu öğüde uyarak yazı yazmayı ölümle cezalandırmaya başlamıştır. İnatacı yazarlardan bir kısmını öldürmüş ve sonunda, anlaşıldığına göre yazı da, hastalık da yok olmuştur. Bütün bunlar yazılmadığı halde nasıl mı hatırlanıyor? O sıra halk arasından seçilen ve İnka tarihiyle edebiyatını ezberlemekle görevlendirilen insan «recorder»ler sayesinde. Gerçekten, Quechua dilinde yazılmış oldukça uzun şiirler, hatta Ollantay gibi geleneksel sahne oyunları bile sonradan hatırlanmış ve kâğıda geçirilerek modern sahnelere ulaşmıştır. İnka ülkesinin nüfusu, istihsalı ve diğer kayıtları, renkli sicimlere atılan düğümler sistemiyle tutulmuştur. Uzun yazıları ezberleyen kişiler de, yazı yokluğunda, belleklerini bu sistemle desteklemiş olabilirler. **Quipus** diye bilinen bu sistemin asıl kullanılış amacı bugün bile tam bilinmemektedir. Bu konuda ortaya çıkmamış bazı Quechua ve Aymaya verileri hâîâ Ant dağları dolaylarında var olabilir.

Yeni dünyada bulunan yazıların o kadar çoğunun aslında çağdaş kızılderililer, kâşifler ve sahtekârlar tarafından yazıldığı anlaşılmıştır ki, bugün artık bilimciler Güney Amerika'da, Venezüella, Colombia ve Brezilya'da bulunan eski yazılara yaklaşımlarında çok tedbirli davranmaktadırlar. Bu yazılardan bir kısmı Yunanca, bir kısmı Fenike dilinde yazılmış olup, bir kısmı da okunamayan dillerdedir.

Hatırlamamız gereken bir nokta da şudur: Güney Amerika bugüne kadar arkeolojik olarak aranmadığı gibi, başka şekilde de iyice taranmış bir yöre sayılamaz. Yalnızca uçaktan, aşağıda yeşil bir okyanus gibi uzanan ormanların üzerine bakılmıştır, o kadar. Bu yeni okyanusun içinde, nehir kıyılarında, eskiden liman olabileceğine işaret eden yazılar, altında eski kentlerin yatabileceği tepeler vardır. Bu durum Atlantis efsanesinin çözümünde çok değişik bir anahtar olarak kullanılabilir. Özellikle oralarda kayıp kentleri ararken kendi karısını kaybeden Fawcett, bu teze büyük bir güçle sarılmıştır.

Güney Amerika'nın doğu sahillerinde bulunan eski yazıların çoğu sahte olarak kanıtlanmıştır ama, bunları hazırlayan sahtekârların balta girmemiş ormanların kapladığı yükseltilere kadar sokulmayı göze alacakları da pek düşünülemez. Tabii buna paralel olarak, çok ilkel yaşayan orman yerlilerinin de böyle bir zahmete girecekleri, ya da bu amaçla Yunanca veya Fenikece öğrenecekleri kolay kolay savunulamaz.

Bundan ayrı olarak, okyanusun karşı tarafından gelen konuklarla ilgili oldukça somut kanıtlar da bulunmaktadır. Sözgelişi, Venezuela'da bir Roma kesesi,

kazıda ele geçmiştir. İçindeki paralar, çağına uymakta ve M.S. 350 tarihine ait bulunmaktadır. Orman alanı daha dikkatle araştırıldığında, ele daha başka bulguların geçeceği, bunların bize Amerika'ya daha önce gelenlerin kimler olduğu, hangi alfabeyi ve yazı sistemini kullandığı hakkında bilgiler vereceği beklenebilir.

Son olarak, dillerden akılda kalan tortuların bulunduğu tezi de vardır. Tek tük kurtulanların bize tufan öncesi dilinden, okunamayan örnekler getirdiği, bunlar ilerde tercüme edilebilirse, esrarın biraz aydınlanacağı (belki de daha karışık duruma geleceği) düşünülebilir.

Dil açısından başka bir ihtimal olabilir mi? Evet, var. O da Atlantis'in kendi adı. Diyelim ki böyle bir kıta, ya da imparatorluk gerçekten vardı. Belki bura sakinleri, kendi vatanlarına Yunanca bir ad takmamış, ondan Eflatun'un verdiği adla söz etmiyor da olabilirlerdi. Düyanın pek çok dilinde ırkın kökünü barındıran yerden söz edilirken A-T-L-N harflerinin sürekli olarak geçmesi, eski vatan, dünya cenneti, kültürün beşiği gibi kavramlardan söz edilirken Atlantiğin her iki yanındaki toplumların nedense hep bu harflere sığınması, bize şunu düşündürmektedir: Böyle bir yer ister gerçekten var olsun, ister olmasın, insanoğlu orayı bir türlü unutamamaktadır.

ON BİRİNCİ BÖLÜM

ATLANTİS NEREDEYDİ?

AKADEMİK çevrelerde Atlantis'in var olup, olmadığı konusunda oldukça çeşitli fikirler ileri sürülürken, var olduğunu savunanların da, nerede bulunduğunu konusunda büyük fikir ayrılıklarına düştüğü dikkati çekmektedir. Birçok araştırmacılar, bugün Atlantis'in, Atlantik okyanusu dibinde yatmakta olduğunu söylerler. Yani Eflatun'un dediği yerde. Diğerleri ise kayıp toprağın, karalar altında yattığını savunurlar. Örneğin, eskiden deniz olduğu ileri sürülen Sahra çölü altında. Kimisi yerini Kuzey Buz denizinde kanıtlamaya çalışırken, kimisi de Atlantis kelimesinin Eflatun tarafından yabancı bir eski kültüre verilmiş ad olduğunu, yerinin Herkül sütunlarının dışında gösterilmesinin bir coğrafi yanlışlıktan ibaret olduğunu söylemektedir.

Atlantis'in varlığını veya yokluğunu kanıtlamak amacıyla binlerce kitap yazılmış olduğuna göre, eski ve modern yazarlardan bazılarının düşüncelerini sınıflandırıp, bunların Atlantis'in yeri hakkında hangi kam ve inançta olduklarını anlamak da ilginç olacaktır. Başta gelen 270 kadar yetkiliyi ele alırsak, aşağıdaki fikirleri derleyebiliriz. (Bu konuda ne kadar çok kişinin kitap yazmış olduğu bilinmektedir. Biz yalnızca ya tarihsel açıdan çok önemli ya da araştırmacı olarak çok değerli kişilerin fikirlerine yer ayırmış bulunuyoruz).

Atlantis'in varsayımlı yeri	Destekleyen yetkililerin sayısı
Atlantik'de batmış bir ada veya kara parçaları	97
Coğrafi olarak hiç bir zaman var olmamıştır - efsanedir	46
Kuzey veya Güney Amerika (Ya da ikisi birden)	21
Fas veya Kuzey Afrika (Kartaca dahil)	15
Kutsal topraklar (İsrail ve Lübnan dahil)	9
Tartessos ve Güney İspanya	9
Girit veya Thera	9
Cebelütarik	6
Akdenizdeki diğer adalar veya Malta	6
Pasifikte batmış bir kıta	4
Sahra çölü	3
İran	3
Kanarya adaları	2
Seylan	2
Meksika	2
Grönland	2
Güney Afrika	2
Kırım ve Güney Rusya	2
Hollanda	2
Kafkas dağları	2
Brezilya	2
Nijerya	2

ATLANTİS'İN ESRARI

Arabistan	1
Belçika	1
İngiltere	1
Katalonya	1
Doğu Prusya	1
Ethiopia	1
Fransa	1
Irak	1
Mecklenberg - Almanya	1
Kuzey Avrupa	1
Kuzey Kutup Kıtası	1
Portekiz	1
Sibiryâ	1
Spitzbergen	1
İsveç	1
Venezuela	1
Batı Hint adaları	1
Hint okyanusunda batık bir ada	1

Yukarıdaki listede Asor adalarından ayrıca söz edilmemesinin nedeni, genellikle Atlantis'in Atlantik okyanus'unda batık bir ada oluşuna inananların, Asorları bu yükseltinin dorukları saymasındandır. Hatta bu kuramcılar Atlantis'den zaman zaman sekizinci kıta diye söz etmektedirler.

Listeyi incelerken dikkati çeken bir nokta da, konuya kim bilir kaç yılını ayırmış olan bu bilimcilerden beşte birinin, Atlantis'in hiç bir zaman var olmadığı yargısına varmalarıdır. Kıtayı yalnızca bu konuda yazı yazarların zihninde var olan bir efsane diye değerlendirmeleridir. Bu insanlar, Eflatun'un bu kıtayı ya örnek bir devlet yönetimine misal olarak uydurduğuna ya da Batı Akdeniz'de yolculuklar yapanlardan bu ke-

limeyi duyup, gerçekte var olduğunu ve ileri uygarlıklara sahip bulunduğunu bildiği yerlere ilgili noktaları bu kelimeye atfederek bir sentez yaptığına inanmaktadırlar. Bu anlattıklarını, kendisini dinleyenleri iyice etkileyecek biçimde, mimari ve mühendislik ayrıntılarıyla da süslediği ileri sürülmektedir. Babil'in büyüklüğü, Girit'in, Perslerin uygarlığı, bu süper gücün şekillendirilmesine pekâlâ katkıda bulunmuş olabilir demektedirler. Bir başka grup ise, Mısırlı papazların gerçekten Solon'a buna benzer bir şeyler söylemiş olabileceğini, Eflatunun da bunları duyup yazmış olabileceğini, fakat papazların bunu her halde Solon'un dostluğunu kazanmak için anlattıklarını, ona Atina'nın geçmişte Atlanta ordusu gibi üstün bir kuvveti yenecek kadar kuvvetli olduğunu söyleyip iltifat etmek niyetinde olduklarını savunmaktadır.

Atlantis'in modern eleştiricileri, Ariston'un gününden bu yana epey yumuşamış görünümündedirler. Kuşku duyanların bile hoşgörüyü davranması, belki Atlanta efsanesinin gittikçe kendini kabul ettirmesinden, belki de geçen bunca yüzyıl içinde eski uygarlıkları yeterince tanımadığımızın anlaşılmasından, insanoğlunun yaşının sandığımızdan daha eski olduğundan kuşkulanması olabilir. Anti-Atlantacıların birçoğu, günümüzde bu kuramın psikolojik bir boşluğu doldurduğu, insanlara bir zamanlar, altın çağında, hayatın çok daha iyi olduğu inancını verdiği, insanlığın ilk uygarlığının çeşitli nedenlerle bozulmadan önce, gerçekten var olduğu yolunda telkin yaparak yararlı olduğu düşüncesini desteklemektedirler.

Başka gruplar bu kuramın iyi bir ibret dersi ol-

duğunu ileri sürmekte ve Antaltis'de ahlâk bozulunca felâketin bunu nasıl izlediğini hatırlamakta yarar bulmaktadırlar. Bu noktada, kuşkucular da Atlantis'e inananlara katılmakta ve insanoğlunun gelecekte böyle bir hata yapıp kendi kendini yok edemeyeceğini ummaktadırlar. Ne zaman çevresiyle ilgisi bulunamayan eski bir uygarlık keşfedilse, Atlantis sorunu hemen ortaya çıkmaktadır. İki tür soru sorulur böyle durumlarda. **Atlantis bu mu? Atlantis efsanesini doğuran etken bu mu?** Bu kuramların bir kısmı özellikle ilginçtir. Çünkü Eflatun'un batan adanın tamamı ve kentin kuruluşu olduğu bölümü ile ilgili olarak verdiği ölçüler ele alınmakta, şurada burada bulunan arkeolojik kalıntılarla karşılaştırılmaktadır.

Albert Hermann, Atlantis'in Tunus'da bulunduğu inanan Alman coğrafi tarih uzmanlarından biridir. İncelemelerinin büyük bir kısmını, Sais'li papazların Solon'a anlattıklarının nasıl yanlış tercüme edilmiş olabileceğini araştırmaya hasretmiştir. Bir kere sözü edilen ölçülerin hepsinin 30'a bölünebilecek sayılar olduğunu ileri sürmüş ve Mısırlıların her halde bu ölçüleri «schomos» olarak verdiğini savunmuştur. 1 stadium, 30 schomosa eşittir. Tercümeyi yapan kişi her kimse, rakkamları doğru vermek çabası içinde, bu sayıları 30'la çarpmış, ve mükerrer işlem yüzünden hataya düşmüştür, demektedir. Fakat biz yine de, o sıra Solon'un yanında bir tercüman bulunup bulunmadığını bilemeyiz. Beri yandan Mısırlı papazların Yunanca bilmesi de pek mümkündür. Ne olursa olsun Hermann, Tunus'un ölçülerini, bu yöntemle küçülttüğü Atlantis ölçülerine pek güzel bir biçimde uydurmuş, orta kısımdaki büyük ovayı da ölçerek, bo-

yutları 30'a bölmüş, Eflatu'un rakkamlarını çıkarmıştır. Onun kanısına göre, Shott el Djerid denilen bataklık birikintisi, biraz incelenince içinde deniz canlılarının artıkları bulunduğu için, aslında Triton gölüdür. Yani daha önce Akdenize de açılışı olan bir iç denizdir. Boyutları çok büyük olarak verilen o kanallar ise aslında 10 kadem genişliğindedir. Hermann, Poseidon kentinin kalıntılarını bulduğunu da ileri sürmektedir. Burayı Arap efsanelerinde geçen «Sahra ortasındaki Pirinç Kent» e bağlamaktadır. Bulduğu yer Rhelissia köyünün yakınındadır. İçinde yalnızca 15 ev vardır ama, birtakım yeraltı su yolları da bulunmuştur. (Acaba kanalların kalıntıları mı?). Fakat Hermann'ın ortaya attığı yatay ölçüler tartışma götürür bir duruma getirilse bile, Eflatun'un verdiği düşey ölçüler 30'a bölündüğü zaman ortaya küçük tepeler, kulübeler, veya buna benzer boyutlar çıkmaktadır.

Jürgen Spanuth adlı diğer bir Alman ise, 1953 yılında yayınladığı kitabıyla Atlantis'i Kuzey denizine götürmüştür. Elbe nehrinin ağzında, Heligoland'ın doğusunda bir noktaya. Bu yerde bazı su altı yapıları bulunduğu bildirilmektedir. Yazara göre Atlantis, bir kuzey imparatorluğunun başkentidir. Mısır kaynaklarına göre, M.Ö. XII. yüzyılda Mısır'a ilk saldıranlar da kuzeylilerdir. Su altındaki bazı kaya yığınlarının Atlantis sitadeli olduğunu düşünen Spanuth, su altı araştırmacılığına da bir yenilik getirmiştir. Skuba dalgıçlarının Atlantis araştırmacıları arasına katılması ilk olarak bu olayda görülür. Bu gelişme, Atlantis araştırmaları açısından hem son derece mantıklı, hem de gelecek için umut vericidir. Fakat Spanuth'un dalgıçlarının, daha 26 kadem derinlikteyken ana gemiye

fazla iyimser haberler yollamaya başlamaları, konuya duyulan güveni biraz sarsmaktadır. Gerçekten dalgıçlar, henüz o düzeydeyken koca kayalardan yapmış, paralel duvarlar bulduklarını belirtmişlerdir. Bu bulgular sonradan ölçüldüğünde Eflatun'un ölçülerine bir bakıma uymaktadır ama, Hermann'ın kiler gibi küçültülmüş bir ölçeğe göre. Oysa renkleri bile Eflatun'un anlattığı gibidir. Daha sonra bu bölgede iki ayı dalış araştırması uygulanmış, yeni ölçüler alınmış, bazı örnekler de çıkarılmıştır.

Taş ve maden çağlarında Avrupa kıyılarında su düzeyinin genel olarak yükselmesi nedeniyle, birçok yerde buna benzer taş devri kalıntıları bulunabilir. Fakat Kuzey denizinde ve Kuzey Atlantik'de kıyıya yakın dalışlar bile çok güçtür ve genellikle doyurucu sonuçlar da vermemektedir. Görüşün az olması, suların berrak Akdeniz sularına benzemeyişi, cesaret kırıcı olmaktadır.

Her halde Atlantis açıklamalarının en inanılır olanı, Thera adası açıklamasıdır. Ege denizinde bulunan bu adanın Atlantis olabileceği, Doktor Spiridon Matinatos adlı bir Yunan arkeologuyla, Doktor Angelos Galanopoulos adlı bir sismolog tarafından ortaya atılmıştır. Son yıllarda bu tez, Amerikalı arkeolog ve oseanograf James Mavor'un **Atlantis'e Yolculuk** adlı kitabının da konusunu oluşturmaktadır. Tez bize Girit'teki Minos imparatorluğunun esrarengiz biçimde çöküşünü ve muhteşem başkent Knossos'un M.Ö. 1500 yıllarında Thera'yı da yok eden deprem ve volkanik patlama sonucu ortadan kalkmış olabileceğini anlatmaktadır. Bugün Thera'nın bir kısmı yok olmuş, yerinde bir sualtı çukuru belirmiştir.

Bu sarsıntının Girit'i de etkileyebileceği, kentleri salıyıp yakabileceği ve uygarlığın bir daha asla eski düzeyine ulaşamamış olabileceği savunulmaktadır. Bu büyük sarsıntıdan doğan iri dalgaların Akdeniz kıyılarındaki birçok kenti sular altına alabileceği böylelikle tüm dünyayı saran bir tufanla ilgili destanları doğurabileceği de bir olasılıktır. Kazılar, Girit ve Thera'da volkanik kül bulunduğunu belirtmektedir. Bu kül tabakasının kalınlığı zaman zaman 130 kademi bulmaktadır. Gelecekte yapılacak kara ve su altı kazıları her halde bu felâketle ilgili daha kapsamlı bilgiler de verecektir.

Knossos'un esrarlı biçimde ortadan kalkmasıyla Mısır'ın Girit'e olan ticareti de aksayacağına göre, bir daha Minoslulardan haber alamayan Mısırlılar belki Girit'in yok olduğu, ya da battığı yolunda bir inanca saplanmış olabilirler. Belki Mısır'a kuzeyden saldıranlar hikâyesi de, bu deprem nedeniyle evsiz kalmış kişilerin yeni bir vatan bulmak üzere akın akın Mısır'a gelmelerini simgelemektedir.

Dr. Galanopoulos bu kadarla da kalmayıp, Atlantis kuramını Thera'ya uydurmak amacıyla ölçü hesaplarına da girmiştir. Yalnız, Eflatun'un verdiği rakamlar 1000 den büyük olduğu zaman bunları 10'a bölmüş, 1000 den küçük olanları ise olduğu gibi kabul etmiştir. Böylelikle Atlantis'in orta kentini çevreleyen duvar, mile çevrildiği zaman 1100 mil olmamakta, 110 mil olmakta, yani aşağı yukarı Girit'teki Messara ovasının çevresine uymaktadır. Atlanta ordusu da 1.200.000 kişi değil, 120.000 kişiye inmektedir. Donanma, 1200 yerine 120 gemiye düşmekte, Atlantis'in batışı ile ilgili tarih bile 10'a bölünerek Thera depreminin

zamanına uydurulmaktadır. Bilimci 1000 den büyük sayılardaki bu tutarsızlığı, Mısır hiyeroglifini tercüme ederken yapılmış bir temel hataya, ya da Girit yazısının yanlış yorumlanmış olmasına bağlamaktadır.

Geçmişe büyük ilgi duyan bilim ve science-fiction yazarı Arthur Clark'a göre, Atlantis gerçekte var idiyse bile, Akdeniz çevresi insanların Thera felâketini daha iyi hatırlamaları normaldir. Çünkü bu olay günümüze daha yakın zamanda yer almıştır. Yazar bu arada, hiç kimsenin 1836 San Fransisco depremin-den söz etmediğini, çünkü bundan daha yeni bir felâketin, 1906 yangınının daha iyi hatırlandığını, oysa birinci felâketin bu ikincisinden çok daha büyük çapta olduğunu belirtmektedir. Clark insanın rahatını iyice kaçıran bir görüşünü daha dile getirmektedir; şimdi Chicago'ya bir atom bombası atılsa, insanlar yalnızca bu olayı hatırlayacak, 1871 Chicago yangınına belki tümüyle unutacaklardır.

Ignatius Donnelly, Thera adasının (bu adaya Santorini veya Santorin de denmektedir) başına oldukça yakın çağlarda gelen bu felâketlere değinirken, bölgenin incelenmesinde Santorin'in büyük kısmının batmış olduğunu kolayca anlamanın mümkün olduğunu da söylemiştir.

Bölgeyi inceleyen Dr. Galanopoulos, Atlanta başkentinin, Thera'nın önünde beliren bu deniz çukurunun yerinde olması gerektiğini ileri sürmektedir. Adanın geri kalan bölümü ay biçiminde olduğu için, batan kısmın Atlantis'in sitadelini içine almaya çok elverişli biçimde olduğuna da dikkati çekmektedir. Nitekim bu körfezde 120 kadem derinlikte, bazı su altı yapılarının varlığı rapor edilmiştir.

Thera'nın bugün görebileceğimiz parçası da, ortasında duman tüttüren konisiyle, siyah sivri kayaları, sık sık yer alan depremleriyle, bize geçmiş bir felâketi düşündürcek biçimdedir. Bölgenin sismik faaliyetine diğer bir örnek, ara sıra denizden adaların yükselmesidir. Bu adalara çevre halkı «yanık adalar» demektedir. Çevredeki sular öylesine kükürtlü olmaktadır ki, balıkçılar bu sularda birkaç gün demirleyince, teknelerinin altındaki tüm yosunların yok olduğunu fark etmişlerdir.

Thera adı, eski Yunanca'da «Vahşi Hayvan» anlamına gelen bir kelimeden gelmektedir. Ada hâlâ vahşi ve tehlikeli niteliğini korumakta, dumanlarını tüttürmekte, her an o büyük patlamasını tekrarlamaya hazır gibi görünmektedir.

Ne var ki Thera ile Girit, Ege denizindedir. Yani Herkül sütunlarının içindedir. Oysa Eflatun olsun, efsanenin kendisi olsun. Atlantis'in yerini Herkül Sütunlarının dışı olarak belirtmektedir. Acaba Eflatun ve kullandığı kaynaklar coğrafi bir yanılgıya mı düşmüşlerdir? Bilimcinin yaşadığı dönem dikkate alınırsa, olabilir de. Ama yine de, Atlantis adı Thera ve Girit'le ilgili olarak kullanılmamıştır. Felâket olduğu sırada, uygarlığın merkezi olan yeri belirtmek için kullanılmıştır. Eldeki veriler Thera'da bir felâketin yer aldığını gösterirse, ki göstermektedir, o zaman Atlantik Atlantis'inden büsbütün umudu kesmemiz mi gerekecektir? Thera'nın Atlantis olduğunu kabul edersek, o zaman gerek ismin kullanılmasını, gerekse gelenekler, ırkların bellekleri ve benzerlikleri konusundaki şaşırtıcı durumları yine açıklamak zorunda kalacağız. Hayvanların dağılımını, kültürel benzerlikleri,

sanat ve mimarîdeki ortak yönleri açıklayacak, bunların Atlantîğin iki yanında neden bu kadar birbirini hatırlatacak biçimde olduğunu izah edecek yeni bir açıklama bulmamız gerekecektir.

Peki, başka bir yol var mıdır? Atlantis'in güzel, parlak bir masala verilmiş bir isim olmadığını, yerel bir felâketten esinlenerek anlatılan hayalî bir hikâyeye olmadığını nereden bilebiliriz? Ortada bazı şaşırtıcı gerçekler vardır. Bunlar diğer faktörlerle bir arada, dikkatle incelendiğinde, Atlantis esrarının aydınlatılmasına büyük ölçüde katkıda bulunabilirler.

Fakat ilk akla gelen normal açıklamaya geçmeden önce, (tabii bu kadar eski bir çağda olan bir felâketin açıklanması için kullanılan teze normal açıklama denebilirse) bir esrarlı noktaya daha parmak basmamız gerekmektedir.

On dördüncü yüzyılda Kanarya adaları Avrupalılar tarafından keşfedildiğinde, burada yaşayanlar ispanyolları görünce, dünyada başka canlıların da kalmış olduğuna şaşırmışlardır. Çünkü onlar, tüm insanlığın silindiğine, başlarına gelen felâket sonucu, ortadan kalktığına inanmakta, yalnızca kendi yaşadıkları yüksek yerin suyun üstünde kaldığını düşünmektedirler. Ayrıca bu insanlar, oldukça uygar bir yaşamın, taş devri barbarlığıyla karışmış halinde görülmektedirler.

Bu kişilerin devlet yönetimi seçimli bir monarşidir. Tıpkı Atlantisde olduğunu duyduğumuz gibi, on kral seçmektedirler. Güneşe tapmakta, güneşe adanmış kutsal rahibeler bulundurmakta, ölülerini mumyalamakta, taşları birbirine geçen evler yapmakta, duvarlarının rengini kırmızı, siyah ve beyaz olarak seç-

mehtedirler. Yuvarlak kaleler yapmışlardır. Kanal sulaması uygulamaktadırlar. Derilerine döğmeler yakmakta, Amerika kızılderililerinininkine benzer, kapkacak yapmakta taş lambalar kullanmaktadırlar. Yazılı, alfabetik bir dilleri, edebiyatları ve şiirleri vardır. Şimdi kaybolmuş olan konuşma dilleri , Berberilerin ve Afrika Tuareglerinin diline benzemektedir. Kendilerini da Atlantis'den kurtulanlar olarak bilmektedirler.

Yukarda sayılan kültürel modeller, Atlantis geleceğine olsun, Akdeniz ve transatlantik kültürlerine olsun, çok benzemektedir. Kanarya adalarının bir zamanlar Fenikeliler tarafından fethedilip koloni haline getirdiği de söylenmiştir. Fakat denizci bir ulusun torunlarının, ada üstünde yaşadıkları halde denize açılmaktan yüksünmeleri akla yakın değildir. Yine de, çok büyük bir sel felâketinin bu insanları psikolojik yönden ciddi şekilde etkileyip korkutmuş olması da mümkündür.

Diğer belirtiler, kültürde bir gerilemeye işaret etmektedir. Kanarya adalılar taş ve tahta silahlarla savaşmaktadır. Bununla birlikte, İspanyolları uzunca bir süre geri tutacak bir örgütlenme bilgisine sahiptirler.

Mumya kafaları incelendiğinde, tıbbî uygulamalarda büyük bir benzerlik ortaya çıkmıştır. Bu benzerlik, kafatasının hasar görmesi halinde beyinin üzerine altın veya gümüş bir plak koymaktır. Hem Kanarya adalarında yaşayan Guanchesler hem de Peru İnkaları bu sistemi uygulamaktadırlar. Ama bunun ortak bir Atlantis kültüründen mi geldiği, yoksa savaşlarında birbirlerinin başına sopayla vurma alışkanlı-

ğında olan toplumlarda, zaten kendi kendine gelişen normal bir uygulama mı olduğu tartışılabilir.

Eflatun'un Atlantis'in görünümüyle ilgili anlatımları bile bir dereceye kadar Kanarya adaları için de geçerlidir. Eflatun'un siyah, kırmızı ve beyaz renkli volkanik kayaları gerek Asorlarda, gerek Kanarya adalarında, gerekse Atlantığın diğer adalarında hâlâ görülmektedir. Yumuşak iklim şartları, bitmek bilmeyen meyveler, Madeira'da olsun, Kanarya ve Asorlarda olsun, hatta Mount Teyde veya Tenerife'de olsun, bugün bile geçerlidir. Bir de Eflatun'un belirttiği sıcak ve soğuk su kaynakları durumu vardır. Bunlar anlaşıldığına göre Poseidon tarafından fışkırtılmıştır. Bu kaynaklar da Asor adalarında hâlâ bulunmaktadır.

Paul le Cour, Fransa'daki «Atlantis Dostları Derneği» nin kurucusu ve **Atlantis** adlı derginin de sahibi olarak, Asorları ziyaret ettiğinde bu benzerliklere işaret etmiş, ayrıca Asorlarda bugün hâlâ kullanılan kızakla taşıma sistemine de dikkati çekmiştir. Asorda kızaklar, yuvarlak çakıllar üzerinde kaydırılmaktadır. Bu tipik bir taş devri taşıtıdır. Günümüze kadar ulaşmış bir taş devri taşıtı. Ayrıca Asorların görünümü de, tıpkı Thera gibi, hatta Thera'dan daha fazla, batık karaların su yüzünde kalmış doruklarına benzemektedir. Daha ilk bakışta, denizin içinden sarp biçimde yükselen büyük siyah dağlar akla başka neyi getirebilir ki?

Klasik çağlarda her halde Guancheslerin Fenikeliler, Kartacalılar, Numidyalılar ve Romalılarla ilişkileri olmuş olmalıdır. Yine de, İspanyollar tarafından yeniden keşfedilinceye kadar, uygarlıkları gerilemeye devam etmiş gibidir.

Asorlara ilk ulaşıldığında orada yaşayan bir toplum bulunmamıştır. Yalnızca daha önce burada yaşamış kişilerden, ya da gelip geçmiş denizcilerden kalma bazı izlere rastlanmıştır. Sam Miguel adasında, bir kayanın üzerinde bir yapının resmi bulunmuştur. Sonradan yapının kendisi de bir mağara içinde keşfedilmiştir. Paul le Cour, Atlantis Dostları'nın kurucusu olarak, bu bulguya büyük bir hevesle sarılmış ve resmi bir Atlanta tapınağı olarak değerlendirmiştir.

Görünüşe göre Kartacalılar ve Fenikeliler bu adalara uğramışlardır. Corvo'da, yani Asorların en batıda bulunan adasında, Kartaca paraları bulunmuştur. İlk kâşifler Corvo'da bir de taş heykel bulmuşlardır. Heykel, at üstünde bir adamdır. Kaidesinde çözümlenemeyen bazı yazılar vardır. Ne yazık ki daha sonra, on altıncı yüzyılda Portekiz kralı heykelin yerinden kaldırılmasını emretmiş ve heykel işçiler tarafından kaldırılma işlemi sırasında kırılmıştır. Bugün ortada ne heykel, ne de yazılı kaide vardır. Ama çok ilgi çeken bir başka bulgu bize kadar ulaşabilmiştir. Modern araştırmacılardan A. Braghine'in **Atlantisin Gölgesi** adlı kitabında anlattığına göre, ilk Portekizli kâşifler, yeni topraklar bulmak üzere yola çıkıp Asorlara uğradıklarında, bu heykeli, eli batıyı işaret eder biçimde bulmuşlardır. Yani yeni dünyaya doğru. Corvo halkının bu heykeli Catès diye adlandırdığı da not edilmektedir. Bu kelimenin ne İspanyolca, ne de Portekizcede, anlamı yoktur. Yalnızca, belki bir rastlantı eseri olarak, İnkaların Quechua dilindeki **cati** kelimesine benzemektedir ki, bu kelime de «izleyiniz» ya da, «şu yöne gidiniz,» anlamına gelmektedir.

Atlantik adalarının durumu, Atlantik kıyılarıyla ilişkilerini, su altı bağlantılarını incelerken, belki de esrarın çözümüne büyük ölçüde yaklaşıyor olabiliriz. Öyle ki, belki de bu esrar, aslında esrar bile sayılamayacak bir olaydır. Çünkü belki gerekli açıklama her zaman için önümüzde açık olan, bizim göremediğimiz bir açıklamadır.

Oceanografi araştırmaları, skuba dalgıçlarının incelemeleriyle birleşerek bize mantıklı ve inanılır bir cevap vermektedir.

Su altı dalgıçlarının bazıları belki hayal seven kişiler olabilirler ama, aynı zamanda pratik ve pragmatik görüşlü kimselerdir. Böyle olmaları bu tehlikeli meslekte canlarını kurtarmalarına yaramaktadır. Bu kişiler çeşitli gözlemleri sonucu dünya sularının yüzyıllardan beri yükselmekte olduğunu savunmakta ve bu konuda son yıllarda iyice direnmektedirler. Akdeniz ve Karaip kıyılarında, ve diğer kıyılarda el değmemiş arkeolojik zenginlikler bulunabileceği umudu da bu yüzden güç kazanmaktadır.

Jean Albert Foex, **İnsanoğlunun Su-Altı Tarihi** adlı kitabında Atlantis için en mümkün ve aynı zamanda en basit açıklamayı ortaya atmıştır. Bu fikre de eski efsaneleri ve mitolojileri inceleyerek değil, kabul edilmiş bilimsel gerçeklerden hareket ederek varmıştır.

Vardığı yargı için, önce hem oceanografların hem de jeologların kabul ettiği bir gerçeği ele alır. Bu gerçek şudur. Son birkaç bin yılda suların yükselmesi, ortalama yüzyılda bir kadem kadar olmakla birlikte, bundan önce korkunç bir yükselme, çok daha büyük bir hızla yer almıştır. M.Ö. X. yüzyıl sıralarında

denizlerin düzeyi bugünkü durumundan 450-500 kadem daha alçaktır. Okyanus düzeyinin yükselmesi, son buzulların erimesinden ötürüdür. Üçüncü buzul çağı bitip, buzlar eridiği zaman, sular 500 kadem birden yükselmiş, aynı zamanda özellikle volkanik bölgelerde patlamalar ve çok şiddetli yağmurlar da yer almıştır. Atlantik yöresi bu olayların üst üste geldiği hassas alanlardan biridir. Bu yüzden burada yaşayanlar, dünyanın sonunun geldiğine inanmış olabilirler. Yani başka bir deyimle, «Atlantis Kültür Kompleksi», ılıman iklimli adalarla yakın sahillerde gelişmiş bir uygarlık iken, sonradan seller ve sismik, düzensizlikler sonucu yok olmuştur. Buzların erimesi sırasındaki bu büyük yükselme, Akdenizin dolmasına da sebep olmuştur. Çünkü Akdeniz çukurunun dibi normal deniz tabanına benzememekte, dağ ve vadilerle örülü bulunmaktadır.

Şu sıralar, Atlantis çalışmaları genellikle bilimsel diye tanımlanabilecek verilere dayandırılmaktadır. Buzulların var olduğunu kesinlikle bilmekteyiz. Buzul çağından önce insan olduğunu da bilmekteyiz. Ayrıca okyanusun yükselme oranını, denizden çıkarılan cisimlerin karbon yaşı sayesinde hesaplayabilmekteyiz. Bu cisimler arasında istiridye kabuklarından molüsklere, mastodonlara kadar, hatta tarih öncesi kalma mamut fosilleriyle ilkel el aletlerine kadar birçok kalıntı sayılabilir.

Eğer Atlantik adalarını o zamanlardaki biçimleriyle düşünürsek, yani 500 kadem veya daha derinde bulunan tabanların su yüzünde bulunmasını kabul edersek, karşımıza bugünkünden çok daha büyük adalar çıkmaktadır. Bunlara belki kıta denemez ama, bir-

çok endüstri toplumunu barındırabilecek topraklar olduğu ortadadır. Buralarda uygarlıklar gelişmiş olması çok mümkündür. Ayrıca Fransa, İspanya, Portekiz, Kuzey Afrika ve Amerika kıyıları da dışarıya doğru uzayacak demektir. Her halde bugünkü kıta sahanlıklarının ucuna kadar olan kısmın o sıra kara olduğu kabul edilebilir. Zira bu bölgeler vadilerle yarılmış durumdadır. Hesapladığımız bu okyanus adaları yalnızca bugünkü adalardan daha büyük olmakla da kalmayacaktır. Sayıları da artacaktır. Sözgelisi, Bahamalar yöresinde çok daha geniş, çok daha fazla kara parçaları ortaya çıkacaktır. Bilindiği gibi Bahamalar, son yıllarda su altı yapılarının keşfedildiği yerlerdir. Bu adaların tufan öncesi boyutları, ortaya çıkan yeni adalarla birleşince, Eflatun'un, «Gerisinde başka adalar da vardı. Bunlardan geçilerek karşı kıtaya varılabılırdı» sözü daha bir gerçeklik kazanabilmektedir. Bu tarih öncesi imparatorluğunun halkı büyük karaların denize yakın yerlerine yerleşmiş olmalıdırlar. Yani o zamanki deniz kıyılarına. Böyle olunca, Foex'in dediği gibi, Atlantis'i arama çabaları pekâlâ olumlu sonuçlar da verebilecektir. Aradığımız şey, bir efsane ve bir gelenek değil, su altında kalmış büyük kentlerin kalıntıları olmalıdır. Su altı yapılarının varlığı gerek Asor, gerekse Kanarya adalarında zaten bilinmekte ve bildirilmektedir.

Bu açıklama, su düzeyiyle ilgili bilimsel verilerle desteklenince, Atlantis'i yeniden Atlantik'e getirmemiz gerekecek gibi görünmektedir. Tıpkı Eflatun'un söylediği gibi. Yalnızca, o zamanki Atlantik'in görünümü bugüne oranla biraz değişiktir. Okyanus daha küçük, üzerindeki karalar daha çok ve daha büyüktür. Kı-

yılar birbirine daha yakındır. Bütün bunlar da Eflatun'un sözlerine uymaktadır.

Zaman faktörü bile, insanı şaşırtacak bir tutarlılık göstermektedir. Eflatun bize Atlantis'in batış tarihi olarak 11.500 yıl öncesini vermektedir. Modern bilim de Avrupa buzullarının sonunu M.Ö. 10.000 yılına bağlamaktadır. Bundan sonra, erimeler ve su yükselmeleri gelmiş olmalıdır. Megalitik kültürün Avrupa'ya yayılması da bu sıralarda olmuştur. Tertessos, Güney İspanya, Kuzey Afrika ve Akdeniz ada kültürlerinin tarihi geriye doğru itildikçe, buzulların eridiği dönem daha çok yaklaşmaktadır. Yani Atlantis'in terk edildiği zaman uyma eğilimindedirler.

Sözün kısası, söylenenlerin hepsi kısmen doğrudur. Yalnızca efsaneler biçiminde insanoğlunun bellek zayıflığı nedeniyle, biraz değişikliğe uğramışlardır. Atlantikde bir zamanlar gerçekten büyük adalar vardır. Daha sonra tüm dünyayı sarar gibi görünen seller gerçekten gelmiştir. Yalnız bu sular sonradan çekilmiştir. Hâlâ buradadırlar. Karalar batmamış, daha doğru bir deyimle, boğulmuştur. Gel git olayıyla açılan sahiller dışında, bir daha da yüze çıkamamışlardır. Kayıp topraklar hâlâ oradadır. Suyun altında kalmışlardır. En yüksek dorukları, Atlantik'in adalarını oluşturmaktadır. Su altında kalmış kıyılarında, bir zamanların verimli toprakları hâlâ bulunmaktadır. Buralarda tufan öncesinin kent kalıntıları, sarayları, tapınakları da bulunmalıdır.

Kuşkusuz, suların yükselmesini hesaplayarak çizdiğimiz Atlantis, Donnelly'nin anlattığı dünya imparatorluğuna ve insanlığın altın çağına pek benzeyememektedir. Belki başka yazarların sözünü ettiği bir

süper uygarlık da değildir. Supra-modern keşiflerin değerlendirildiği, sonradan günahları yüzünden cezalandırılan gelişmiş bir toplum da olmayabilir. Ama beri yandan, verimli ve bol ürünli adalar olduğu, buralarda Crô-Magnon insanların bir kültür geliştirdiği ve bu kültürlerini, doğal koşullar nedeniyle hicret etmek zorunda kalıncaya kadar her iki kıyıya yaymış oldukları hicretlerinde de bilgilerini birlikte götürdükleri ileri sürülebilir. Hangi dili konuştuklarını bilemediğimiz gibi, kültürleri hakkında da pek az bilgimiz vardır. Ama bu bilgiler günün birinde ortaya çıkarsa, ki çıkması olasılığı çok kuvvetlidir, kültürel kökenlerimizle ilgili inançlarımızın çok değişeceği, bu değişimin gerek eski tarihimizi ve gerekse belki bizleri, büyük ölçüde değiştireceği düşünülebilir.

ON İKİNCİ BÖLÜM

ATLANTİS BULUNABİLİR Mİ?

SU ALTI araştırmalarının ve arkeolojinin gelişmesi ile, Atlantis'i tüm kültürü ve maddesel hazineleri ile birlikte bulmak konusunda da hevesler artmış bulunmaktadır. Bu çok normaldir. Çünkü batmış toprakların bu yolla aranması şarttır. Skuba dalışlarında sürmeler ve derinlikler gittikçe artmaktadır. Yakın gelecekte, özel gaz karışımları kullanılarak 1200 veya 1500 kadem derine dalmak da mümkün olacaktır.

Derine dalan denizaltılar, örneğin Picard'ın Trieste II'si veya Fransız donanmasının Archimède'i, en derin okyanus çukurlarına bile ineabilmektedir. Başka küçük denizaltılar da yapılmaktadır. Bunların manevra kabiliyeti çok fazla olup, sanki kullanılan kolu, ya da bir uzantısıymış gibi hareket edebilmektedirler. Ayrıca sonar ve TV ekipmanıya su altını inceleyebilmektedirler. Union Carbide şirketinin **The Alvin** adlı iki kişilik denizaltısı, İspanya açıklarında kaybolan atom bombasını bulmuş ve «kurtarmış!» bulunmaktadır.

Küçük modellerde sürekli olarak yeni gelişmeler de sağlanmaktadır. General Dynamics'in iki kişilik **Star Class I**'i, su altında 6 saat kalabilmekte, 400 kademe ineabilmektedir. **Star Class III** ise daha yeni bir modeldir. Hem 300° kademe ineabilmekte,

hem de 24 saat dolaşabilmektedir. **Jaques Cousteau**, 1000 kadem derinlikte kullanılabilen bir «dalan daire» geliştirmiş bulunmaktadır. Daha sığ sularda ise **Dimitri Rebikoff**'un **Pegasus**'u kullanılabilir. Bu bir çeşit torpidoya benzemektedir. Su altında dalgıç bunun üzerine ata biner gibi binmekte, yönünü tıpkı at gibi değiştirmektedir. Ama elleriyle değil, ayak hareketleriyle. Bu durumda hem hareket yeteneği, hem de en iyi görme imkânı sağlanmış olmaktadır. **PX 15, Ben Franklin** ise beş kişilik bir dalma gemisidir. Uzun süreli araştırmalarda kullanılmaktadır. Geniş izleme pencereleriyle donatılmıştır. Gerektiğinde kendi gücünü kullanarak, gerektiğinde su altı akıntılarının yardımıyla hareket ederek, haftalarca su altında kalabilmekte, 2000 kadem derinliklerde dolaşabilmektedir.

«Asherah» adlı özel, iki kişilik bir denizaltı, General Dynamics tarafından sırf su altı arkeolojik araştırma amacıyla yapılmış, Pennsylvania Üniversitesi yetkilileri tarafından Akdeniz'de kullanılmaktadır. Kapalı devre TV sistemi ve stereoskopik kameraları vardır. Amacına son derece uygundur.

Yaşayan geçmiş'i incelemek amacıyla da bir özel denizaltının daha yapımı planlanmış bulunmaktadır. Burada söz konusu olan Loch Ness canavarını bulmaktır. Bu işlem karada ve gemide mevcut sonar cihazlar yardımıyla yapılacaktır.

Şimdi deneme devresinde olan Deniz Laboratuvarı Projesi, dalgıçların 600 kademi aşkın derinliklerde uzun süre kalmasını sağlayacaktır. Kıta sahanlığının çok büyük kısmının, 600 kademden daha sığ olduğunu bilmemiz, umut vericidir. Deniz Laboratuva-

rı, bir su altı evidir. Tabanın biraz yukarısında, ayaklar üzerinde durabilmektedir. Su, basınç yoluyla evden uzak tutulmakta, dalgıçlar Mark VII skubalarında özel bir oksijen ve helyum karışımıyla bu evden doğrudan doğruya deniz tabanına inebilmektedirler.

Bugün denizaltıların kullandığı yeni bir sistem daha vardır. Buna yan-profil-sonar sistemi denmektedir. Bu sistemle su altı yapıları ve doğal formasyonlar bulunmakta, maddelerinin bileşimi bile elektronik yollarla saptanabilmektedir. Akıl durduran yeni bir teknik, okyanus tabanının manyetik şemasını tespit etmekte, maddelerin karbon yaşını da, denizaltının içinden hesaplayabilmektedir. Ayrıca bulguların yaşlarının tespiti yolunda son yıllarda genel olarak çok büyük aşamalar yapıldığı da bir gerçektir. Radyo-karbon tarihleme metodu, termolüminisans ve arkeomanyetik metodları bunlar arasında sayılabilir.

Bu kolaylıklar kullanılmaya hazır beklediğine göre, Atlantis'in bazı kalıntılarını bulmak olasılığı bugün Lord Gladstone'un gününe oranla, karşılaştırılamayacak kadar artmış demektir. Donnelly de «... dünya ulusları donanmalarını bu araştırmaya tahsis edebilirler. suyun birkaç kulaç altında yatan ve bu uygar insanların eliyle yapılmış olan eserleri gün ışığına çıkarıp geçmişimizi aydınlatabilirler...» derken, kuşkusuz bu olanakların hayalini bile kuramazdı.

Aslında yeni dalış teknikleriyle yeni model denizaltılar daha şimdiden kıta sahanlığını tarama olanağını bize sağlamış bulunmaktadır. Tarihî kalıntıları ele geçirip Atlanta esrarını çözmemizin anahtarı da orada olması gerekir. Hem yalnız Asor, Kanarya ve diğer Atlantik adalarının dolaylarında da değil,

Atlantik'te ve ona bağılı denizlerde yapılacak su altı incelemeleri ortaya birçok batmış toprak çıkaracaktır ama, bunlar aslında batmış da değildir. Yalnızca yükselen sular tarafından örtülmüş, buzul devrinin kapanmasına kurban olmuş topraklardır. Söz konusu alanlar Avrupa ve Amerika kıta sahanlığının büyük kısmını ve Atlantik adalarının çevresini kapsamaktadır. Bu toprakların bir kısmı yükselen sularla örtülmüş olabileceği gibi bir kısmı da o sıra yer alan sis-mik sarsıntılar, volkanik hareketler ve zelzele dalgalarının etkisiyle gömülmüş olabilirler.

Bu batık topraklar Atlantis'in ve diğer kayıp kentlerin ve belki de kıtaların, evvelce var oldukları halde bugün neden yok olduklarını açıklayabilecektir. Fransa, İspanya ve İrlanda kıyılarında kaybolan yerleşme yerleri, Akdenizin boğulan adaları, Baltık denizi açıklarında bulunan kalıntılar, Kuzey ve Orta Amerika'da bulunan tarihöncesi kalıntıları (Bimini dolaylarında su yüzüne çıkan Atlantis de dahil olmak üzere) eskiden su düzeyine yakın yerde bulunan nice topraklar, eski Atlantik adaları, ancak bu yola tespit edilebilecektir.

Demek ki Atlantis araştırmalarının bugün bütün Atlantik alanına yayılması, hem adaları, hem su altı platolarını hem de kıta sahanlıklarını kapsaması gerekmektedir. Fakat yine de deniz altında var olan bulguların yerleri kesinlikle tespit edilmedikçe, amaç ne kadar önemli olursa olsun, Atlantis'i bulmak için yüksek maliyetli projelere yönelineceği düşünülemez.

Bununla birlikte, Atlanta kültür kompleksine ait arkeolojik bulguların, okyanus tabanında şans eseri olarak bulunmasını bile umut edebiliriz. Yeni ve mo-

dern alet ve tekniklerle sürekli olarak yapılan araştırmaların, günün birinde ortaya böyle bir sonuç çıkarılması o kadar da şaşılacak bir şey olmasa gerektir. Kayıp gemileri arayan, yok olan **Scorpion** denizaltısını arayan, diğerk kayıp taşıtları arayan denizaltı araştırmacıları, hangi amaçla olursa olsun durmadan deniz tabanlarını incelemekte, akıntılarını haritalara işlemekte, balık topluluğunun yaşamına eğilmektedirler.

Denizler, dünyanın en son büyük hazinesidir. Oraya düşen, orada batan, o sular tarafından yutulan her şey hâlâ oradadır. Ve bugün elimizde onlara ulaşma, onları tanıma olanakları da vardır. Atlantis araştırmalarının sürüp geldiğii uzun yıllar boyunca, böyle bir imkân ilk defa olarak elimize geçmiş bulunmaktadır. Geçmişimizin anahtarı belki okyanus tabanında yatmaktadır.

Son bir soru: Atlantis bulunabilir mi?

Bunun da cevabı yakın gelecekte verilecektir. Bulunabilir... ve bulunacaktır. Bu bulgu esas olarak su altı araştırmacılarının yani Atlantalıların psikolojik torunlarının, «yeni deniz insanları»nın çabaları sonucu gerçekleşecektir.

BİTTİ

Milliyet

YAYINLARI

NİN BU KİTAPLARINI OKUDUNUZ MU?

BİLİMİN ve BİLİNCİN SINIRLARI DİZİSİ

- BERMUDA ŞEYTAN UÇGENİ (Charles Berlitz)
- UZAYLILAR VE UÇAN DAİRELER (H. E. Sarıkaya)

TV/FİLM DİZİSİ

- PETER PROUD (Max Ehrlich)
- KARA PAZAR (Thomas Harris)
- NAPELEON VE AŞKLARI (Philip Mackie)
- KOMİSER COLUMBO I (Alfred Lawrence)
- BİR TELEVİZYON MACERASI (J. Lorne)
- STAVİSKY REZALETİ (J. Kessel)
- VAHŞETE DÖNÜŞ (M. Ehrlich)

GÜNÜN KİTAPLARI

- BİR UÇAK KAÇIRILDI (H. G. Konsalig)
- LATERNA (Pierre Billon)
- TANRILARIN ARABALARI (Erich Van Daniken)
- CANAVAR (Alice Herdan - Zuckmayer)
- HONG KONG'LU KIZ (Herbert Reinecken)
- TEYZEMİN HİKÂYESİ (Patrick White)
- FLORANSA'DA BAHAR (Joachim Farnau)
- ELEKTRONİK YARGILAMA (Walter Kempley)
- YILDIZLARA DÖNÜŞ (Eric Von Daniken)
- DALGALAR (Virginia Woolf)
- KORKU BAKANLIĞI (Graham Greene)
- İYİ GECELER HAYAT BAĞLARI (Paul Guimard)
- FİRAR (Jim Thompson)
- MAĞARANIN SIRRI (Mary Stevart)

- GRUP 17 RAPORU (Robert O'Brien)
- SAVAŞ ÇIĞLIĞI (Edwin Corley)
- DOĞUM GÜNÜM KUTLU OLSUN (Colin Higgins)
- TOHUM VE EVREN (Erich Von Daniken)
- DONA AGATA'NIN KAÇIRILIŞI (G. Pausawang)
- KARAKUŞ (Alistair Maclean)
- KARARTMA GEÇESİNDE (F.G. Slaughter)
- BEN YAŞLARDA BİR KADIN (N. Bawden)

TARİH DİZİSİ

- ÇANAKKALE OLAYI (D. Walder)
- EGE'DE KURTULUŞ SAVAŞI BAŞLARKEN
(N. Taçalan)
- TÜRK ANADOLU'DA MENGÜCEKOĞULLARI
(N. Sakaoglu)
- DÜNYAMIZIN FATHİHLERİ (J.G. Leithauser)
- 100 BÜYÜK GÜN (2 cilt)
- ÇANAKKALE GEÇİLMEZ (A. Moorehead)
- BAĞDAT DEMİRYOLU SAVAŞI (E. M. Earle)
- KOSTANTİNİYE DÜŞTÜ (S. Runciman)
- TÜRKİYE'NİN PAYLAŞILMASI (L. Evans)
- MUSTAFA KEMAL VE MAHATMA GANDİ
(Dr. R. K. Sinha)
- SUIKASTLER VE AYAKLANMALAR TARİHİ
- KUVVA-İ MİLLİYE ANKARA'SI (G. M. Ellison)
- UYGARLIK TARİHİ (Ivar Lissner)
- SİYASİ YÖNLERİYLE KURTULUŞ SAVAŞI
(Naşit Hakkı Uluğ)
- GİZLİ TARİH (Prokopius)
- TARİHİMİZDE GARİPLİKLER (M. Seyda)
- TURGUT REİS (Ernie Bradford)
- TARİHİMİZDE İLK'LER (Oğuz Arıkanlı)
- İNÖNÜ'NÜN DIŞ POLİTİKASI (Edward Welsband)
- NAMIK KEMAL VE LONDRA YILLARI
(Yusuf Mardin)
- GÖKTÜRK İMPARATORLUĞU (Ali K. Meram)
- HAREMİN İÇYÜZÜ (Leylâ Saz)
- ÇANAKKALE ve FRANSIZLAR (George H. Cassar)
- KIRIM SAVAŞI (Aziz Kaylan)
- BİR OSMANLI PAŞASI DÖNEMİ (Dr. Rifat Uçarol)
- MALTA SURGUNLARI (Bilâl N. Şimsir)
- TANZİMAT (Ed. Engelhardt)

4-8-93 / 600

8.100

10.000

~~10.000~~

~~10.000~~

9.8.93 / A. T. de 6.11.11.

10.000

10.000

Gün geçmiyor ki, Atlantis'in adı
dünya basınında yer almasın . . .
Eski çağlarda varolduğuna
inanılan bu büyük uygarlık,
günümüz bilim adamlarının
ilgisini sürekli çekiyor.

Son araştırmalar,
"esrarengiz ülke" Atlantis'in
Akdeniz'de bulunduğu
ihtimalini ortaya koydu.
Bu konuda
arkeolojik çalışmalar yapıldı.
Hâlâ da yapılıyor.

"Bermuda Şeytan Üçgeni"nin
yazarı Charles Berlitz,
elinizdeki kitapta
Atlantis konusundaki
bütün soruları cevaplandırıyor. . .
Atlantis, bir hayal ürünü müdür?
Gerçekten
varolmuş mudur?
Atlantik Okyanusu'nda mıdır?
Akdeniz'de midir? . .
ve günün birinde ortaya çıkacak mıdır?

ATLANTİS'İN ESRARI'nı da,
yazarın öteki kitabı gibi,
elinizden
bırakamayacaksınız.

Charles
Berlitz

